
Hodnotenie žiakov a ich vzdelávacích výsledkov

Sprievodca

NIVAM

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE

Hodnotenie žiakov a ich vzdelávacích výsledkov

Mgr. Anna Jančová
PhDr. Jana Jurášková, PhD.
Mgr. Martina Mátychová, PhD.
PaedDr. Ľubica Noščáková
Mgr. Maroš Maslen

Obsah

Úvod	4
1 <u>Zmena paradigmy v hodnotení v súvislosti s cieľmi štátneho vzdelávacieho programu</u>	5
1.1 Očakávané zmeny a špecifiká v hodnotení	6
1.2 Hodnotenie ako nástroj na podporu učenia sa	8
1.3 Hodnotenie učenia sa	8
1.4 Hodnotenie podporujúce učenie sa	9
1.5 Hodnotenie ako učenie sa	12
1.6 Integrovaný prístup k hodnoteniu	13
1.7 Hodnotenie ako dôležitá súčasť plánovania	13
2 <u>Špecifiká hodnotenia vo vzdelávacích oblastiach</u>	15
2.1 Jazyk a komunikácia	16
2.2 Matematika a informatika	19
2.3 Človek a svet práce	20
2.4 Človek a príroda	22
2.5 Človek a spoločnosť	24
2.6 Zdravie a pohyb	28
2.7 Umenie a kultúra	30
3 <u>Hodnotenie komplexnejších spôsobilostí v dlhších obdobiach</u>	32
3.1 Komplexné spôsobilosti žiakov	33
3.2 Portfóliá, projekty a reflexné denníky ako nástroje na hodnotenie dlhodobého rozvoja	37
3.3 Integrácia technológií a digitálnych nástrojov do procesu dlhodobého hodnotenia	43
3.4 Tvorba efektívnych systémov záznamov a sledovania pokroku žiakov	45
4 <u>Spolupráca s rodičmi v procese hodnotenia</u>	51
4.1 Roly rodičov pri hodnotení	52
4.2 Budovanie partnerstva s rodičmi	53
4.3 Nastavenie efektívnej komunikácie s rodičmi	57
4.4 Prispôsobenie hodnotenia a spätnej väzby individuálnym potrebám rodín	59

5	<u>Ako učiť deti hodnoteniu a sebahodnoteniu</u>	62
5.1	Prečo rozvíjať sebahodnotenie a vzájomné hodnotenie žiakmi	63
5.2	Klíma ako dôležitý faktor pri hodnotení a sebahodnotení	65
5.3	Práca s chybou	66
5.4	Rešpektujúca komunikácia pri práci s chybou pri rovesníckom učení	67
5.5	Ciele a kritériá z pohľadu sebahodnotenia a rovesníckeho hodnotenia	68
5.6	Stratégie a techniky formatívneho hodnotenia na sebahodnotenie a rovesnícke hodnotenie	70
6	<u>Nehodnotiaci prístup</u>	73
6.1	Vymedzenie pojmov	74
6.2	Prečo nehodnotiť	74
6.3	Učebné – rozvojové verzus fixné – výkonové nastavenie	76
6.4	Ako vytvárať podmienky na motivovanie žiakov v učení sa bez hodnotenia žiaka	77
6.5	Čo je a čo nie je hodnotenie (v komunikácii)	78
6.6	Monitorovanie procesu učenia sa	79
6.7	Ako postupovať v prípade, ak si žiak neosvojuje očakávané vedomosti a zručnosti alebo sa nezúčastňuje na učebných aktivitách	80
6.8	Zhodnotenie úlohy alebo činnosti bez hodnotenia žiaka (popis verzus hodnotenie)	80
6.9	Nehodnotenie ako predpoklad na prácu s chybou	80
6.10	Ocenenie ako nehodnotiaca forma vyjadrenia	80
6.11	Sebahodnotenie v procese nehodnotenia	81
6.12	Vysvedčenie pri nehodnotení	82
6.13	Ako nehodnotiť správanie žiakov	82
6.14	Princípy nehodnotiaceho prístupu	83
7	<u>Mýty o hodnotení</u>	84
8	<u>Desatoro efektívneho hodnotenia</u>	87
	Záver	89
	Literatúra	90

Úvod

V rýchlo sa meniacom svete je nevyhnutné, aby náš vzdelávací systém reagoval na zmeny adekvátnou prípravou žiakov na život a kariéru v 21. storočí. To je jeden z hlavných dôvodov školskej reformy. Nový štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie, ktorý je jej nositeľom, prináša kľúčové zmeny, ktoré sa výrazne dotknú i hodnotenia.

Hlavnou novinkou je výraznejší posun od tradičného zamerania na hodnotenie osvojených informácií **k hodnoteniu, ktoré overuje rozvoj kritického myslenia, aplikáciu vedomostí a rozvoj kompetencií**. Tento posun odráža potrebu vzdelávať žiakov, ktorí sú schopní nielen reprodukovať naučené informácie, ale aj používať svoje znalosti na riešenie komplexných problémov a adaptovať sa na nové situácie v rôznych kontextoch. Hodnotenie sa zameriava na overenie, ako žiaci využívajú svoje vedomosti a zručnosti v praktických situáciách, ktoré odrážajú reálne potreby jednotlivcov i spoločnosti.

Nový štátny vzdelávací program zároveň zohľadňuje rôzne vzdelávacie potreby a schopnosti žiakov, a preto nový prístup podporuje inkluzívne vzdelávanie, ktoré umožňuje jednoduchší a spravodlivejší prístup k vzdelávaniu pre všetkých. Aj toto je dôvod, prečo sa kladie čoraz väčší dôraz aj na iné formy a metódy hodnotenia, ako sú klasifikácia či slovné hodnotenie. Do popredia sa dostáva **formatívne hodnotenie – najmä rovesnícke hodnotenie a sebahodnotenie, s využitím rôznych nástrojov, ako sú napr. portfóliá či projektové práce**, ktoré žiakom poskytujú príležitosť **hodnotiť svoj vlastný pokrok**. Tieto metódy umožňujú žiakom sledovať a vyhodnocovať vlastné výkony a učebné procesy, porovnávať ich s predchádzajúcim dosiahnutým výsledkom, čo podporuje osobný rast a nezávislé učenie sa. Zvláštny dôraz sa kladie na rozvoj schopnosti žiakov **samostatne reflektovať na svoje učenie sa a myšlienkové procesy**, čo podporuje ich metakognitívne schopnosti a prispieva k ich osobnému a akademickému rastu.

Tento sprievodca poskytuje informácie a návody, ako účinne implementovať uvedené prístupy pri hodnotení na základných školách. Cieľom je nielen informovať, ale aj inšpirovať učiteľov k využívaniu týchto inovatívnych stratégií, čím môžu prispieť k rozvoju kompetentných, kriticky mysliacich a adaptabilných jedincov, ktorí sú pripravení čeliť výzvam budúcnosti.

Sprievodca nie je vyčerpávajúcim materiálom k téme hodnotenia, má byť akýmsi odrazovým mostíkom pre tých učiteľov, ktorí si uvedomujú potrebu prispôbiť tradičné prístupy k hodnoteniu súčasným vzdelávacím trendom.

1

Zmena paradigmy v hodnotení v súvislosti s cieľmi štátneho vzdelávacieho programu

Ked' hovoríme o zmene paradigmy v hodnotení žiakov v rámci štátneho vzdelávacieho programu, je dôležité zamyslieť sa nad praktickým dosahom týchto zmien na prácu učiteľov. Hodnotenie v duchu nového štátneho vzdelávacieho programu si vyžaduje viaceré zmeny a prinesie nové špecifiká.

1.1 Očakávané zmeny a špecifiká v hodnotení

Väčší dôraz na kompetencie a funkčnú gramotnosť

Učitelia by mali klásť dôraz na rozvoj a hodnotenie kompetencií žiakov, ktoré sú relevantné pre ich každodenný život a budúcu kariéru. To zahŕňa kritické myslenie, riešenie problémov, komunikačné zručnosti a digitálnu gramotnosť.

Hodnotenie by malo byť viac zamerané na to, ako žiaci aplikujú vedomosti v praxi, než len na to, koľko informácií si zapamätali.

Namiesto tradičných testov, ktoré sa zameriavajú na zapamätanie si faktov, bude hodnotenie zamerané na schopnosť žiakov uplatniť svoje vedomosti v reálnych situáciách. Dôraz sa bude klásť na priebežné hodnotenie, ktoré poskytuje žiakom spätnú väzbu a pomáha im pochopiť a zlepšiť svoje učenie sa. Práve z tohto dôvodu sa odporúča napr. používanie projektových prác, prezentácií, skupinových diskusií a reflexívnych denníkov, v ktorých žiaci môžu ukázať svoje kompetencie v reálnych alebo simulovaných situáciách, a následne možno hodnotiť práve rozvoj ich kompetencií.

Inkluzívne vzdelávanie

Učitelia by sa mali oboznámiť s rôznymi formami špecifických vzdelávacích potrieb a znevýhodnení žiakov a prispôbiť svoje hodnotiace stratégie tak, aby umožňovali napredovanie všetkým žiakom na základe ich momentálnych schopností. Je potrebné zabezpečiť, aby hodnotiace metódy boli dostatočne flexibilné a otvorené, aby zohľadňovali individuálne rozdiely a potreby žiakov.

V tomto kontexte je dôležité zavedenie diferencovaného hodnotenia, ktoré môže zahŕňať alternatívne úlohy alebo prispôsobené kritériá úspešnosti pre žiakov so špecifickými potrebami. Pri hodnotení by sa malo upustiť od porovnávania jednotlivých žiakov. Hodnotenie má mapovať individuálny rozvoj žiaka a brať do úvahy úroveň, schopnosti a sociálny kontext, v ktorom sa žiak nachádza.

Hodnotenie má zabezpečiť, aby všetci žiaci mali príležitosť na úspech. Nemalo by byť len konštatovaním toho, čo žiak zvládol či nezvládol, ale malo by mu ponúknuť motiváciu, nástroje a priestor na rozvoj toho, čo už ovláda.

Flexibilnejšie a diverzifikované metódy hodnotenia

Učitelia by mali byť pripravení používať rôzne formy hodnotenia, aby adekvátne zmapovali rozsah žiackych schopností a vedomostí. Hodnotenie by malo zahŕňať široké spektrum úloh vytvorených na základe zásad formatívneho hodnotenia, a to od testov, „pripustiek“ a kvízov až po hodnotenie projektov, prezentácií a portfólií pomocou rubrik a hodnotiacich kritérií. Takisto je dôležité zavedenie rovesníckeho hodnotenia, pri ktorom žiaci hodnotia prácu svojich spolužiakov, a sebahodnotenia, pri ktorom sú žiaci vedení k reflexii vlastného pokroku a výkonu.

Dôraz na sebareflexiu a metakogníciu

Učitelia by mali u žiakov rozvíjať schopnosť analyzovať a hodnotiť svoje vlastné učebné procesy a myšlienkové stratégie. Hodnotenie by malo zahŕňať činnosti, v ktorých žiaci môžu preukázať schopnosť sebareflexie, ako sú reflexívne zápisky, diskusie o učebných stratégiách a sebahodnotenie.

Podpora kritického myslenia a tvorivosti

Je potrebné začať používať také hodnotiace nástroje, ktoré umožnia, aby žiaci boli hodnotení na základe ich schopnosti analyzovať, hodnotiť a vytvárať a slovne prezentovať argumenty. Pri hodnotení tvorivých projektov, umeleckých výstupov a inovatívnych riešení problémov je potrebné brať do úvahy nielen kvalitu konečného výstupu a jeho originalitu a kreativitu, ale aj presnosť a relevantnosť informácií, schopnosť žiakov analyzovať, plánovať, využívať technológie, komunikovať, prezentovať, ale aj schopnosť dodržať kritériá či reflektovať na svoju prácu.

Vzdelávacie štandardy a hodnotenie

Východiskom pri nastavovaní spôsobov efektívneho hodnotenia sú vzdelávacie štandardy, ktoré dávajú odpoveď na otázku, čo má učiteľ hodnotiť.

Ako môžu vzdelávacie štandardy pomôcť pri nastavení a uskutočnení hodnotenia

Kritérium	Obsahové štandardy	Výkonové štandardy	Minimálne učebné výstupy
Jasné ciele a očakávania	Učiteľ i žiaci vedia, aký špecifický obsah sa bude hodnotiť.	Učiteľ i žiaci vedia, aký konkrétny výkon sa od žiakov očakáva.	Učiteľ i žiaci poznajú základnú úroveň, ktorú majú všetci dosiahnuť.
Rôznorodosť hodnotiacich metód	Na hodnotenie sa využívajú testy, kvízy, úlohy, pri ktorých sa hodnotia nielen vedomosti či výstupy, ale reflektuje sa i to, akým spôsobom si ich žiaci osvojili.	Hodnotia sa výstupy, ako sú projekty, prezentácie, praktické úlohy, portfóliá, pričom sa okrem kvality výstupu kladie dôraz aj na reflexiu toho, akým spôsobom sa výsledok dosiahol.	Môžu byť overené prostredníctvom základných testov a úloh, ktoré zabezpečujú, že všetci žiaci dosiahli minimálnu úroveň potrebných kompetencií.
Podpora individualizácie učenia sa	Žiaci sú hodnotení na základe práce s materiálmi a aktivitami, ktoré sú prispôbené ich individuálnym potrebám.	Pri hodnotení sa berú do úvahy rôzne spôsoby, ktorými žiaci pristupujú k úlohám a problémom, neočakáva sa jednotný postup.	Každý žiak dostane takú podporu na dosiahnutie základných kompetencií, akú na základe priebežného hodnotenia potrebuje.

Pri aktívnom a správnom používaní vzdelávacích štandardov môžu učitelia plánovať vyučovanie a hodnotiace metódy tak, aby boli zamerané na hodnotenie dosiahnutia konkrétnych cieľov, poskytovali priebežnú spätnú väzbu a podporovali individuálne potreby žiakov.

1.2 Hodnotenie ako nástroj na podporu učenia sa

- Na čo slúži hodnotenie?
- Ktoré aspekty sú dôležité pri hodnotení?
- Ktorý typ hodnotenia využívať?

Hodnotenie je jedným z najnáročnejších aspektov učenia sa. Učiteľ stojí pred dilemou rôznych prístupov k hodnoteniu, pred otázkou, čo hodnotiť, ako hodnotiť a ako hodnotenie ovplyvní jeho ďalšiu prácu, ako i prácu a napredovanie žiaka. Dnes je už zrejmé, že hodnotenie nie je len klasifikácia, že má viac funkcií než len podať informáciu o tom, do akej miery si žiak osvojil určité vedomosti či kompetencie. Okrem tejto funkcie má hodnotenie pomôcť žiakovi napredovať na ceste učenia sa a modifikovať prácu učiteľa tak, aby bola čo najefektívnejšia a najprospešnejšia pre žiaka.

Hodnotenie je primárne nástrojom, ktorý má pomáhať žiakom napredovať. Neslúži len na kontrolu a triedenie žiakov podľa dosiahnutých výsledkov.

Dnes sa na hodnotenie pozeráme z týchto troch aspektov: hodnotenie učenia sa, hodnotenie podporujúce učenie sa a hodnotenie ako učenie sa.

1.3 Hodnotenie učenia sa

Poznáme ho aj pod pojmom *sumatívne hodnotenie*. Tento typ hodnotenia nám podáva informácie o žiakovom výkone. Jeho nástroje, hlavne štandardizované testy, sa považujú za spoľahlivé a ľahko sa interpretujú. V našom vzdelávacom systéme sa tento aspekt hodnotenia spája hlavne s klasifikáciou.

Sumatívne hodnotenie

Účel	zhodnotenie výsledkov práce žiaka, zhodnotenie jeho kompetencií, ale má aj motivačnú funkciu, podporuje učenie sa
Kedy?	kumulatívne, na konci procesu
Kto?	väčšinou učiteľ
Otázky	Splnil žiak očakávaný cieľ? Je pripravený pokračovať na vyššej úrovni?
Príklady	projekty, portfóliá, písomné práce, testy

Pripomeňme si niekoľko praktických rád, ktoré treba brať do úvahy pri klasifikácii

- Pri klasifikácii sa opierajte o vzdelávacie štandardy a ciele učebného celku/hodiny, ktoré ste si stanovili.
- Znáмка má byť odrazom individuálnej práce žiaka vo vzťahu k cieľu, ktorý bol nastavený. Neslúži na porovnávanie žiakov.

- Žiakovu snahu, zapojenie a postoj hodnotíte osobitne a iným spôsobom (ak nie sú súčasťou cieľa). Sankcie (za oneskorené odovzdanie, nedostatočné zapojenie sa a pod.) by nemali byť súčasťou hodnotenia známku.
- Získavajte od žiakov rôzne druhy výstupov – písomné práce, testy, prezentácie, diskusia, práca v skupine atď.
- Okrem klasifikácie používajte aj iné spôsoby spätnej väzby – slovné hodnotenie, rubriky, kontrolné zoznamy a pod.
- Ak je to možné, poskytnite žiakom druhú šancu. Výsledná známka by mala byť tá najlepšia, nemala by byť priemerom viacerých hodnotení.
- Uistite sa ešte pred hodnotením, že žiaci rozumejú cieľom a metódam, ktoré budete pri klasifikácii používať, a že tieto dva faktory sú v súlade.
- Zaznamenávajúte a uchovávajte dôkazy o hodnotení (zvážte možnosť práce s portfóliami).

1.4 Hodnotenie podporujúce učenie sa

Tento typ hodnotenia poskytuje na rozdiel od klasifikácie priamu podporu, ktorá má pomôcť jednak žiakom zlepšiť svoj výkon, jednak učiteľom nájsť tie najvhodnejšie spôsoby učenia. Toto hodnotenie, nazývané aj **formatívne**, má dve dôležité časti. Žiak si v prvom rade uvedomí rozdiely medzi cieľom, ktorý má dosiahnuť, a svojou súčasnou úrovňou vedomostí a zručností. Navyše hľadá a získava spôsoby, ako tento rozdiel eliminovať. Hodnotenie je v tomto prípade nielen správou pre žiaka o tom, čo sa mu podarilo dosiahnuť, ale aj impulzom pre učiteľa na reguláciu aktivít v triede.

Účel	zlepšiť učenie sa žiaka a výučbu učiteľa, diagnostikovať žiakove ťažkosti, pomôcť žiakovi pochopiť ciele a procesy učenia sa
Kedy?	počas celého procesu
Kto?	žiaci spolu s učiteľom
Otázky	Čo fungovalo? Čo treba zlepšiť? Ako to môžeme zlepšiť?
Príklady	kladenie otázok, pozorovanie, domáce úlohy, bezprostredná spätná väzba, rovesnícka spolupráca, reflexia, sebahodnotenie

(Dixon, 2016)

Kladenie otázok ako súčasť formatívneho hodnotenia

Otázka je dôležitým nástrojom nielen pri overovaní vedomostí žiaka na konci procesu učenia sa, ale hrá dôležitú úlohu aj počas tohto procesu, keď učiteľovi pomáha zistiť úroveň pochopenia, ktorú žiaci v určitej fáze učenia sa dosiahli. Strategické kladenie otázok pomáha učiteľovi zhodnotiť žiakove vedomosti, porozumenie a zručnosti. Tieto informácie mu pomáhajú prispôbovať prebiehajúce učenie tak, aby žiaci dosiahli očakávaný cieľ. Otázky sú zároveň užitočné i pre žiaka, lebo mu umožňujú prichádzať k záverom a riešeniam a správne nasmerovať jeho učenie sa. Strategické otázky sa v procese učenia sa dajú modifikovať a mali by byť jednou zo základných opôr hodnotenia, ktoré má posúvať proces učenia sa vpred.

Praktické tipy na tvorbu otázok:

- **Príprava kľúčových otázok.** Pripravte si vopred na základe cieľa hodiny súbor najdôležitejších otázok, na ktoré by žiaci mali odpovedať na konci hodiny. Kľúčové otázky udávajú smerovanie hodiny. Mali by prepájať nový obsah s predchádzajúcimi výsledkami učenia sa.
- **Uzavreté otázky.** Používajte ich na zistenie veľmi konkrétnych odpovedí, napr. na pripomenutie predchádzajúceho učiva alebo na zistenie vedomostí o kľúčovom obsahu.
- **Otvorené otázky.** Podporujú rozvoj vyšších kognitívnych funkcií a poskytujú učiteľovi informácie o tom, ako u konkrétného žiaka prebieha proces učenia sa tým, že ho vyzývajú, aby aplikoval, analyzoval, syntetizoval a hodnotil. Slúžia aj na podnietenie záujmu u žiakov.
- **Čas na premyslenie.** Poskytnite žiakom čas na zváženie odpovede, najmä pri otvorených otázkach. Využívajte stratégiu „všetky ruky dolu“, pri ktorej sa žiaci nehlásia, aby tak tí, ktorí už vedia odpoveď, neodradili od premýšľania tých, ktorí potrebujú viac času. Zvýši sa tým počet žiakov, ktorí budú nad odpoveďou naozaj premýšľať.
- **Provokujte, „našepkávajte“.** Dávajte žiakom podnety, ktoré im pomôžu lepšie vysvetliť to, čo majú na mysli. Ukáže vám to, v akom štádiu procesu sa žiaci nachádzajú.
- **Získajte odpoveď od čo najväčšieho počtu žiakov.** Pri odpovedi žrebujte mená žiakov alebo používajte virtuálne koleso s náhodným výberom, na ktorom budú mená žiakov či iné možnosti náhodného výberu odpovedajúceho. Využívajte stieracie tabuľky, na ktoré žiaci individuálne zapisujú krátku odpoveď na otázku, a vy ju skontrolujete. Pre odpovede áno/nie vyzvite žiakov používať palec hore/dolu. Využívajte farebnú signalizáciu – každý žiak má papierový kruh červenej, oranžovej a zelenej farby, ktoré symbolizujú tri možné odpovede – žiak vyberie tú, ktorá je podľa neho správna. Ak je to možné, využívajte rôzne interaktívne digitálne aplikácie (napr. Mentimeter, Slido, Kahoot alebo Quizizz), ktoré vám umožnia monitorovať a vyhodnocovať odpovede všetkých žiakov v krátkom čase.
- **Podpora otázkami.** Strategické kladenie správnych otázok môže byť pre žiakov v procese učenia sa veľkou podporou. Počúvajte dobre odpovede žiakov a na základe ich rýchlej analýzy kladme strategické otázky.
- **Zapojenie žiakov do kladenia otázok.** Vo fázach hodiny, v ktorých ste ukončili prácu s jednou myšlienkovou operáciou, alebo na konci hodiny vyzvite žiakov, aby vytvorili otázky pre triedu. Vyberte tie najvhodnejšie a na ďalšej hodine na ne žiaci môžu odpovedať. Pri práci s textom je vhodné použiť stratégiu „zaujímalo by ma...“, pri ktorej žiaci na základe nadpisov a podnadpisov v texte, ako aj na základe vizuálnych podnetov súvisiacich s textom vytvoria otázky, na ktoré potom v texte hľadajú odpoveď. Tvorba otázok a odpovedí vo dvojiciach je tiež možnosťou na prehĺbenie učenia sa.

Spätná väzba

Kľúčom k úspešnému hodnoteniu na zlepšenie učenia sa je efektívna spätná väzba. Ak je efektívna, je jedným z najsilnejších nástrojov na podporu učenia sa. Spätná väzba poskytuje informácie, ktoré umožnia žiakovi dostať sa zo súčasnej úrovne na želanú.

Dobrá spätná väzba od učiteľa núti žiaka premýšľať nad svojím výkonom, a tak vytvára žiakovi príležitosti na napredovanie.

Zásady efektívnej spätnej väzby

- **Špecifická a jasná.** Príliš všeobecná spätná väzba typu „zlepši sa“, „viac sa usiluj“, „napíš viac“ nedáva žiakovi informácie o tom, ako sa zlepšiť. Používajte špecifickejšie formulácie.

PRÍKLAD

Všeobecná spätná väzba	Špecifická a jasná spätná väzba
„Pekne čítaš.“	„Čítal si plynulo a pekne si artikuloval slová, najmä v tretej vete. Skús sa viac sústrediť na výraz v hlase, aby bol príbeh ešte zaujímavejší.“
„Výborný opis.“	„Tvoj opis jesene bol veľmi detailný a použil si pestré prídavné mená, napr. ‚zlaté lístie‘. Skús opísať aj svoje pocity z jesenného počasia.“
„Si dobrý spolužiak.“	„Pomohol si spolužiakovi dokončiť úlohu a preukázal si veľkú trpezlivosť, keď si mu vysvetľoval postup.“

- **Správne načasovaná.** Prerušovanie výkonu žiakov spätnou väzbou nie je efektívne. Dávajme spätnú väzbu až po skončení aktivity, neopravujme všetko za každú cenu hneď. Je možné, že ak sa vyhneme privčasnému hodnoteniu, žiaci sami skorigujú svoj výstup.
- **Je prepojená s cieľom a má jasne stanovené kritériá, ktorým žiaci rozumejú.** Niekedy je menej viac. Hodnoťme v prvom rade tie zložky výstupu, ktoré priamo súvisia s cieľom, a to na základe vopred stanovených kritérií. Nesnažme sa zhodnotiť všetky atribúty výstupu (napr. nehodnoťme písmo či pravopis, ak neboli cieľom výstupu).
- **Je zameraná viac na cieľ než na žiaka.** Používajme jasný a opisný jazyk, ktorý sa sústreďí na výstup v súvislosti s cieľmi, nie na žiaka samotného.
- **Poskytuje podnety.** Mala by byť informatívna („uved' tri ďalšie príklady“), procesná („k akému záveru vás vaše zistenia priviedli?“), sebaregulačná („použili ste všetko, čo viete o písaní príbehu?“).
- **Ponúka stratégie, nie riešenia.** Poskytuje žiakovi zrozumiteľné a jednoduché kroky, ktoré ho dovedú k riešeniu, nie riešenie samotné.
- **Vyžaduje reakciu, je splniteľná.** Skúškou správnosti takejto spätnej väzby je, či pomáha žiakovi poskytnúť konkrétne kroky na ceste k stanovenému cieľu.

PRÍKLAD

Situácia: Písanie príbehu na hodine slovenského jazyka

Cieľ aktivity: Žiaci majú napísať krátky príbeh s úvodom, jadrom a so záverom, pričom sa majú sústrediť na jasnú štruktúru a použitie opisných slov.

Spätná väzba:

„Peťo, v tvojom príbehu je pekne rozpracovaný úvod a jadro, najmä opis hlavnej postavy bol detailný a pútavý. Použil si zaujímavé prídavné mená, ktoré urobili tvoj príbeh živým, napr. ‚záhadný les‘ a ‚odvážny rytier‘. Chválim ťa za tvoju kreativitu!

Na konci príbehu však došlo k rýchlemu ukončeniu, príbeh sa uzavrel príliš náhle. Skús viac rozvinúť záver, aby čitateľ pochopil, ako hlavná postava dospela k riešeniu.

Tu sú niektoré stratégie, ktoré ti môžu pomôcť:

Skús si predstaviť, čo by si chcel, aby čitateľ cítil na konci tvojho príbehu. Napr. chceš, aby sa cítil šťastný, prekvapený alebo zamyslený?

Použi dialóg alebo opis deja, aby si ukázal, čo sa stalo s tvojou postavou, namiesto toho, aby si to len povedal.

Máš pred sebou skvelý úvod a jadro príbehu. Teraz sa zameraj na to, aby bol tvoj záver rovnako silný a premyslený. Verím, že to zvládneš!“

Požiadavka na reakciu:

„Keď prepracuješ záver svojho príbehu, prines ho späť a pozrieme sa na to spolu. Teším sa na to, ako svoj príbeh dotvoríš!“

1.5 Hodnotenie ako učenie sa

Je dôležité, aby si žiak okrem získavania konkrétnych vedomostí a zručností rozvíjal aj svoju schopnosť premýšľať o vlastnom spôsobe myslenia, aby rozvíjal schopnosti plánovať, monitorovať a hodnotiť vlastný poznávací proces. Tieto schopnosti nazývame **metakognícia**. V súvislosti s metakogníciou by sme mali u žiaka rozvíjať tieto zručnosti:

- poznanie seba samého ako učiacej sa bytosti a toho, čo vplýva na jeho výkon pri učení sa;
- využívanie poznatkov o stratégiách učenia sa a o tom, kedy ktorú použiť;
- aktivácia už získaných vedomostí;
- monitorovanie vlastného učenia sa a jeho regulácia.

Najúčinnejšími nástrojmi na hodnotenie, ktoré je zároveň učením sa, sú sebahodnotenie a rovesnícke hodnotenie. Tieto nástroje podporujú rozvoj zručností, ako sú iniciatíva, samostatné rozhodovanie či kritické myslenie.

Tým, že žiak hodnotí seba, prácu svojich spolužiakov, ale i učiteľa, získava dôležité zručnosti, ktoré mu v blízkej i vo vzdialenejšej budúcnosti umožnia pracovať na sebe nezávisle od učiteľa a určovať smerovanie svojho vzdelávania.

1.6 Integrovaný prístup k hodnoteniu

Z opisu jednotlivých aspektov hodnotenia je zrejmé, že každý z nich má inú funkciu, nedá sa teda povedať, že by jeden z nich bol nadradený ďalším dvom či dôležitejší. Ideálne je preto pracovať v triede so všetkými tromi prístupmi, lebo len tak umožníme žiakom získať spätnú väzbu na svoju prácu, získame relevantné informácie o tom, kam sa má vyučovanie ďalej uberať, a budeme rozvíjať u žiakov zručnosti potrebné na to, aby prevzali zodpovednosť za vlastné učenie sa.

Ideálom je využívať všetky tri aspekty hodnotenia: hodnotenie učenia sa, hodnotenie na podporu učenia sa a hodnotenie ako učenie sa.

1.7 Hodnotenie ako dôležitá súčasť plánovania

Aby bolo hodnotenie v súlade s cieľmi, obsahom a aktivitami, s ktorými učiteľ bude pracovať, je dôležité sa už v štádiu prípravy tematického celku či hodiny zamýšľať nad tým, čo a ako sa bude hodnotiť. Učitelia by pri plánovaní mali zvážiť tieto otázky týkajúce sa hodnotenia:

- Aké dôkazy o učení sa budú výstupom?
- Ako minimalizujeme prekážky v učení sa?
- Čo musia žiaci povedať/napísať/vytvoriť, aby boli úspešní?
- Máme sformulované jasné inštrukcie a pokyny na vytvorenie výstupov?
- Akým spôsobom budeme so žiakmi komunikovať o očakávaných výstupoch?

Včasné zodpovedanie týchto otázok umožní učiteľovi sústrediť sa pri práci na cieľ a uľahčí žiakom jeho splnenie.

Dôkazmi učenia sa môžu byť:

- pozorovania žiakov plniacich zadané úlohy a aktivity vrátane prezentácií, diskusií a praktických úloh;
- hodnotiace rozhovory s učiteľom, hodnotenie rovesníkmi a sebahodnotenie;
- odpovede v písomnej forme;
- umelecké výtvary, projekty, záznamy o práci vytvorené žiakmi;
- hodnotenie aktivít dieťaťa od rodičov, iných učiteľov alebo členov komunity.

Stanovenie jasných kritérií hodnotenia už pri plánovaní tematického celku či hodiny je prospešné pre učiteľa i žiaka.

Kľúčové myšlienky kapitoly

- **Základnou úlohou hodnotenia je zlepšiť učenie sa žiaka a uistiť sa, že jeho kompetencie a zručnosti sa rozvíjajú v súlade so stanovenými vzdelávacími štandardmi.**
- **Neexistuje jediný, univerzálny prístup k hodnoteniu.**
- **Ideálny je integrovaný prístup, v ktorom si učiteľ vyberá také metódy, aby:**
 - **zhodnotil, ako žiakovo učenie sa prebiehalo (hodnotenie učenia sa);**
 - **poskytol žiakovi dôvod a nástroje na ďalšie učenie sa a pre seba našiel dôkazy o tom, že používané postupy sú efektívne (hodnotenie na podporu učenia sa);**
 - **naučil žiaka hodnotiť jeho vlastné učenie sa (hodnotenie ako učenie sa).**
- **Hodnotenie má mať dopredu stanovené a jasné kritériá, ktoré žiaci poznajú vopred a rozumejú im.**

2

Špecifiká hodnotenia vo vzdelávacích oblastiach

Každá vzdelávacia oblasť má svoje špecifické charakteristiky, a preto si vyžaduje prispôsobené prístupy k hodnoteniu. Pri hodnotení v jednotlivých oblastiach je potrebné brať do úvahy tieto špecifiká:

- rôznorodosť cieľov vzdelávania,
- obsahové špecifiká,
- metódy využívané pri vyučovaní.

V tejto kapitole sa preto zameriame na konkrétne špecifiká hodnotenia v jednotlivých vzdelávacích oblastiach a ich predmetoch, na výzvy, ktoré pri hodnotení v jednotlivých oblastiach môžu vzniknúť, ako i na postupy, ktoré sa dajú efektívne využiť v danej oblasti.

2.1 Jazyk a komunikácia

2.1.1 Podoblasť vyučovania prvého jazyka

V tejto oblasti sa učitelia doteraz často zameriavali na hodnotenie čiastkových jazykových a literárnych vedomostí či na výsledné produkty (napr. texty žiakov, správne odpovede po prečítaní textu atď.). Novou výzvou je zamerať sa pri hodnotení na komunikačné a zážitkové činnosti žiaka, ako aj na hodnotenie procesu tvorenia a porozumenia textu.

Hodnotenie práce s textom

- **Zoznamy a rubriky:** Využívajte kontrolné zoznamy a rubriky pre sumarizáciu hlavných bodov textu, kde si žiaci môžu označiť splnené ciele/úlohy.
- **Pomocné body pre interpretáciu:** Dajte žiakom špecifické otvorené alebo aj implicitne ladené otázky alebo úlohy, ktoré ich navedú k zamysleniu sa nad textom.
- **Podporujte diskusiu:** Využite stratégiu „premýšľaj – prediskutuj – zdieľaj“ (think-pair-share), kde žiaci najprv premýšľajú o zadaní samostatne, potom preberú to isté zadanie vo dvojiciach a nakoniec zdieľajú svoje myšlienky s väčšou skupinou alebo s celou triedou. Môže to pomôcť rozšíriť ich porozumenie a zároveň poskytuje príležitosti na spätnú väzbu.
- **Konkrétne formulácie:** Miesto všeobecných pripomienok, ako „musíš to urobiť lepšie“, použite konkrétnejšie formulácie, napr.: „Skús pridať viac príkladov z textu, ktoré podľa teba naznačujú (dokazujú), že hlavná postava je smutná.“
- **Otázky na podporu myslenia:** Miesto priamej korekcie používajte otázky, ktoré žiakov stimulujú k ďalšiemu premýšľaniu, napr.: „Ako si prišiel na to, že táto časť textu je dôležitá?“

Hodnotenie rozvoja čitateľskej gramotnosti

Pri rozvoji tejto zručnosti je vhodné využívať nástroje, ktoré podporujú sebahodnotenie žiakov.

- **Reflexívny denník:** Pomáha deťom zamyslieť sa nad svojím čítaním, pochopením textu a nad tým, ako sa tieto zručnosti postupne vyvíjajú. Niekoľko špecifických rád:

- Dajte žiakom špecifické otázky alebo záchytné body, ktoré im pomôžu zamyslieť sa nad čítaním.
 - Kreslenie ilustrácií môže deťom pomôcť lepšie si zapamätať a interpretovať text.
 - Pre mladšie deti môže byť náročné začať písať bez pomoci. Poskytnutie šablón alebo štruktúrovaných návodov, podľa ktorých môžu vyplniť určité sekcie, môže pomôcť.
 - Ukážte žiakom príklady dobre vypracovaných denníkov, aby mali predstavu, ako by mohol ich denník vyzerieť.
 - Poskytujte na denníky spätnú väzbu.
 - Povzbudzujte žiakov, aby sa občas pozreli späť na svoje staršie záznamy a zamysleli sa, ako sa zlepšili alebo čo nové sa naučili o svojom čítaní.
- **Čitateľské portfólio:** Portfólio poskytuje žiakom príležitosť vidieť svoj rozvoj v čase a učiteľom ponúka užitočný zdroj informácií o individuálnych schopnostiach a potrebách každého žiaka. O práci s portfóliom píšeme podrobnejšie v časti 3.2.

Hodnotenie písanej produkcie

- **Zadanie s jasnými kritériami:** Dajte žiakom jasné zadanie, najlepšie vo forme kontrolného zoznamu, podľa ktorého si budú môcť sami skontrolovať, či splnili vaše očakávania. Špecifikujte vaše očakávania, napr. v súvislosti s členením textu, typmi viet, lexikou, so správnosťou gramatiky, zrozumiteľnosťou myšlienok atď.
- **Začnite pozitívne:** Vždy začnite tým, čo žiak urobil dobre. Napr.: „Veľmi sa mi páčilo, ako si opísal svoju obľúbenú hračku, použil si veľa zaujímavých prídavných mien.“
- **Konkrétne zamerané komentáre:** Sústreďte sa na konkrétne aspekty písomného prejavu. Ak chcete poukázať na chyby, robte to citlivo, napr.: „Skús použiť kratšie vety, aby sa čitateľ ľahšie orientoval v texte.“
- **Rozvíjajúce otázky:** Používajte otázky, ktoré žiakov stimulujú k ďalšiemu premýšľaniu a korekciám, napr.: „Ako by si mohol zlepšiť opis hlavnej postavy vo svojom príbehu?“
- **Sebahodnotenie:** Nechajte žiakov hodnotiť vlastnú prácu na základe kritérií, ktoré ste prediskutovali. Môžu napr. použiť kontrolný zoznam, aby si overili, či splnili všetky požiadavky úlohy.
- **Priestor na korekcie:** Dajte žiakom príležitosť upraviť svoje texty na základe spätnej väzby, čo im pomôže naučiť sa, ako vylepšovať svoje práce.
- **Reflexia a diskusia:** Vytvorené texty žiakov pravidelne vystavujte a čítajte nahlas, aby žiaci videli príklady dobrého písania u svojich spolužiakov a učili sa od nich. Využite napr. aktivitu „galéria“, pri ktorej žiaci chodia od práce k práci, prečítajú si ju a po prečítaní napíšu na papier spätnú väzbu.

Dôležité odporúčania

- **Hodnoťte viac holisticky, s ohľadom na možnosti daného žiaka, na jeho jazykovú skúsenosť a jeho aktuálne komunikačné potreby a záujmy.** Pri hodnotení sa viac zamerajte na celkový dojem alebo kvalitu žiakovej práce, namiesto podrobného rozboru jednotlivých chýb či detailov. Tento prístup pomáha žiakom vidieť ich výkon ako zmysluplný celok, podporuje ich kreativitu a rozvíja ich schopnosť uvažovať v širších súvislostiach.
- **Uprednostňujte hodnotenie kvality komunikačných činností, nie znalostí o systéme jazyka.** Nekladte dôraz na detaily.
- **Poskytnutie adresnej spätnej väzby a konkrétnych rád o tom, ako nabudúce zlepšiť komunikačný výkon, je cennejšie ako počet bodov či známka.**

2.1.2 Podoblasť vyučovania cudzích jazykov

V rámci cudzojazyčného vzdelávania sa zameriavame na hodnotenie dosiahnutia týchto cieľov: hodnotenie komunikačných jazykových činností, a to recepcie (počúvanie a čítanie s porozumením), produkcie (ústny a písomný prejav) a interakcie (ústna a písomná interakcia), hodnotenie vhodného používania jazykových rovin (slovná zásoba a gramatika) v kontexte, hodnotenie plynulosti (fluencie) pri komunikácii, hodnotenie pokroku v priebehu určitého obdobia.

Pri hodnotení v tejto oblasti je dôležité sústrediť sa na nasledovné kategórie:

- **Stanovenie jasných kritérií:** Vytvorte a zdieľajte so žiakmi jasné, merateľné a dosiahnuteľné kritériá hodnotenia. Toto pomôže znížiť subjektivitu a zvýšiť transparentnosť procesu hodnotenia. Využívajte kontrolné zoznamy alebo tabuľky s hodnotiacimi kritériami, ktoré uľahčia žiakom prípravu výstupu a sú vhodné i na rozvoj sebahodnotenia a vzájomného hodnotenia žiakmi.
- **Kontextualizácia úloh:** Hodnoťte úlohy, ktoré sú zasadené do reálnych životných situácií a ktoré odzrkadľujú autentické použitie jazyka. Miesto izolovaných testov gramatiky alebo slovnej zásoby využite úlohy, v ktorých musia žiaci použiť jazyk v kontexte, napr. simulácie rozhovorov, diskusií alebo písanie reálnych správ.
- **Diverzifikácia hodnotiacich metód:** Prihliadajte na rôzne schopnosti a preferencie žiakov. Používajte rozmanité hodnotiace nástroje vrátane portfólií, prezentácií, skupinových projektov, sebahodnotenia a vzájomného hodnotenia žiakmi, ktoré umožnia žiakom preukázať svoje jazykové zručnosti v rôznych formách.
- **Hodnotenie ako pozitívna motivácia:** Vyhnite sa demotivujúcim praktikám, ako sú nepriaznivé porovnávanie žiakov navzájom, hodnotenie jazykových prvkov vytrhnutých z kontextu alebo zameranie sa iba na chyby. Miesto toho poskytujte konštruktívnu spätnú väzbu, ktorá zdôrazňuje silné stránky žiaka a navrhuje konkrétne spôsoby zlepšenia.

Dôležité odporúčania

- **Využívajte kontrolné zoznamy a tabuľky s hodnotiacimi kritériami, ktorých komplexnosť odstupňujte podľa veku a jazykovej úrovne žiakov.** Zoznamy a kritériá môžu zahŕňať hodnotenie slovnej zásoby, gramatiky, štruktúry viet, výslovnosť, ale hlavne plynulosť, schopnosť reagovať či zapojiť sa do dialógu.

- **Primerane veku a úlohám zahrňte do hodnotenia aj tvorivosť, kritické myslenie a schopnosť argumentácie.**
- **Rozvíjajte u žiakov schopnosť sebareflexie a objektívneho sebahodnotenia – na základe stanovených kritérií ich nechajte hodnotiť nahrávky vlastného prejavu či svoje písomné práce.**

2.2 Matematika a informatika

Hodnotenie v tejto oblasti je potrebné nastaviť tak, aby slúžilo nielen na identifikáciu vedomostných medzier, ale aby umožňovalo učiteľom i žiakom samotným sledovať pokrok, ktorý dosahujú. Hodnotenie má poskytnúť konštruktívnu spätnú väzbu, ale aj podporovať rozvoj kritického myslenia, hľadania kreatívnych riešení a pripravenosti na využitie vedomostí a zručností v reálnych situáciách. Hodnotenie by malo umožniť učiteľom prispôbiť výučbu individuálnym potrebám žiaka a povzbudzovať ich k sebareflexii a samostatnosti.

Nastavenie kritérií hodnotenia

Nastavenie zrozumiteľných, jasných a merateľných kritérií je dôležité v každej vzdelávacej oblasti. Ponúkame niekoľko tipov na ich vytvorenie:

- **Používajte jasné, jednoznačné formulácie cieľov,** aby žiaci presne vedeli, čo sa od nich očakáva. Napr. namiesto „porozumieť zlomkom“ použite „správne sčítať a odčítať zlomky s rôznymi menovateľmi“.
- **Používajte merateľné ukazovatele.** Nastavte kritériá, ktoré umožnia objektívne meranie výkonu, napr.: „Vieš správne vyriešiť aspoň 8 z 10 rovníc.“
- **Vytvorte kritériá, ktoré zahŕňajú rôzne stupne zložitosti od základných až po pokročilé.** Umožnia žiakom hodnotiť nielen na základe ich individuálnych schopností, ale aj pokroku.
- **Presvedčte sa, že kritériá sú zrozumiteľné.** Používajte jednoduchý jazyk, ilustrujte kritériá príkladmi, rôznymi spôsobmi sa uistite, že žiaci kritériám hodnotenia rozumejú.
- **Vyžívajte hodnotiace rubriky.**
- **Nehodnoťte len konečné výsledky, ale aj proces učenia sa.** Okrem správnosti riešenia hodnoťte aj postupnosť krokov, logiku uvažovania a schopnosť identifikovať a opraviť chyby.

Hodnotenie rozvoja vyšších kognitívnych funkcií

Jedným z dôvodov náročnejšieho hodnotenia vyšších kognitívnych funkcií je ich komplexnosť, nedostatok jednoznačných kritérií či náročnosť na udržanie konzistencie pri hodnotení. Preto si toto hodnotenie vyžaduje starostlivé plánovanie, viac času a individuálny prístup. Uvádzame niekoľko tipov na efektívnejšie hodnotenie rozvoja vyšších kognitívnych funkcií.

- Pri úlohách zasadených do kontextu či reálneho života hodnoťte aj schopnosť identifikovať relevantné informácie.

- Pri hodnotení logických hier, hlavolamov či strategických hier sledujte, či žiaci dokážu identifikovať vzory, predvídať následky svojich krokov a plánovať dopredu.
- Povzbudzujte žiakov, aby diskutovali o rôznych prístupoch k riešeniu úloh. Reflektujte a vyhodnocujte ich schopnosť formulovať a obhajovať svoje myšlienky, počúvať spolužiakov a spolupracovať na riešení problémov.
- Vytvárajte dlhodobé projekty, pri ktorých budete rozvíjať a následne hodnotiť schopnosť strategicky plánovať, identifikovať kroky potrebné na dokončenie projektu, stanoviť si časový plán, rozdeliť projekt na menšie kroky či upravovať plán podľa potreby. Sledujte, ako žiaci spolu komunikujú a pracujú ako tím.
- Nechajte žiakov hodnotiť svoju prácu a prácu spolužiakov. Môžu diskutovať o tom, čo fungovalo dobre a čo by bolo treba zlepšiť.

Dôležité odporúčania

- **Stanovte si jasné a zrozumiteľné kritériá, ktoré vám umožnia poskytovať konkrétnu spätnú väzbu.**
- **Vaše hodnotenie by malo zahŕňať rôzne stupne obtiažnosti, aby reflektovalo pokrok každého žiaka.**
- **Využívajte praktické úlohy z reálneho života.**
- **Hodnoťte nielen výsledok, ale aj proces učenia sa a argumentáciu, prečo je výsledok správny.**
- **Naučte žiakov hodnotiť svoju prácu i prácu spolužiakov.**

2.3 Človek a svet práce

Hodnotenie v oblasti Človek a svet práce sa zameriava na rozvoj praktických zručností, technického myslenia, spolupráce a schopnosti riešiť problémy. V tejto oblasti je dôležité hodnotiť nielen výsledný produkt, ale aj celý proces práce, kreativitu a schopnosť aplikovať teoretické vedomosti v praxi.

Nastavenie kritérií hodnotenia

Na efektívne hodnotenie v oblasti Človek a svet práce je kľúčové stanovenie jasných, merateľných a dosiahnuteľných kritérií, ktoré budú reflektovať rôznorodosť praktických činností.

Tipy na nastavenie kritérií:

- **Jasné a zrozumiteľné ciele:** Definujte konkrétne očakávania, napr. „zhotoviť jednoduchý technický výkres“ namiesto všeobecného „rozvoj technických zručností“.
- **Merateľné ukazovatele:** Používajte konkrétne kritériá, ako „presnosť merania na 1 mm“ alebo „dodržanie bezpečnostných pravidiel počas celej práce“.
- **Rôzne úrovne zložitosti:** Kritériá by mali pokrývať základné až pokročilé úrovne zručností, aby ste mohli hodnotiť individuálne pokroky žiakov.
- **Transparentnosť:** Kritériá by mali byť jednoduché a zrozumiteľné, doplnené príkladmi a ilustračnými ukážkami.

Hodnotenie praktických zručností

Praktické zručnosti v tejto oblasti môžu zahŕňať prácu s náradím, technické kreslenie, plánovanie a realizáciu jednoduchých projektov. Hodnotenie by malo byť zamerané na celý proces, nielen na výsledný produkt.

Odporúčania na hodnotenie:

- **Pozorovanie a dokumentácia:** Priebežne pozorujte a dokumentujte prácu žiakov, napr. formou fotodokumentácie jednotlivých krokov.
- **Pracovné denníky:** Povzbudzujte žiakov, aby si viedli pracovné denníky, do ktorých budú zapisovať svoje postupy, problémy a riešenia.
- **Kontrolné zoznamy:** Používajte kontrolné zoznamy pre hodnotenie jednotlivých krokov, ktoré žiak vykonal, napr. „používam náradie podľa vopred zadaných inštrukcií“, „dodržiavam postupy v tom poradí, v akom boli zadané“.

Hodnotenie spolupráce a projektovej práce

Schopnosť spolupracovať a realizovať projekty v tíme je kľúčová zručnosť, ktorú treba rozvíjať a hodnotiť.

Odporúčania na hodnotenie:

- **Roly v tíme:** Sledujte, ako žiaci plnia svoje úlohy v tíme, ako si úlohy rozdeľujú a ako prispievajú k spoločnému cieľu.
- **Komunikácia a spolupráca:** Hodnoťte efektívnosť komunikácie medzi členmi tímu a schopnosť riešiť konflikty.
- **Projektová dokumentácia:** Požiadajte žiakov, aby vytvorili dokumentáciu projektu, ktorá bude zahŕňať plánovanie, rozdelenie úloh, postup prác a konečný výstup.
- **Prezentácia projektu:** Žiaci by mali mať možnosť prezentovať svoje projekty, pričom hodnotenie by malo zahŕňať aj schopnosť prezentovať a obhájiť svoj postup a výsledky.

Podpora sebahodnotenia a reflexie

Sebahodnotenie a reflexia sú kľúčové pre osobnostný rozvoj žiakov.

Odporúčania na podporu sebahodnotenia:

- **Priestor na sebahodnotenie:** Nechajte žiakov zoradiť svoje výrobky od viac vydareného k menej vydareným a diskutovať o svojich rozhodnutiach.
- **Reflexívne otázky:** Kladte žiakom otázky týkajúce sa ich individuálnych predností a prípadných nedostatkov pri riešení úloh.
- **Záznamy o pokroku:** Povzbudzujte žiakov, aby si viedli záznamy o svojom pokroku a diskutovali o tom, čo sa naučili a ako sa zlepšili.

Diferencované hodnotenie

Diferencované hodnotenie je nevyhnutné na reflektovanie individuálnych potrieb a schopností každého žiaka.

Odporúčania na začlenenie diferencovaného hodnotenia

- **Individuálny prístup:** Hodnoťte každého žiaka ako jedinečnú osobnosť na základe jeho individuálnych potrieb a schopností. Neporovnávajte žiakov medzi sebou.
- **Stanovenie individuálnych kritérií:** Stanovte kritériá hodnotenia na individuálnej úrovni pre každého žiaka, aby ste zohľadnili jeho osobné pokroky a schopnosti.

Dôležité odporúčania

- **Poskytujte konštruktívnu spätnú väzbu, ktorá pomôže žiakovi identifikovať silné a slabé stránky svojej práce a nájsť spôsoby, ako sa zlepšiť.**
- **Vytvorte priestor na reflexiu výkonov žiakov a spolu s nimi hľadajte a navrhujte spôsoby, ako zdokonaľovať svoje zručnosti a prístupy k práci.**

2.4 Človek a príroda

Hodnotenie v oblasti Človek a príroda sa zameriava na komplexný rozvoj prírodovednej gramotnosti, ktorá zahŕňa porozumenie prírodovedným konceptom, spôsobilosti vedeckej práce a postojom k prostrediu a princípom vedeckého skúmania. V tejto oblasti je dôležité hodnotiť nielen vedomosti, ale aj schopnosti aplikovať tieto vedomosti v praxi a rozvíjať kritické a analytické myslenie.

Ciele hodnotenia

Cieľom hodnotenia vzdelávacích výsledkov žiakov v oblasti Človek a príroda je:

- poskytnúť žiakovi a jeho rodičom spätnú väzbu o zvládnutí prírodovedných konceptov,
- identifikovať úroveň spôsobilostí vedeckej práce žiakov,
- reflexia žiackych postojov k prostrediu a vedeckému skúmaniu,
- zhodnotiť prepojenie vedomostí so zručnosťami na riešenie praktických problémových úloh.

Výzvy pri hodnotení

Špecifické výzvy pri hodnotení v tejto oblasti zahŕňajú nasledovné časti

- **Komplexnosť hodnotenia**
 - **Interdisciplinarita:** Predmety v oblasti Človek a príroda často zahŕňajú interdisciplinárne prístupy. Hodnotenie by preto malo odrážať schopnosť žiakov integrovať poznatky z rôznych oblastí a aplikovať ich na riešenie komplexných problémov.
 - **Holistický prístup:** Hodnotenie by nemalo byť zamerané len na jednotlivé fakty a teórie, ale malo by posudzovať aj schopnosť žiakov vidieť širšie súvislosti a prepojenia medzi rôznymi prírodovednými javmi.
- **Praktické zručnosti a vedecké spôsobilosti**
 - **Experimentálne zručnosti:** Dôležité je hodnotiť praktické zručnosti žiakov pri vykonávaní experimentov vrátane prípravy, realizácie a vyhodnocovania výsledkov.

- **Analýza a interpretácia dát:** Žiaci by mali byť hodnotení na základe svojej schopnosti analyzovať a interpretovať získané dáta, formulovať závery a zdôvodňovať svoje hypotézy.
- **Tvorba hypotéz:** Schopnosť vytvárať a testovať hypotézy je základnou zložkou vedeckého skúmania, ktorá by mala byť súčasťou hodnotenia.

→ **Postoje k vedeckému skúmaniu**

- **Etika a čestnosť:** Hodnotenie by malo zohľadňovať etické aspekty vedeckej práce, ako sú pravdivosť, čestnosť a rešpekt k faktom a relevantným zdrojom.
- **Spolupráca a komunikácia:** Vedecká práca často zahŕňa tímovú spoluprácu. Hodnotenie by preto malo zohľadňovať schopnosť žiakov efektívne komunikovať a spolupracovať v tíme, rešpektovať názory ostatných a prispievať k spoločnému cieľu.

Nastavenie kritérií hodnotenia

Na efektívne hodnotenie v oblasti Človek a príroda je kľúčové stanovenie jasných, merateľných a dosiahnuteľných kritérií, ktoré budú reflektovať rôznorodosť prírodovedných činností.

Tipy na nastavenie kritérií

- **Jasné a zrozumiteľné ciele:** Definujte konkrétne očakávania, napr. „správne interpretovať zistené údaje“ namiesto všeobecného „rozvoj vedeckého myslenia“.
- **Rôzne úrovne náročnosti:** Kritériá by mali pokrývať základné až pokročilé úrovne zručností, aby ste mohli hodnotiť individuálne pokroky žiakov.
- **Transparentnosť:** Kritériá by mali byť jednoduché a zrozumiteľné, doplnené príkladmi a ilustračnými ukážkami.

Odporúčania na hodnotenie

- **Testy a kvízy:** Používajte testy zamerané na porozumenie a aplikáciu.
- **Praktické úlohy:** Využite úlohy, ktoré vyžadujú aplikáciu teoretických vedomostí v praktických situáciách.
- **Projekty:** Podporujte projekty, v ktorých žiaci musia aplikovať svoje vedomosti pri riešení reálnych problémov.
- **Diskusie a reflexie:** Organizujte diskusie, v ktorých žiaci reflektujú svoje postoje k vedeckému skúmaniu.
- **Hodnotenie práce v skupine:** Sledujte, ako žiaci spolupracujú a diskutujú pri vedeckých úlohách.
- **Sebahodnotiace otázky:** Používajte otázky, ktoré pomôžu žiakom zamyslieť sa nad svojimi postojmi a prístupmi k vedeckému skúmaniu.

Podpora sebahodnotenia a reflexie

Sebahodnotenie a reflexia sú dôležité pre rozvoj osobných a vedeckých schopností žiakov.

Odporúčania na podporu sebahodnotenia

- **Jasné kritériá:** Komunikujte jasné kritériá a indikátory úrovne dosiahnutia cieľa.
- **Pravidelná spätná väzba:** Poskytujte pravidelnú spätnú väzbu, ktorá pomôže žiakom identifikovať pokrok a oblasti na zlepšenie.
- **Sebahodnotiace otázky:** Poskytnite žiakom sebahodnotiace otázky na identifikáciu silných a slabých stránok.
- **Portfóliá:** Povzbudzujte žiakov, aby si viedli portfóliá svojich prác a pokrokov a na ich základe reflektovali svoj pokrok.

Diferencované hodnotenie

Diferencované hodnotenie je nevyhnutné pre reflektovanie individuálnych potrieb a schopností každého žiaka.

Odporúčania na začlenenie diferencovaného hodnotenia

- **Individuálny prístup:** Hodnoťte každého žiaka ako jedinečnú osobnosť na základe jeho individuálnych potrieb a schopností.
- **Rôzna náročnosť zadaní:** Prispôsobujte náročnosť úloh schopnostiam jednotlivých žiakov.
- **Tímová práca:** Organizujte diferencovanú prácu v tímoch s následným hodnotením tímovej spolupráce a individuálnych prínosov.

Dôležité odporúčania

- **Implementujte hodnotiace stratégie, ako sú tvorba portfólia, riešenie problémových úloh a projektová činnosť.**
- **Zamerajte sa na formatívne hodnotenie, ktoré podporuje priebežný rozvoj žiakov.**
- **Umožnite žiakom pravidelne reflektovať svoje výkony a hľadať spôsoby na zlepšenie.**

2.5 Človek a spoločnosť

Hodnotenie v oblasti Človek a spoločnosť sa zameriava na rozvoj sociálnych, občianskych a historických vedomostí a zručností žiakov. Táto oblasť zahŕňa predmety ako človek a spoločnosť (v prvých dvoch cykloch), občianska náuka, geografia, dejepis, náboženstvo a etická výchova v treťom cykle. Každý predmet má svoje špecifiká, ktoré je potrebné zohľadniť pri hodnotení.

2.5.1 Človek a spoločnosť (prvé dva cykly)

V prvých dvoch cykloch vzdelávania je predmet človek a spoločnosť zameraný na základné poznatky o ľudskej spoločnosti, medziľudských vzťahoch a základných princípoch fungovania spoločenskostí. Hodnotenie v tomto predmete by malo zohľadňovať vek a vývinovú úroveň žiakov, pričom by malo podporovať ich zvedavosť, záujem o okolitý svet a základné sociálne zručnosti.

Kľúčové aspekty hodnotenia v prvých dvoch cykloch vzdelávania

- **Rozvoj základných vedomostí a zručností**
 - **Porozumenie základným pojmom:** Hodnotenie by malo zohľadňovať, či žiaci chápu základné pojmy, ako napr. rodina, komunita, povolania, pravidlá a normy správania v spoločnosti atď.
 - **Praktické uplatnenie vedomostí:** Zamerajte sa na schopnosť žiakov aplikovať vedomosti v jednoduchých praktických situáciách, pozitívne vyzdvihnite, keď sa im podarí to, čo sa naučili, aplikovať v triednych aktivitách a vo vzájomnej interakcii.
- **Podpora sociálnych a emocionálnych zručností**
 - **Spolupráca a komunikácia:** Sledujte, ako žiaci spolupracujú v skupinách, či dokážu efektívne komunikovať a riešiť konflikty. Učte ich reflektovať aj túto časť ich práce.
 - **Empatia a rešpekt:** Hodnotenie by malo zohľadňovať aj schopnosť žiakov prejavíť empatiu a rešpekt voči spolužiakom a učiteľom. Vhodné sú rôzne metódy zamerané na reflexiu a sebareflexiu.
- **Veku primerané hodnotenie**
 - **Hravé a zážitkové aktivity:** Využívajte hodnotiace metódy, ktoré sú prispôbené veku žiakov, napr. odpovede na uzavreté otázky, dopĺňanie slov do viet, triedenie pojmov, hry, kreslenie, jednoduché projekty a zážitkové aktivity.
 - **Sebahodnotenie:** Podporujte žiakov používať jednoduché formy sebahodnotenia, napr. pomocou emotikonov alebo farieb na vyjadrenie pocitov a úspechov.
- **Kritériálne hodnotenie**
 - **Jednoduché a jasné kritériá:** Používajte jednoduché a jasné kritériá, ktoré sú pre žiakov ľahko pochopiteľné, napr. „rozpoznáš rôzne povolania“ alebo „dokážeš pomenovať členov rodiny“.
 - **Transparentnosť:** Uistite sa, že žiaci a ich rodičia rozumejú hodnotiacim kritériám a vedia, čo sa od nich očakáva.

Odporúčania na hodnotenie v prvých dvoch cykloch

- **Poskytujte žiakom pravidelnú a pozitívnu spätnú väzbu, ktorá podporí ich sebadôveru a motiváciu.**
- **Informujte rodičov o hodnotiacich kritériách a pokroku ich detí, aby mohli podporiť ich vzdelávanie aj doma.**
- **Povzbudzujte žiakov, aby diskutovali o svojich zážitkoch a učebných aktivitách, čím podporíte ich schopnosť reflektovať na svoje učenie. Začnite s krátkymi riadenými vyjadreniami a smerujte až k voľnejšie vedeným diskusiám.**
- **Využívajte rôzne metódy hodnotenia, ako sú pozorovanie, rozhovory, portfóliá a praktické úlohy, aby ste získali komplexný obraz o schopnostiach a vedomostiach žiakov.**
- **Hodnotenie by nemalo byť zamerané len na akademické vedomosti, ale aj na rozvoj osobnostných a sociálnych zručností, ktoré sú kľúčové pre zdravý vývoj žiakov v tomto veku.**

2.5.2 Človek a spoločnosť – 3. cyklus

Výzvy pri hodnotení

Špecifické výzvy pri hodnotení v tejto oblasti zahŕňajú:

- **Rôznorodosť obsahov a cieľov:** Predmety v oblasti Človek a spoločnosť pokrývajú široké spektrum tém od historických udalostí po aktuálne sociálne problémy, čo vyžaduje rôznorodé hodnotiace prístupy.
- **Hodnotenie kognitívnych a afektívnych zložiek:** Kým niektoré predmety, ako sú geografia a dejepis, sa viac zameriavajú na kognitívne zložky, náboženstvo a etická výchova sa zameriavajú aj na hodnotovú a socioemocionálnu stránku žiaka. Vo všetkých predmetoch by sa ale hodnotením mal monitorovať aj rozvoj charakteru žiaka.
- **Interdisciplinárne prístupy:** Mnohé témy vyžadujú integráciu vedomostí z rôznych predmetov. Učiteľ by mal žiakov na tento fakt upozorniť a vyzdvihnúť v hodnotení, ak žiaci dokážu aplikovať v konkrétnom predmete vedomosti a zručnosti z iných predmetov.

Nastavenie kritérií hodnotenia

Pre efektívne hodnotenie v oblasti Človek a spoločnosť je kľúčové stanovenie jasných, merateľných a dosiahnuteľných kritérií, ktoré reflektujú rôznorodosť činností a tém.

Tipy na nastavenie kritérií

- **Jasné a zrozumiteľné ciele:** Definujte konkrétne očakávania, napr. „vedieť opísať, čo robí požiarnik a prečo je jeho práca dôležitá“ namiesto všeobecného „rozumieť povolaniam“ alebo „vedieť popísať, ako funguje miestna komunita“ namiesto „porozumieť spoločenským štruktúram“. V dejepise to môže byť „vedieť opísať, kto bol M. R. Štefánik a akú úlohu zohral pri vzniku Československa“ namiesto všeobecného „porozumieť slovenským dejinám“.
- **Merateľné ukazovatele:** Používajte konkrétne kritériá, napr. „schopnosť identifikovať a popísať základné prvky mapy, ako sú legenda, mierka a kompas“ alebo „analyzovať a diskutovať o situáciách, v ktorých je dôležité povedať pravdu, a vysvetliť, prečo je česťnosť v týchto situáciách dôležitá“. V dejepise to môže byť „schopnosť identifikovať a vysvetliť príčiny a následky prvej svetovej vojny“ alebo „vedieť analyzovať dôsledky reformácie na európsku spoločnosť a diskutovať o nich“.
- **Transparentnosť:** Kritériá by mali byť jednoduché a zrozumiteľné, doplnené príkladmi a ilustračnými ukážkami.

Hodnotenie v jednotlivých predmetoch

- **Občianska náuka:**
 - Sledujte schopnosť žiakov analyzovať spoločensko-kultúrne a politické témy a diskutovať o nich, formulovať vlastné názory a argumenty.
 - Využívajte simulácie reálnych situácií, v ktorých žiaci musia aplikovať svoje vedomosti a zručnosti.

→ **Geografia:**

- Zamerajte sa na schopnosť žiakov pracovať s rôznymi druhmi máp, geografickými údajmi a konceptmi.
- Využite praktické úlohy, ako sú analýza geografických údajov a tvorba geografických projektov.

→ **Dejepis:**

- Sledujte schopnosť žiakov analyzovať historické udalosti, chápať príčiny, dôsledky a súvislosti a formulovať historické argumenty.
- Podporujte projekty, pri ktorých žiaci musia skúmať historické témy, prezentovať svoje zistenia a prepájať ich so súčasnosťou.

→ **Náboženstvo:**

- Zamerajte sa na rozvoj a reflektovanie hodnôt, ktoré žiaci získavajú.
- Využívajte diskusie a reflexívne aktivity na hodnotenie postojov a hodnotových súdov žiakov.

→ **Etická výchova:**

- Sledujte schopnosť žiakov identifikovať a analyzovať etické dilemy, formulovať etické argumenty a reflektovať svoje hodnoty.
- Využívajte rolové hry na simuláciu etických situácií. Venujte po nich dostatok priestoru reflexii.

Podpora sebahodnotenia a reflexie

Sebahodnotenie a reflexia sú dôležité pre rozvoj individuálnych aj sociálnych zručností žiakov. Priestor na sebahodnotenie a reflexiu sa má vytvárať nielen pri predmetoch ako etická a náboženská výchova, ale aj pri ostatných predmetoch v tejto oblasti.

Odporúčania na podporu sebahodnotenia

- **Jasné kritériá:** Komunikujte jasné kritériá a indikátory úrovne dosiahnutia cieľa.
- **Pravidelná spätná väzba:** Poskytujte pravidelnú spätnú väzbu, ktorá pomôže žiakom identifikovať pokrok a oblasti na zlepšenie.
- **Sebahodnotiace otázky:** Používajte sebahodnotiace otázky na identifikáciu silných a slabých stránok.
- **Portfóliá:** Vedte žiakov k tomu, aby si viedli portfóliá svojich prác a pokrokov a na základe nich reflektovali svoj pokrok.

Diferencované hodnotenie

Diferencované hodnotenie je nevyhnutné na reflektovanie individuálnych potrieb a schopností každého žiaka.

Odporúčania na začlenenie diferencovaného hodnotenia

- **Individuálny prístup:** Hodnoťte každého žiaka ako jedinečnú osobnosť na základe jeho individuálnych potrieb a schopností.

- **Rôzna náročnosť zadaní:** Prispôsobujte náročnosť úloh schopnostiam jednotlivých žiakov.
- **Tímová práca:** Organizujte diferencovanú prácu v tímoch s následným hodnotením tímovej spolupráce a individuálnych prínosov.

Dôležité odporúčania

- **Poskytujte pravidelnú a konštruktívnu spätnú väzbu počas celého roka.**
- **Povzbudzujte žiakov k sebahodnoteniu napr. prostredníctvom priepustiek, kde môžu reflektovať, čo sa im na hodine podarilo, a hľadať oblasti na zlepšenie.**
- **Sledujte, ako žiaci spolupracujú v skupinách, a hodnotte ich schopnosť komunikovať, riešiť konflikty a prispievať k spoločným cieľom.**
- **Podporujte skupinové projekty, kde žiaci musia spolupracovať na riešení komplexných úloh.**
- **Okrem akademických vedomostí hodnotte aj rozvoj sociálnych a osobnostných zručností, ako sú empatia, rešpekt a spolupráca.**

2.6 Zdravie a pohyb

Hodnotenie v oblasti Zdravie a pohyb sa zameriava na rozvoj fyzických zručností, pohybových schopností, zdravého životného štýlu a pozitívneho vzťahu k telesnej aktivite. Cieľom je podporiť u žiakov dlhodobý záujem o aktívny a zdravý životný štýl.

Výzvy a priestor na zmeny pri hodnotení

Špecifické výzvy pri hodnotení v tejto oblasti zahŕňajú nasledovné časti.

- **Rôznorodosť fyzických schopností:** U žiakov existuje veľká variabilita fyzických schopností a zdatností, čo sťažuje vytváranie univerzálnych hodnotiacich kritérií. Snažte sa zohľadňovať individuálne schopnosti a pokroky, upriamovať pozornosť žiakov na ne a sledovať zlepšovanie v konkrétnych aktivitách.
- **Sumatívne verzus formatívne hodnotenie:** Prevládajúce sumatívne hodnotenie nedostatočne podporuje priebežný rozvoj žiakov. Je potrebné využiť viac formatívnych prvkov, ktoré umožnia učiteľom priebežne sledovať a podporovať pokroky žiakov. Upriamovanie pozornosti na pokroky, hoci aj relatívne malé, má veľký motivačný účinok.
- **Hodnotenie tímovej spolupráce a fair play:** Zahrňte do hodnotenia aj schopnosť žiakov pracovať v tíme, dodržiavať pravidlá a správať sa podľa zásad fair play, najmä pri športových hrách a skupinových aktivitách.
- **Zdravý životný štýl:** Hodnotte nielen vedomosti, ale aj praktické zručnosti v oblasti zdravého životného štýlu vrátane správneho stravovania, osobnej hygieny a prevencie úrazov. Využívajte v tejto oblasti prvky formatívneho hodnotenia, reflexiu a sebareflexiu žiakov.

Hodnotenie fyzických zručností a pohybových schopností

Hodnotenie by malo byť zamerané na celý proces rozvoja fyzických zručností a pohybových schopností, nielen na výsledný výkon.

Odporúčania pre hodnotenie

- **Pozorovanie a dokumentácia:** Priebežne pozorujte a dokumentujte pokroky žiakov formou videonahrávok alebo fotografií.
- **Pracovné denníky:** Povzbudzujte žiakov, aby si viedli denníky, do ktorých budú zaznamenávať svoje pokroky a pocity.
- **Kontrolné zoznamy:** Používajte kontrolné zoznamy na hodnotenie jednotlivých pohybových aktivít, napr. „správna technika behu“ alebo „dodržiavanie bezpečnostných pravidiel“, podľa ktorých sa budú vedieť hodnotiť i žiaci navzájom.

Hodnotenie spolupráce a fair play

Schopnosť spolupracovať a dodržiavať pravidlá je kľúčová zručnosť, ktorú treba rozvíjať a hodnotiť.

Odporúčania pre hodnotenie

- **Roly v tíme:** Sledujte, ako žiaci plnia svoje roly v tíme, ako si rozdeľujú úlohy a ako prispievajú k spoločnému cieľu. Diskutujte s nimi o tom.
- **Komunikácia a spolupráca:** Hodnoťte efektívnosť komunikácie medzi členmi tímu a schopnosť riešiť konflikty.
- **Dodržiavanie pravidiel:** Sledujte, ako žiaci dodržiavajú pravidlá hry a uplatňujú fair play, napr. pri športových hrách. Robte so žiakmi krátku reflexiu a sebareflexiu na tieto témy.

Podpora sebahodnotenia a reflexie

Sebahodnotenie a reflexia sú kľúčové pre osobnostný rozvoj žiakov.

Odporúčania pre podporu sebahodnotenia

- **Hodnotiaci denník:** Povzbudzujte žiakov, aby si viedli hodnotiaci denník, do ktorého budú zaznamenávať svoje výkony, zlepšenia, výzvy a problémy s telesnými cvičeniami.
- **Reflexívne otázky:** Kladte žiakom otázky týkajúce sa ich individuálnych predností a nedostatkov pri cvičeniach, napr.: „Ktoré cvičenie ti išlo najlepšie a prečo?“ Alebo: „Ako si sa cítil po dnešnom tréningu? Čo spôsobilo, že si sa takto cítil?“ Na základe reflexie spolu so žiakmi diskutujte o priestore na zlepšenie.

Diferencované hodnotenie

Diferencované hodnotenie je nevyhnutné na reflektovanie individuálnych potrieb a schopností každého žiaka.

Odporúčania na začlenenie diferencovaného hodnotenia

- **Individuálny prístup:** Hodnoťte každého žiaka ako jedinečnú osobnosť na základe jeho individuálnych potrieb a schopností. Napr. žiak s menšími fyzickými schopnosťami môže byť hodnotený na základe svojho pokroku, nielen na základe absolútneho výkonu.
- **Stanovenie individuálnych kritérií:** Stanovte kritériá hodnotenia na individuálnej úrovni pre každého žiaka, aby ste zohľadnili jeho osobné pokroky a schopnosti. Tieto kritériá môžete nastavovať i spolu so žiakmi.

Dôležité odporúčania

- **Poskytujte konštruktívnu spätnú väzbu.** Pomôže žiakom identifikovať silné a slabé stránky ich výkonov a nájsť spôsoby, ako sa zlepšiť. Zameriavajte sa viac na hľadanie priestoru na zlepšenie než na kritiku slabých stránok.
- **Umožnite žiakom reflektovať vlastné výkony, hľadajte a navrhujte spolu s nimi spôsoby, ako zlepšiť svoje zručnosti a prístupy k práci.**
- **Klad'te väčší dôraz na hodnotenie praktických zručností v oblasti zdravého životného štýlu, ako sú správna výživa, hygiena a prevencia úrazov.**

2.7 Umenie a kultúra

Hodnotenie v oblasti Umenie a kultúra sa zameriava na rozvoj tvorivých zručností, kritického myslenia a sebvýjadrenia prostredníctvom rôznych umeleckých foriem. Cieľom je podporiť pozitívny vzťah žiakov k tvorivosti, ku kultúre a k sebvýjadreniu.

Výzvy pri hodnotení

Špecifické výzvy pri hodnotení v tejto oblasti zahŕňajú nasledovné časti.

- **Komplexnosť umeleckého procesu:** Výtvarná výchova a hudobná výchova sú skôr činnostne orientované predmety, kde proces tvorby je rovnako dôležitý ako výsledný produkt či výstup.
- **Individuálne vyjadrenie:** Každý žiak má jedinečný spôsob sebvýjadrenia, čo vyžaduje diferencované prístupy k hodnoteniu.

Hodnotenie procesu tvorby

Hodnotenie by malo zohľadňovať nielen výsledky, ale aj proces tvorby, rozvoj zručností a schopnosti sebvýjadrenia.

Odporúčania na hodnotenie

- **Výtvarné/hudobné portfólio:** Zavedenie výtvarného portfólia umožňuje žiakom sledovať svoj kontinuálny vývoj a pokrok.
- **Reflexia tvorivých procesov:** Povzbudzujte žiakov k reflexii svojich tvorivých procesov, aby mohli lepšie porozumieť svojim postupom a nadobúdať istotu vo svojom sebvýjadrení.
- **Dokumentácia:** Priebežne dokumentujte proces tvorby formou fotografií, zvukových nahrávok alebo videí, ktoré umožnia spätné hodnotenie a reflexiu.
- **Kontrolné zoznamy:** Používajte kontrolné zoznamy pre hodnotenie jednotlivých hudobných aktivít.

Odporúčania na podporu sebahodnotenia

- **Hodnotiaci denník:** Povzbudzujte žiakov, aby si viedli hodnotiaci denník, do ktorého budú zaznamenávať svoje výkony, zlepšenia, výzvy a problémy s tvorivými úlohami.
- **Reflexívne otázky:** Klad'te žiakom otázky týkajúce sa ich individuálnych predností a nedostatkov pri tvorivých procesoch, napr.: „Čo sa ti podarilo najlepšie a prečo?“ Alebo: „Aké pocity si pri tvorbe zažíval?“

- **Spolupráca na tvorbe kritérií:** Zapojte žiakov do tvorby hodnotiacich kritérií, aby lepšie pochopili, čo sa od nich očakáva, a mohli sa aktívne podieľať na hodnotiacom procese.

Diferencované hodnotenie

- **Individuálny prístup:** Hodnoťte každého žiaka ako jedinečnú osobnosť na základe jeho individuálnych potrieb a schopností.
- **Stanovenie individuálnych kritérií:** Stanovte kritériá hodnotenia na individuálnej úrovni pre každého žiaka, aby ste zohľadnili jeho osobné pokroky a schopnosti.

Dôležité odporúčania

- **Podporujte žiakov v sebahodnotení prostredníctvom portfólia a pravidelných reflexívnych aktivít.**
- **Vytvorte priestor na reflexiu výkonov žiakov a spolu s nimi hľadajte a navrhujte spôsoby, ako zlepšiť ich zručnosti, prístupy k práci a schopnosť kritického myslenia.**
- **Neporovnávajte práce žiakov navzájom. Snažte sa vytvoriť kritérium a porovnávať s kritériom.**
- **Nepoužívajte hodnotenie na dosiahnutie rešpektu u „neposlušných“ žiakov. Hodnotenie nepoužívajte ako „trest“.**
- **Zohľadnite, ako umelecká tvorba ovplyvňuje emocionálny a sociálny rozvoj žiakov. Hodnotenie by malo reflektovať nielen technické zručnosti, ale aj schopnosť vyjadriť emócie a sociálne interakcie prostredníctvom umenia.**

3

Hodnotenie komplexnejších spôsobilostí v dlhších obdobiach

Kľúčové otázky

- **Ako definovať a identifikovať komplexné spôsobilosti žiakov, ktoré sú relevantné pre dlhšie obdobie?**
- **Ako spojiť komplexné spôsobilosti s konkrétnymi cieľmi nového štátneho vzdelávacieho programu?**
- **Ako zahrnúť talenty a záujmy žiakov do komplexných spôsobilostí?**
- **Ako môžu portfóliá, projekty a reflexné denníky slúžiť ako nástroje na hodnotenie dlhodobého rozvoja?**
- **Ako integrovať technológiu a digitálne nástroje do procesu dlhodobého hodnotenia?**
- **Ako vytvoriť efektívne systémy záznamu a sledovania pokroku žiakov?**

3.1 Komplexné spôsobilosti žiakov

Komplexné spôsobilosti žiakov (označované aj termínmi komplexné „kompetencie“ a/alebo „schopnosti“ či „gramotnosti“, ich terminológia zatiaľ nie je medzinárodne zjednotená a ukotvená, v rôznych materiáloch ich nachádzame pod týmito termínmi) predstavujú súbor vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré **umožňujú žiakom efektívne riešiť úlohy a výzvy v rôznych životných situáciách**.

Inšpiračným zdrojom na vymedzenie spôsobilostí/kompetencií/gramotností v kurikulárnej reforme je Európsky referenčný rámec. K pôvodnej sústave **kľúčových kompetencií** žiakov z roku 2006 sa v roku 2014 pričlenili **transverzálne kompetencie**, ktoré obohatili rámec o kritické myslenie, kreativitu, schopnosť hodnotiť a prijímať riziko, schopnosť prijímať rozhodnutia a konštruktívny manažment čítania sa.

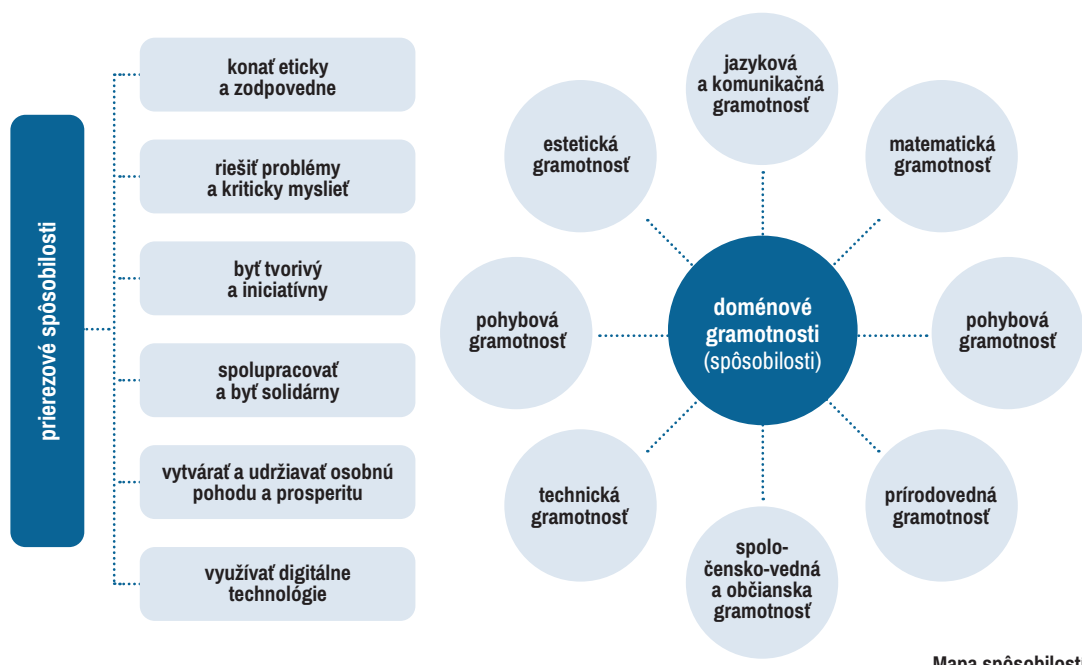
Kľúčové kompetencie sa v zmysle tohto odporúčania vymedzujú ako kombinácia vedomostí, zručností a postojov, pričom:

- **vedomosti** sa skladajú z faktov a číselných údajov, konceptov, myšlienok a teórií, ktoré sú už etablované a prispievajú k porozumeniu určitej oblasti alebo témy;
- **zručnosti** sa vymedzujú ako schopnosť a spôsobilosť vykonávať procesy a využívať existujúce vedomosti na dosahovanie výsledkov;
- **postoje** opisujú charakter a názory, o ktoré sa opiera konanie či reakcie na myšlienky, osoby alebo situácie (Fridrichová, 2017).

Kľúčové a transverzálne (prierezové) spôsobilosti (kompetencie, schopnosti, gramotnosti – zatiaľ nie je ukotvená medzinárodná terminológia, preklady sa rôznia) relevantné pre hodnotenie v dlhších obdobiach sú zobrazené na mape spôsobilostí. Rozvíjajú sa postupne, v dlhších časových úsekoch, pričom úroveň pokroku v nich sú charakterizované v jednotlivých vzdelávacích cykloch konkrétnymi opismi výkonových štandardov, ktoré vieme transformovať do podkladov na hodnotenie či sebahodnotenie. V nich potom vyznačujeme formou rubriek či máp učebného pokroku už dosiahnutú úroveň jednotlivých spôsobilostí žiakov zvolenými spôsobmi – označovaním zvládnutého učiva zafarbením či „odfajknutím“ tak, aby bolo zreteľné pribúdanie a žiak mal vizualizovaný svoj pokrok, jeho jednotlivé kroky (dosiahnuté aj nasledujúce) a celkové ciele.

Schéma 1: Východiská zmien v kurikule základného vzdelávania

Zdroj: www.vzdelavanie21.sk

Mapa spôsobilostí

Komplexné spôsobilosti (kompetencie, schopnosti, gramotnosti) sú také vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré žiakom umožňujú efektívne čeliť nielen krátkodobým výzvam (napr. zapamätanie si učiva či faktov), ale pomáhajú im napredovať a efektívne fungovať v dlhodobom časovom horizonte v rôznych prostrediach, v ktorých výzvam čelia (škola, komunita, záujmové skupiny, športové oddiely a pod.). Tieto spôsobilosti sú univerzálne a žiaci ich aktívne využívajú v rôznych životných situáciách ako súčasť sociálneho, osobného a neskôr aj profesijného rozvoja. Dôležitým znakom ich funkčného používania sú prenosnosť a adaptabilita. Žiaci si ich budujú a rozvíjajú už od nástupu do školy a učitelia im v tom pomáhajú dlhodobým sprevádzajúcim hodnotením.

Komplexné spôsobilosti žiakov a nový štátny vzdelávací program

Nový štátny vzdelávací program sa člení do troch vzdelávacích cyklov. Tie sú nástrojom na pružnejšie reagovanie na učebné predpoklady a potreby žiakov, čo umožňuje individualizovanejšie podporovať systematický rozvoj komplexných spôsobilostí jednotlivých žiakov. Úroveň spôsobilostí sa prechodom cez cyklus stupňuje a narastá, pričom predchádzajúci cyklus vždy tvorí základ nasledujúceho, no to, že žiak zvládol len istú úroveň napr. kritického myslenia, nie je prekážkou prechodu medzi cyklami. Dôležité je, aby v hodnotení bolo jemu aj pedagógom jasné, na akej úrovni sa nachádza a aký je ďalší krok. Pedagóg má možnosť definovať „štartovaciu čiaru“ každého žiaka, stanovovať v spolupráci s ním a rodičmi ciele tak, aby bol pri hodnotení komplexných spôsobilostí „trénerom“ pomáhajúcim spoznávať žiakovi reálny stav, stano-

vovať si najbližšie kroky a ciele a podporovať tak napredovanie každého žiaka. Učiteľ je teda – čo sa týka komplexných spôsobilostí – „trénerom“ žiaka, nie „rozhodcom“ pridelujúcim hodnotenie len vzhľadom na všeobecnú normu.

Ukazovatele komplexných spôsobilostí žiakov sú preto vo vzdelávacom programe odstupňované tak, aby definovali pokrok žiakov od vedomostí cez zručnosti až po postoje. Ich meranie a hodnotenie je náročný proces jednak z hľadiska časovej náročnosti (tvorba zručností a postojov vyžaduje čas a aktívne reflektovanie), jednak z hľadiska personalizácie a prenosnosti komplexných spôsobilostí v rôznych činnostiach – každý žiak dosahuje rôznu úroveň v rôznom čase a v rôznych vzdelávacích aktivitách, predmetoch, projektoch, pri rôznych pedagógoch. **Preto je dôležité mať v rámci školy nastavený jasný systém a spôsob sprevádzajúceho autentického hodnotenia žiaka.**

Ako môže nový vzdelávací program pomôcť pri nastavení a uskutočnení hodnotenia

Súčasťou nového štátneho vzdelávacieho programu sú aj vzdelávacie štandardy zahrňajúce práve komplexné spôsobilosti. Z nich môžu pedagógovia vychádzať pri tvorbe hodnotiacich rubriík do portfólií žiakov, ich máp pokroku či iných foriem určených na vizualizáciu napredovania žiakov pomocou ukazovateľov komplexných spôsobilostí.

PRÍKLAD

Súčasťou vzdelávacích programov sú štandardy na rozvoj charakteru, v ktorých je definované, čo má žiak zvládnuť na konci prvého cyklu (3. ročníka ZŠ).

3. komponent: Statočnosť

Všeobecným cieľom v rámci komponentu odvaha/statočnosť je: viesť žiakov k tomu, aby po ukončení 3. cyklu vzdelávania boli rozhodní a vytrvalí v konaní dobra aj napriek prekážkam; mali schopnosť dodržať sľub; vôľu riskovať tam, kde je to potrebné; a schopnosť vyjadriť svoje hodnoty napriek tlaku väčšiny.

Na konci 1. cyklu je žiak schopný:

- Na vyzvanie učiteľa vysloviť svoj názor pred skupinou.
- Chápať, že je dôležité postaviť sa za seba a za druhých (napr. pri ochrane slabších) a kde pri tom vyhľadať pomoc.
- Hovoriť pravdu a priznať sa, ak urobil niečo zlé.

Obrázok 1: Príklad štandardov na rozvoj charakteru

Zdroj: www.minedu.sk

Pre potreby hodnotenia v CZŠ Narnia v Bratislave spracovala Z. Janeková sebahodnotenia žiakov, „kľúče“, v ktorých sa žiaci sami hodnotia zaškrtávaním, ako sa vidia. Tie slúžia ako podklad reflektívnych rozhovorov s pedagógmi aj rodičmi počas celého roka a ich zvládnutie s konkretizovaním úrovne je súčasťou koncoročného hodnotenia žiakov 3. ročníka. Tieto kľúče majú žiaci vo svojich „remindroch“ – denníkoch a aj vystavené v triede tak, aby vizualizácia očakávaného výsledku bola súčasťou ich každodenného školského života a aby ju v denných reflexiách mohli prepájať s konkrétnymi činmi a zážitkami z triedy. Práve toto reflektovanie a diskusia pomáhajú v napredovaní.

Obrázok 2: Statočnosť, 3. ročník ZŠ

Zdroj: Z. Janeková, CZŠ Narnia

Prejavujem statočnosť tak, že:

- ☐ mám odvahu povedať pravdu,
- ☐ dokážem sa aj v ťažkej situácii zachovať správne,
- ☐ dokážem nájsť silu zastať sa správnej veci, aj keď mám obavy a strach. („sila presadiť Ju“),
- ☐ nevzdávam sa v ťažkých chvíľach,
- ☐ v každej chvíli sa snažím byť čestná/ý (ako sa správam), pravdivá/ý (ako rozprávam) a odvážna/y (ako reagujem na situáciu).

V koncoročnom hodnotení sa v úvode „dekrétu“, ktorý patrí do systému hodnotenia školy, nachádza hodnotenie statočnosti z pohľadu žiaka aj učiteľa.

Obrázok 3: Hodnotenie statočnosti

Zdroj: Ľ. Noščáková, CZŠ Narnia

Narnijský dekrét panoša

verejne na známosť dáva, že

sa v 2. polroku školského roka 2022/23 zúčastnil štúdia na Narnijskej akadémii hrdinov.

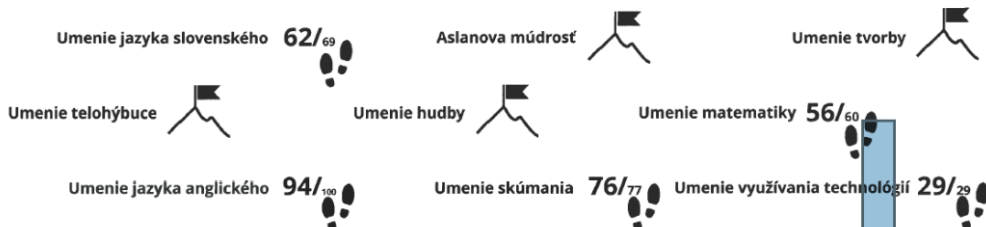
Spoznával a učil som sa príbeh svojej fakulty z Kroník Narnie, spoznával som príklady **statočnosti** svojich sprievodcov.

Toto je záznam mojich nadobudnutých skúseností:

Často sa mi v sebe darilo nájsť silu zastať sa správnej veci, aj keď som mal obavy a strach. V ťažkých chvíľach ešte potrebujem budovať svoju vytrvalosť v hľadaní dobrých riešení. **Darilo sa mi** správať sa čestne, rozprávať pravdivo a byť odvážnym.

Keď sa mi nedarilo, prejavil som svoju zodpovednosť tým, že som sa snažil požiadať o pomoc. Vždy som aktívne pristupoval k vlastnému pokroku v učení.

Majstri Narnijskej akadémie vidia moje napredovanie takto:

Milý ... V tomto polroku si dosiahol vynikajúce akademické výsledky. Oceňujem úsilie, ktoré si vynakladal na to, aby si uspel. Tvoja domáca príprava pred testami pomohla Tvojej úspešnosti. S množstvom narastajúceho učiva sa zvyšovali požiadavky na Tvoj výkon. Zareagoval si tichým a vytrvalým úsilím, ktoré je naozaj vzácne. Tvoril si si plány na učenie a pýtal materiály na tréningovanie a využíval si ich. Ukázalo sa to ako skvelá osobná stratégia pre Tvoj úspech. Tvoje odhodlanie a pomoc v triede sú inšpirujúce pre nás všetkých. Pri práci v tímoch si vždy prejavoval schopnosť spolupracovať aj prevziať zodpovednosť a prispieť tým najlepším, čo vieš, ku spoločnému úspechu. Spolužiaci oceňujú aj Tvoj zmysel pre humor a férovosť. Gratulujeme k úspechom a ďakujeme!

Štátny vzdelávací program zahŕňa/definuje aj úrovne komplexných spôsobilostí (kompetencií, schopností, gramotností) v štandardoch inšpirované referenčnými rámcami EÚ a ich deskriptormi. Vzdelávacie štandardy definujú rámec ich očakávanej úrovne v jednotlivých cykloch. Podstatné pre postup medzi cyklami nie je dosiahnuť danú úroveň, ale definovať v hodnotení aj sebahodnotení, kde sa žiak nachádza, čo je najbližší krok v jeho napredovaní k cieľu a sprevádzanie žiaka v tomto procese kontinuálne počas celej školskej dochádzky.

Školy vychádzajú zo štátneho vzdelávacieho programu a ním definovaných úrovní komplexných spôsobilostí, zároveň si však vo svojich školských vzdelávacích programoch definujú a bližšie špecifikujú štandardy a spôsoby hodnotenia komplexných spôsobilostí s ohľadom na misiu a víziu konkrétnej školy, na jej ciele a nastavenia.

Komplexné spôsobilosti žiakov a ich talenty

Rozvoj **komplexných spôsobilostí žiakov** prostredníctvom sprevádzajúceho hodnotenia v dlhších časových úsekoch aj medzi ročníkmi a cyklami je dôležitou súčasťou pedagogického prístupu, ktorý podporuje **individualizáciu** a **personalizáciu vzdelávania**. Takýto prístup pomáha žiakom efektívnejšie vidieť, spoznávať a rozvíjať svoje talenty/silné stránky. To, že ich reflektujú a vidia svoje pokroky, živí ich vnútornú motiváciu, buduje sebadôveru a podporuje tak hlbšie a udržateľnejšie učenie sa.

Zahrnutie talentov a záujmov žiakov do rozvoja ich komplexných spôsobilostí je možné, keď im v školách vytvoríme vzdelávacie prostredie, ktoré rešpektuje individualitu každého žiaka a súčasne poskytuje priestor na to, aby sa jeho talenty a záujmy stali motorom jeho osobného a akademického rozvoja. Personalizovaný prístup, diferenciacia, autonómia, podpora komunity a ich reflektovanie v sprevádzajúcom hodnotení sú kľúčovými stratégiami na to, aby žiaci mohli rozvíjať spôsobilosti, ktoré im poslúžia nielen v školskom prostredí, ale aj v budúcom živote.

3.2 Portfóliá, projekty a reflexné denníky ako nástroje na hodnotenie dlhodobého rozvoja

Portfóliá, projekty a reflexné denníky sú silné nástroje na hodnotenie **dlhodobého rozvoja žiakov**, pretože umožňujú komplexný, procesne orientovaný pohľad na učenie a rast jednotlivca. Na rozdiel od tradičných testov poskytujú tieto nástroje bohatý obraz o tom, ako žiaci rozvíjajú svoje **vedomosti**, **zručnosti** a **postoje** v priebehu času, vďaka čomu sú skvelými nástrojmi formatívneho hodnotenia, ktoré sprevádza žiakov aj mimo ročníkov a medzi cyklami. Umožňujú tiež aktívnu participáciu žiakov na vlastnom hodnotení a sebareflexii, čo je nevyhnutné na rozvoj ich **autonómie** a **sebaregulácie**.

Portfóliá ako nástroj hodnotenia dlhodobého rozvoja

Portfólio je systematická zbierka žiakovej práce, ktorá dokumentuje jeho pokrok, úspechy a oblasti na zlepšenie v priebehu určitého obdobia. Tento nástroj pri hodnotení dlhodobého rozvoja ponúka niekoľko výhod.

- **Procesne orientované hodnotenie:** Portfóliá umožňujú učiteľom sledovať vývoj žiakových schopností a spôsobilostí v priebehu času. Učiteľ tak môže hodnotiť nielen konečný produkt, ale aj progres, ktorý žiak dosiahol počas práce na rôznych úlohách (Wolf, 1989).
- **Individuálny prístup:** Portfóliá odrážajú osobný pokrok každého žiaka, čo umožňuje učiteľovi hodnotiť učenie individuálne a rešpektovať rôzne tempo a štýl učenia v procese formatívneho hodnotenia, ale aj pri hodnotení komplexných spôsobilostí. Zároveň portfóliá poskytujú priestor na rozvoj **autentického učenia**, keďže žiaci sú zodpovední za výber a prezentáciu vlastných prác, čím sa podporuje ich aktívne zapojenie do učenia sa (Barrett, 2007).

TIP: Súčasťou portfólia môžu byť aj „tick listy“, do ktorých si žiaci na konci každej hodiny zapisujú, čo sa učili, a vyfarbujú si úrovně zvládania daného učiva (zatiaľ nie, občas, väčšinou, vždy, viem to naučiť spolužiaka). Učí ich to reflektovať a pomenovávať, čo sa učili, a teda vnímať, čo majú vedieť, a keďže zapisujú po každej hodine, sledujú aj pokroky a postupne, ako napredujú, vyfarbujú vždy vyššiu úroveň. Učí ich to o vlastnej schopnosti učiť sa a zviditeľňuje pokrok. Zapisujú aj komplexné spôsobilosti (napr. viem sa podeliť o stratégiu svojho riešenia so spolužiakom a pod., viem si vypočítať spolužiaka, ktorého riešenie je iné, viem argumentovať pri obhajobe správnosti môjho riešenia a pod.).

Obrázok 4: Rubrika sebahodnotenia žiakov

Zdroj: Ľ. Noščáková, CZŠ Narnia

Rubrika sebahodnotenia žiakov

Kritériá hodnotenia:

- Učivo:** Pomenuj, čo sme sa učili, vedľa zakreslíš, ako hodnotíš svoju schopnosť porozumieť a ovládať ho tým, že vyfarbiš úroveň, na ktorej mu rozumieš/vieš ho.
- Zatiaľ nie:** Zatiaľ neovládaš toto učivo, potrebuješ viac času a úsilia na porozumenie, privítal/a by si podporu a pomoc.
- Občas:** Už rozumieš niektorým častiam učiva, ale potrebuješ pomôcky, aby si s ním správne pracoval, alebo u teba zatiaľ existujú nejaké medzery v porozumení téme, rozumieš jej len čiastočne.
- Väčšinou:** V učive sa v celkovej miere orientuješ, rozumieš mu, vieš s ním pracovať bez pomôcok, s niekoľkými menšími medzerami, či uisteniami sa o správnosti.
- Vždy:** Toto je pre teba už ľahké, ovládaš to bezproblémovo, vždy a si schopný/á odpovedať na otázky a aplikovať znalosti.

Učivo	Zatiaľ nie	Občas	Väčšinou	Vždy
Téma: Matematické operácie				
Viem sčítať dvojicu čísel v obore do 100				
Viem odčítať dve čísla v obore do 100 (menšie od väčšieho)				

Projekty ako nástroj na hodnotenie dlhodobého rozvoja

Projekty často využívané v **projektovo orientovanom učení** (PBL – Project-Based Learning) sú ďalším efektívnym nástrojom na hodnotenie dlhodobého učenia sa. Pri tomto prístupe žiaci pracujú na riešení autentických problémov, ktoré majú reálny význam a vzťahujú sa na ich záujmy alebo skutočný život. Ich reflektívne nástroje sprevádzajú žiakov dlhodobým hodnotením procesu a napredovania aj v projekte ako takom, aj pri rozvoji ich komplexných spôsobilostí.

- **Dlhodobé hodnotenie cez proces:** Projekty umožňujú hodnotiť celý proces učenia, nielen výsledok. Učitelia môžu sledovať vývoj žiakových schopností v tvorivosti, kritickom myslení, spolupráci a riešení problémov počas trvania projektu (Thomas, 2000).
- **Autentické úlohy a motivácia:** Keďže projekty často vychádzajú zo skutočných problémov alebo výziev, zvyšuje sa motivácia žiakov zapojiť sa do hlbšieho učenia sa a preniesť teoretické poznatky do praxe. To podporuje dlhodobé pochopenie a aplikáciu vedomostí, čo je dôležité pre trvalo udržateľný rozvoj komplexných spôsobilostí (Bell, 2010). Spolupráca a zodpovednosť: Projekty podporujú tímovú spoluprácu a umožňujú žiakom prevziať zodpovednosť za svoje učenie sa, čo vedie k rozvoju osobných a sociálnych zručností, ktoré sú nevyhnutné pre dlhodobý rozvoj žiakov a rozvoj ich komplexných spôsobilostí.

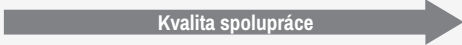
PRÍKLADY

Ukážka štandardov spôsobilosti Spolupráca, ktoré boli zverejnené ako podpora hodnotenia v projektovej PBL výzve Spoločne meníme svet a ktoré pedagógovia so žiakmi použili na hodnotenie spolupráce v tomto projektovom vzdelávaní.

Spolupráca Štandardy podľa BIE pre druhý stupeň ZŠ a SŠ Skutočná spolupráca nastáva, keď študenti spoločne pracujú na realizácii projektu a dokážu spoločne zdieľať svoje myšlienky, zručnosti a úsilie.				
Oblasť	Kvalita spolupráce 			
Skupinové plánovanie a rozhodovanie	<i>Pri hodnotení volte ten stĺpec, v ktorom je väčšina kritérií popisujúcich to, čo študent vie a dokáže samostatne robiť.</i>			
	Začiatočník Dokáže nájsť aspoň jeden spôsob, ako si najlepšie riadiť a dokončiť prácu. Súhlasí s tým, že dokončí svoju úlohu alebo prácu, ktorú mu skupina prideliť, no urobí to po svojom. Prejavu nepružnosti, ktorá spôsobuje občasné napätie či konflikty v skupine.	Mierne pokročilý Aplikuje do určitej miery niektoré spôsoby, na ktorých sa skupina dohodla, že vedú k najlepšiemu dokončeniu a k zvládnutiu práce. Ponúka skupine návrh, metódu, informáciu, ktorá je nápomocná pre prácu skupiny. Ak skupina nesúhlasí s jeho návrhmi, cíti sa dotknutý a prestane sa zapájať do diskusie.	Stredne pokročilý Navrhne spôsob a nápady, ako najlepšie riadiť a dokončiť prácu. Navrhne pre skupinu roly alebo rozdelenie úloh, tak aby boli pre všetkých členov spravodlivé a férové. V prípade nezhody v skupine pri riešení problémov, dokáže identifikovať hlavné oblasti týchto nezhôd a pomáha usmerňovať konverzáciu smerom k dosiahnutiu najlepšieho spoločného riešenia.	Pokročilý Aktívne navrhuje spôsoby a nápady, ako by skupina mohla postupovať a dokončiť prácu, pričom berie do úvahy návrhy a prístupy ostatných členov a robí kompromisy v záujme dosiahnutia najlepšieho riešenia. Navrhne roly v projekte alebo rozdeľuje úlohy, berúc do úvahy silné stránky, vedomosti, záujmy, schopnosti členov skupiny. Dokáže navrhnúť spôsoby, ako môže skupina robiť efektívne rozhodnutia, v prípade nezhody.
Komunikácia nápadov a spoločné myslenie	Opakuje myšlienky ostatných členov skupiny.	Kladie otázky členom skupiny, aby lepšie porozumel návrhom členov skupiny alebo ich riešeniu, aby pochopil ich myslenie.	Dokáže identifikovať, kedy nejaký návrh skupiny nedáva zmysel alebo je nejakým spôsobom chybný.	Dokáže preformulovať myšlienky v skupine, prepojiť nápady členov skupiny a spája nápady, aby sa skupiny posunula vpred. Podporuje a podnecuje členov, aby prinášali aj iné pohľady a perspektívy pri navrhovaní svojich riešení, či myšlienok.

Obrázok 5: Štandardy spolupráce

Zdroj: Ľ. Noščáková, CZŠ Narnia

Oblasť	Kvalita spolupráce 			
Kooperácia, zdieľanie nápadov, zdrojov, spoločné úsilie	Pri hodnotení volte ten stĺpec, v ktorom je väčšina kritérií popisujúcich to, čo študent vie a dokáže samostatne robiť.			
	Začiatočník	Mierne pokročilý	Stredne pokročilý	Pokročilý
	Zameriava sa hlavne na seba, len na to, čo sa od neho žiada. Svoju časť skupinového projektu dokončí včas. Pokiaľ nie je priamo vyzvaný, nezapája sa do spoločnej práce alebo pomoci ostatným členom skupiny.	Dokáže identifikovať nápady a zdroje, ktoré sú potrebné na dokončenie práce. Pýta sa členov skupiny, akú pomoc, prípadne aké zdroje potrebujú. Na konci projektu zdieľa svoju prácu a zároveň sa zaujíma aj o prácu ostatných.	Brainstormuje svoje nápady so skupinou. Ak je požiadaný vyhľadá, či poskytne zdroje ostatným členom skupiny. Požiada skupinu, aby zväžila ako zlepšiť kvalitu projektu. Pýta sa členov skupiny, či potrebujú nejakú formu podpory alebo spätnú väzbu.	Prispieva dôležitými myšlienkami, ktoré posúvajú skupinu vpred. Poskytuje a zdieľa rôzne zdroje na podporu práce skupiny. Navrhne spôsoby, ako zlepšiť kvalitu projektu. Pomáha ostatným a poskytuje spätnú väzbu počas projektu.
Monitorovanie práce tímu	Zameriava sa hlavne na to, aby dokončil svoju časť skupinového projektu.	Sleduje kvalitu práce a jednotlivých výstupov tímu.	Sleduje kvalitu projektu, postup a úsilie celej skupiny počas celého projektu.	Navrhne spôsoby, ako upraviť postupy v rámci skupiny v prospech kvality projektu. Zameriava svoje úsilie tak, aby bolo prospešné celej skupine.

Obrázok 6: Hodnotenie schopnosti spolupráce

Zdroj: Ľ. Noščáková, CZŠ Narnia

	1.	2.	3.	4.	5.
1 Podieľa sa na rozdelení úloh v tíme	Nie je ochotný podieľať sa na rozdelení úloh v tíme.	Podieľa sa na rozdelení úloh len v tom, že komentuje návrhy učiteľa alebo iných v tíme – prevažuje nekonštruktívny komentár, odmietanie, negativizmus.	Podieľa sa na rozdelení úloh v tíme komentovaním návrhov iných, prináša aj pozitívne komentáre, ale prevažne založené na osobných sympatiách a antipatiách.	Podieľa sa na rozdelení úloh v tíme, je prevažne konštruktívny a jeho návrhy často zohľadňujú vecné hľadisko, nie osobné.	Podieľa sa na rozdelení úloh v tíme, rozdelenie odvodzuje od predchádzajúcej vecnej analýzy úlohy.
2 Proaktívne prijíma zodpovednosť	Nie je ochotný prijať zodpovednosť, plní len konkrétne jednoduché úlohy zadane učiteľom alebo tímom.	Pri riešení konkrétnych zadaných úloh prejaví iniciatívu a urobí väčšiu časť práce, než aká mu bola konkrétne zadaná.	Na vyzvanie je ochotný prijať zodpovednosť za komplexnejšiu časť riešenia zadanej úlohy.	Proaktívne preberá zodpovednosť za komplexnejšiu časť zadanej úlohy.	Je ochotný prijať zodpovednosť aj za iných členov tímu, ak títo vidia, že svoje úlohy nezvládajú – preberá zodpovednosť za úlohu ako celok.
3 Včas a kvalitne plní svoje úlohy	Väčšinu zverených úloh nedokáže zvládnuť v primeranej kvalite a v dohodnutom čase, svojím meškaním spôsobuje problémy iným členom tímu.	Niektoré úlohy nedokáže splniť v primeranej kvalite a v požadovanom čase, niekedy to spôsobí problémy iným členom tímu.	Niektoré úlohy nedokáže splniť v primeranej kvalite a v požadovanom čase, dbá, aby tým nespôsobil problémy iným členom tímu.	Takmer všetky úlohy plní v primeranej kvalite a v dohodnutom čase.	Svoje úlohy plní v primeranej kvalite a dohodnutom čase, žiada si spätnú väzbu a má tendenciu svoje riešenie vylepšiť.
4 Zrozumiteľne komunikuje výsledky svojej práce iným členom tímu	Nekomunikuje s tímom, pracuje iba na svojich úlohách.	Komunikuje tak, že čiastočne spĺňa požiadavky úrovne 3.	Komunikuje výsledky svojej práce tímu vtedy, keď je k tomu vyzvaný, alebo spontánne, no nevie vystihnúť správny čas a/alebo nereflektuje potreby členov tímu.	Komunikuje tak, že čiastočne spĺňa požiadavky úrovne 5.	Komunikuje výsledky svojej práce vtedy, keď to považuje za potrebné z hľadiska riešenia úlohy, komunikuje zrozumiteľne a primerane situácii.

Štandardy, ktoré vytvorili a používajú pre hodnotenie schopnosti spolupráce v CZŠ Narnia, kde sú nimi žiaci v rámci projektových týždňov hodnotení kontinuálne od 5. po 8. ročník, so zápisom osobných komentárov pedagóga, ktorý ich projektovým týždňom sprevádzal.

Schopnosť pracovať v tíme

Ukážka sebahodnotenia v projektovej príručke žiakov v tej istej oblasti. Ide o projektový týždeň, počas ktorého žiaci v tímoch pracujú na vynálezoch. Tímy sú zložené na základe spoločného záujmu o tému, vedľa každej úrovne je priestor na doplnenie vlastných postrehov a myšlienok v sebahodnotení.

Obrázok 7: Sebahodnotenie tímovej práce

Zdroj: Ľ. Noščáková, CZŠ Narnia

Ako sa nám dnes darilo? (Zhodnoť kvalitu svojej práce a práce svojho tímu.)

1. Ako sa vám dnes darilo podeliť si úlohy a rešpektovať tímové dohody?

Išlo to veľmi ťažko – nezhodli sme sa na tom, čo má kto robiť.	Niečo sa nám podarilo, občas sme buď meškali alebo nerobili to, čo bolo dohodnuté.	Perfektne! Každý si našiel svoju rolu, rešpektovali sme to, na čom sme sa dohodli.
--	--	--

2. Ako sa vám darilo analyzovať vaše top nápady do hĺbky?

Nešlo to. Išli sme rýchlo, skákali sme z nápadu na nápad.	Videli sme možnosti, ale nevedeli sme z analýz spraviť poriadny záver.	Výborne! Analýzy sme spravili naozaj do hĺbky, hovorili sme o mnohých detailoch a vylepšeniach našich nápadov, chceme ísť ďalej!
---	--	--

3. Ako sa vám darilo pri záverečnom rozhodnutí?

Hrozné! Hárali sme sa a podľa mňa sme vôbec nevybrali ten najlepší nápad.	Niekedy sme sa hádali, viackrát sme si niečo vysvetľovali, ale nakoniec si myslím, že sme vybrali dobre a vieme to aj zdôvodniť.	Perfektne! Máme finálny nápad, ktorý rieši problém v narnijskom svete. Každý v tíme rozumie, prečo sme ho vybrali.
---	--	--

Na záver príklad hodnotenia tej istej spôsobilosti – spolupráce, ako ju popisuje referenčný rámec spôsobilostí pre demokratickú kultúru, na definovanie spôsobilosti jednotlivých „úrovní“ používa výraz deskriptor.

Obrázok 8: Hodnotenie spolupráce podľa Referenčného rámca spôsobilostí pre demokratickú kultúru

Zdroj: Referenčný rámec spôsobilostí pre demokratickú kultúru

16. Schopnosť spolupracovať

94	Vytvára pozitívne vzťahy s druhými ľuďmi v skupine.	základná
95	Podieľa sa svojím dielom na spoločnej práci v skupine.	
96	Pracuje na tvorbe konsenzu s cieľom dosiahnuť cieľ skupiny.	stredne pokročilá
97	Pri práci v skupine komunikuje s druhými o akýchkoľvek relevantných, resp. užitočných informáciách.	
98	Vzbudzuje nadšenie medzi členmi skupiny pri dosahovaní stanovených cieľov.	pokročilá
99	Pri práci podporuje druhých aj napriek rozdielnym názorom.	

Reflexné denníky ako nástroj hodnotenia dlhodobého rozvoja

Reflexné denníky sú nástroje, ktoré podporujú žiakov v pravidelnom zaznamenávaní svojich myšlienok, skúseností a pokroku počas procesu učenia sa. Ich hlavnou výhodou je, že umožňujú hodnotiť **metakognitívne schopnosti** a **sebareflexiu**.

- **Podpora sebareflexie:** Pravidelné písanie denníka pomáha žiakovi uvedomiť si, ako sa jeho učenie vyvíja a ako môžu svoje stratégie a prístupy zlepšovať. Tento proces podporuje dlhodobý rozvoj **kritického myslenia, sebaregulácie a autonómie v učení** sa (Moon, 2006).
- **Dôraz na proces a osobný rast:** Reflexné denníky umožňujú učiteľovi vidieť nielen to, čo sa žiak naučil, ale aj to, **ako** sa učí a ako sa mení jeho postoj k učeniu sa. Denníky podporujú kontinuálne monitorovanie pokroku, čo je dôležité na hodnotenie dlhodobého rastu (dni, mesiace, roky) a komplexných spôsobilostí.
- **Sebakontrola a zlepšenie učenia sa:** Reflexné denníky môžu pomôcť žiakovi identifikovať oblasti, v ktorých potrebujú viac pracovať, a stanoviť si ciele na zlepšenie. To prispieva k rozvoju ich **osobných spôsobilostí** a k lepšiemu pochopeniu procesu učenia.

Portfóliá, projekty a reflexné denníky slúžia ako cenné nástroje na hodnotenie rozvoja komplexných spôsobilostí tým, že umožňujú učiteľovi a žiakovi sledovať proces učenia sa a rozvoja vedomostí, zručností a postojov ako časozberné, napredovanie zviditeľňujúce materiály. Tieto metódy poskytujú detailný obraz o akademickom a osobnostnom raste žiakov a sú zásadné pre podporu hlbšieho, autentického a celoživotného učenia sa.

3.3 Integrácia technológií a digitálnych nástrojov do procesu dlhodobého hodnotenia

Integrácia technológií a digitálnych nástrojov do procesu **dlhodobého hodnotenia** môže výrazne obohatiť vzdelávací proces a zvýšiť efektivitu hodnotenia. Digitálne nástroje umožňujú **personalizáciu, automatizáciu a zber dát**, čo uľahčuje monitorovanie pokroku žiakov a podporuje **formatívne** aj **sumatívne** hodnotenie. Efektívna integrácia technológií zároveň umožňuje využiť **autentické formy hodnotenia**, ako sú digitálne portfóliá, online projekty a nástroje na reflexiu a sebareguláciu. V súčasnej dobe jestvuje veľké množstvo aplikácií, digitálnych tried a vzdelávacích systémov, ktoré zhromažďujú a vyhodnocujú pokroky tých, ktorí s nimi pracujú. Ide o nástroje pre žiakov bez možnosti sledovania či podpory pedagógom, ale aj o nástroje, ktorú uľahčujú prácu pedagógom, tvorbu digitálnych tried, kurzov, ktoré personifikujú učenie a personalizovane sprevádzajú žiakov napredovaním. Napredovanie zapájania technológií a umelej inteligencie do učenia sa je také rýchle, že nie je možné zachytávať všetky nástroje. Ponúka to široké spektrum pre žiakov aj pedagógov a otvára nové možnosti aj pri rozvoji komplexných spôsobilostí. V nasledujúcich častiach ponúkame niekoľko možných nástrojov na podporu dlhodobého hodnotenia.

Digitálne portfóliá

Digitálne portfóliá umožňujú žiakom zbierať a prezentovať svoju prácu elektronicky, čo poskytuje dynamický pohľad na ich **dlhodobý rozvoj**. Ich výhody sú nasledovné.

- **Jednoduchý zber a organizácia dôkazov o učení sa:** Žiaci môžu do portfólií vkladať rôzne typy médií, ktoré dokumentujú ich pokrok, aj so svojimi poznámkami, sebahodnotením a s reflexiami objavov. To umožňuje učiteľom sledovať vývoj žiaka v čase, poskytuje im prehľad o jeho spôsobilostiach a vedomostiach a dáva možnosť využitím technológií rovnako efektívne hodnotiť či spolu so žiakom reflektovať nové položky v portfóliu. To vedie k zefektívneniu spätnej väzby a revízie.
- **Zefektívnenie spätnej väzby a revízie:** Technológie umožňujú rýchlejšiu komunikáciu medzi učiteľom a žiakom. Učitelia môžu poskytovať **priebežnú spätnú väzbu** priamo v digitálnych portfóliách a žiaci môžu upravovať a zlepšovať svoje práce podľa odporúčaní, ale aj diskutovať o svojom spôsobe učenia sa, komunikácii, spolupráci a nadobúdať tak nové zručnosti a personalizovanejšie prezentovať a reflektovať svoje postoje na základe interakcií, čím dochádza k podpore sebareflexie.
- **Podpora sebareflexie:** Digitálne portfóliá môžu obsahovať **sebareflexívne denníky** alebo sekcie či priamo nastavené nástroje, v ktorých žiaci reflektujú svoj pokrok a nastavujú si nové ciele. To zvyšuje **metakognitívne schopnosti** a zodpovednosť žiaka za vlastný rozvoj.

Online formy hodnotenia

Online nástroje na hodnotenie umožňujú nielen uľahčenie procesu hodnotenia, ale aj sledovanie pokroku žiakov v reálnom čase.

- **Formatívne hodnotenie pomocou technológií:** Digitálne nástroje umožňujú učiteľom vykonávať rýchle a efektívne formatívne hodnotenie. Tieto nástroje poskytujú okamžitú spätnú väzbu, ktorá pomáha žiakom pochopiť svoje silné a slabé stránky, výzvy, objavovať a chápať chyby a učiť sa z nich, čo je kľúčové pre ich dlhodobý rozvoj.
- **Zber dát a analytika:** Online hodnotiace platformy umožňujú zber dát o výkone žiakov, čo poskytuje im aj učiteľom bohaté informácie na sledovanie dlhodobého pokroku. Tieto dáta môžu byť vizualizované v grafoch alebo tabuľkách, čo uľahčuje identifikáciu trendov v učení žiakov a podporuje personalizované učenie.

Nástroje na spoluprácu a projekty

Technológia umožňuje vytvárať a spravovať projekty založené na spolupráci, ktoré môžu byť monitorované v dlhšom časovom horizonte.

- **Online spolupráca:** Viaceré online nástroje podporujú tímovú prácu a umožňujú žiakom spolupracovať na projektoch v reálnom čase, pričom učitelia môžu sledovať ich príspevky a proces práce. Takéto nástroje nielen zlepšujú spoluprácu, ale poskytujú aj údaje na hodnotenie dlhodobého rozvoja v oblasti tímovej práce, zodpovednosti a kritického myslenia a umožňujú prepájať žiakov z rôznych prostredí medzi sebou aj s odborníkmi, čo zvyšuje efektivitu.
- **Prezentácia a zdieľanie projektov:** Technológia umožňuje žiakom zdieľať svoje projekty širokému publiku. To im dáva možnosť prezentovať svoju prácu reálnemu publiku s možnosťou dosahu a spätnej väzby v reálnom čase, čím sa zvyšuje ich motivácia a dôležitosť úloh.

Reflexia a sebaregulácia pomocou technológií

Technológia môže podporiť metakogníciu a sebareguláciu, ktoré sú dôležité pre dlhodobý rozvoj žiakov.

- **Reflexné nástroje:** Digitálne platformy umožňujú žiakom zaznamenávať myšlienky, hodnotiť pokroky a nastavovať si ciele pre ďalšie učenie sa. Učitelia môžu využívať tieto záznamy ako súčasť dlhodobého hodnotenia, čím sa sleduje nielen to, čo sa žiaci naučili, ale aj ako sa ich učenie sa, prístup, vedomosti, zručnosti a postoje vyvíjajú v čase, aj dlhodobo.
- **Samoštúdium a automatizované hodnotenie:** Nástroje na automatizované hodnotenie, ako sú online kurzy s interaktívnymi cvičeniami, umožňujú žiakom monitorovať vlastný pokrok a získavať okamžitú spätnú väzbu. To podporuje sebareguláciu a umožňuje učiteľom sledovať dlhodobé zlepšenia v rôznych oblastiach.

Zber, analýza a reflektovanie dát pomocou technológie

Technológia umožňuje učiteľom rýchlejšie a ľahšie získať prehľadné údaje o výkone žiakov, čo poskytuje hlbší pohľad na ich dlhodobý rozvoj.

- **Učebná analytika:** Oblasť, ktorá sa zameriava na zber, analýzu a interpretáciu dát o učení sa žiakov s cieľom zlepšiť vzdelávací proces. Pomocou analytických nástrojov môžu učitelia sledovať pokroky jednotlivých žiakov, identifikovať vzory a prispôbiť učebné stratégie tak, aby podporili individuálny rozvoj. S rozvojom umelej inteligencie a asistentov učenia sa sa možnosti personalizácie učenia sa rozširujú.

- **Adaptívne vzdelávacie systémy:** Poskytujú personalizované vzdelávanie tým, že sa prispôsobujú tempu a úrovni vedomostí žiaka. Tieto systémy zhromažďujú údaje o učení sa a pomáhajú učiteľom hodnotiť dlhodobý pokrok v reálnom čase.

Integrácia technológií a digitálnych nástrojov do procesu dlhodobého hodnotenia podporuje efektivitu a personalizáciu vzdelávania. Vznikajú stále nové nástroje, ktoré poskytujú bohaté možnosti na sledovanie dlhodobého rozvoja žiakov nielen pre učiteľov, ale aj pre žiakov samotných a stále viac zvyšujú ich zapojenie do procesu učenia sa a hodnotenia. Toto zapojenie a zodpovednosť za vlastné učenie sa, ktorú žiaci preberajú, zvyšuje dôležitosť učiteľa ako sprievodcu či trénera žiaka. Niektoré komplexné spôsobilosti je možné tvoriť len v sociálnej interakcii a tu sa dôležitosť pedagóga práve pri sprevádzaní, reflektovaní a hodnotení ako prostriedku ďalšieho rozvoja ešte viac zvyšuje.

3.4 Tvorba efektívnych systémov záznamov a sledovania pokroku žiakov

Vytvorenie efektívnych systémov záznamu a sledovania pokroku žiakov vyžaduje systematický prístup, ktorý zahŕňa jasnú štruktúru, technologickú podporu a možnosti personalizácie. Uvádzame niekoľko tipov, ako si vytvoriť takéto systémy.

1. Definujte jasné ciele a kritériá hodnotenia

Stanovte, čo chcete u žiakov sledovať v jednotlivých oblastiach komplexných spôsobilostí. Definujte kľúčové a transversálne spôsobilosti, ktoré chcete monitorovať, vytvorte si škály a definujte úrovne a konkrétne „prejavy“, ktoré k nim patria. Definujte so žiakom jeho „štartovaciu čiaru“, na ktorej sa nachádza, ukážte mu mapu pokroku a definujte si krátkodobý a dlhodobý cieľ aj cestu k nemu a kritériá hodnotenia (ako vie, že sa už do cieľa dostal a do akej miery ho splnil).

2. Vytvorte rubriky

Používajte hodnotiace rubriky s jasnými kritériami na hodnotenie výstupov žiakov. To zvýši konzistentnosť hodnotenia a poskytne žiakom jasnú spätnú väzbu. Použite štátny vzdelávací program a k nemu patriace štandardy (a/alebo európske referenčné rámce) ako základ, ktorý prispôsobíte svojmu školskému prostrediu.

Príklad (ukážka zo štátneho vzdelávacieho programu)

Obrázok 9: Ukážka hodnotiacich kritérií zo štátneho vzdelávacieho programu

Zdroj: www.minedu.sk

Produkcia/Ústny prejav

Žiak vie/dokáže:

- začať, udržať a ukončiť komunikáciu s osobami hovoriacimi po slovensky primerane danej spoločenskej situácii v rámci tematických okruhov, pričom zosúlaďuje výber jazykových prostriedkov s cieľom komunikácie,
- rešpektovať názor komunikačného partnera, námietku alebo nesúhlas vyjadriť sociálne primeraným spôsobom,
- jednoduchým spôsobom opísať problém, vyjadriť vôľu a pocity, zaujať stanovisko, vyjadriť svoj názor na určitú tému a kultivovaným spôsobom ho obhájiť,
- analyzovať a hodnotiť hovorené prejavy iných, svoje stanovisko podprieť argumentmi,
- odpovedať na otázky a tvoriť otázky k prečítaným a vypočutým textom,
- po príprave prerozprávať prečítané a vypočuté veku primerané texty so zachovaním časovej a príčinnej postupnosti,
- predniesť krátku, vopred pripravenú prezentáciu na známu tému,
- vyjadriť svoj čitateľský dojem z prečítaného textu na základe subjektívnych pocitov,

Prepis záznamu vzdelávacích štandardov do formy hodnotiacej rubriky:

Čo už viem	Zatiaľ nie	Občas	Väčšinou	Vždy	Viem to naučiť spolužiaka
Viem začať, udržať a ukončiť komunikáciu s osobami hovoriacimi po slovensky primerane danej spoločenskej situácii v rámci tematických okruhov.					
Viem jednoduchým spôsobom opísať problém, vyjadriť vôľu a pocity, zaujať stanovisko a kultivovaným spôsobom ho obhájiť.					
Viem analyzovať a hodnotiť hovorené prejavy iných a svoje stanovisko podprieť argumentmi.					
Odpovedám na otázky a tvorím otázky k prečítaným a vypočutým textom.					
Po príprave viem prerozprávať prečítané a vypočuté texty primerané môjmu veku so zachovaním časovej a príčinnej postupnosti.					
Prednesiem krátku vopred pripravenú prezentáciu na známu tému.					
Viem vyjadriť svoj čitateľský dojem z prečítaného textu na základe subjektívnych pocitov.					
Zaujmem stanovisko k prečítanému literárnemu textu a k postavám v literárnych ukážkach.					
Viem hodnotiť správanie postáv na základe všeobecne platných morálnych hodnôt.					

3. Využívajte digitálne portfóliá a digitálne nástroje na tvorbu tried a kurzov

Neváhajte použiť možnosti, ktoré umožňujú vidieť, sledovať a reflektovať na pokroky v témach nielen žiakom, ale aj pedagógom so zhromažďovaním a s vyhodnocovaním nielen konkrétnych výsledkov, ale aj pokrokov a zmien. Ideálne je, ak sú systémy nastavené na vyhodnocovanie a pedagóg v role „trénera“ napomáha reflektívnymi rozhovormi nad takýmto portfóliom sprevádzať žiaka napredovaním.

4. Monitorujte a používajte LMS systémy

Stále sa a zdokonaľujú a pribúdajú nové platformy, ktoré umožňujú zaznamenávať úlohy, známky a spätnú väzbu na jednom mieste, čo zefektívňuje sledovanie pokroku.

5. Automatizujte zber dát

Používajte nástroje, ktoré umožňujú rýchly zber dát o výkone žiakov a poskytujú automatizovanú spätnú väzbu.

6. Vytvorte systém priebežného hodnotenia

Zaznamenávajte pokrok žiakov nielen na konci tematických celkov alebo školského roka, ale priebežne počas celého procesu učenia sa. Pomáha to identifikovať oblasti, ktoré si vyžadujú okamžitú pozornosť. Umožnia vám to bez „veľkej námahy“ výstupné lístky z hodín, reflektívne karty, mapy učebného pokroku a mnohé digitálne nástroje.

Ukážky z Česka. Mapa z aplikácie, ktorá uľahčuje učiteľovi prácu:

Obrázok 10: Ukážka mapy učebného pokroku

Zdroj: www.vudpap.sk

Zaznamenávanie všetkých dát do aplikácie vykonáva učiteľ. Ak sa žiaci hodnotia sami, učiteľ prepíše výsledky ich hodnotenia bez revízie z ich záznamu. Ak je použitá kombinácia niekoľkých hodnotení (žiaci hodnotia svoju prácu na základe rovnakých kritérií ako učiteľ) pre jednu charakteristiku, treba dôjsť ku konsenzu, ktorý potom učiteľ zaznamená do aplikácie. Vo svojom profile má učiteľ zoznam všetkých tried, v ktorých vyučuje. Môže v ňom prezerať nielen výsledky jednotlivých žiakov, ale pomocou filtra zisťovať mieru naplňaní jednotlivých charakteristík v rámci celej triedy, čo je užitočným pomocníkom pre plánovanie hodín či zadávanie práce skupinám.

Mapa z aplikácie, ktorá uľahčuje učiteľovi prácu:

Obrázok 11: Ukážka mapy učebného pokroku

Zdroj: www.vyucovani.estranky.cz

7. Personalizujte spätnú väzbu

Spätná väzba by mala byť individuálna a zameraná na konkrétne oblasti, v ktorých sa žiak môže zlepšiť. Poskytovanie priebežnej spätnej väzby podporuje formatívne hodnotenie (Hattie, Timperley, 2007).

Obrázok 12: Hodnotenie práce v tíme

Zdroj: L. Noščáková, CZŠ Narnia

8. Využívajte vizualizácie dát

Používajte nástroje, ktoré umožňujú vizualizovať pokrok žiakov pomocou grafov, tabuliek alebo máp učebného pokroku.

9. Zamerajte sa na sebareflexiu žiakov.

Podporte žiakov v reflexii vlastného pokroku prostredníctvom reflexných deníkov alebo digitálnych platforiem. Posilňuje to ich metakognitívne schopnosti.

10. Využívajte peer hodnotenie

Zavedenie hodnotenia medzi rovesníkmi môže podporiť kritické myslenie a umožniť žiakom získať viacero perspektív o svojom pokroku.

11. Vytvorte personalizované učebné cesty

Na základe údajov zo sledovania pokroku vytvorte individuálne plány učenia sa, ktoré podporia u žiakov rozvoj každej spôsobilosti.

12. Používajte metódy zberu kvalitných dát

Využívajte viacero metód hodnotenia – testy, projekty, prezentácie, reflexné eseje – na získanie komplexného obrazu o pokroku žiakov.

13. Zabezpečte pravidelnost' hodnotenia

Vytvorte časový rámec, v ktorom sa pokrok žiakov hodnotí pravidelne. Napr. raz za týždeň alebo raz za mesiac analyzujte výsledky žiakov a prispôbte výučbu podľa potreby.

14. Zapojte rodičov do sledovania pokroku žiaka

Poskytnite rodičom prístup k online nástrojom, pomocou ktorých môžu sledovať pokrok svojich detí a aktívne sa zapájať do procesu hodnotenia.

Vytvorenie efektívneho systému záznamu a sledovania pokroku žiakov vyžaduje jasne stanovené ciele, pravidelné hodnotenie, integráciu technológií a personalizáciu. Takýto systém by mal podporovať rozvoj všetkých žiakov prostredníctvom priebežnej spätnej väzby, vizualizácie dát a pravidelnej reflexie. Žiak, rodič a učiteľ by mali byť partnermi a aktívne spolutvoriť tieto záznamy.

4

Spolupráca s rodičmi v procese hodnotenia

Kľúčové otázky

- **Aká je úloha rodičov pri hodnotení žiakov?**
- **Ako môžeme zapojiť rodičov do procesu hodnotenia a získať ich aktívnu účasť?**
- **Ktoré aktivity s rodičmi môžeme realizovať, aby hodnotenie pozitívne ovplyvnilo pokrok žiakov?**
- **Ako efektívne komunikovať s rodičmi o napredovaní ich dieťaťa?**
- **Ako prispôbiť hodnotenie a spätnú väzbu, aby sme lepšie zohľadnili individuálne potreby rodín?**

4.1 Roly rodičov v hodnotení

Rodičia sú zákonní zástupcovia detí, a teda sú do istého veku zodpovední za ich vzdelávanie a výchovu. Rodičia majú právo byť informovaní o hodnotení výsledkov vzdelávania. **Hodnotenie pre podporu učenia sa a hodnotenie ako učenie sa dávajú školám priestor na vytvorenie funkčného partnerstva učiteľov a rodičov, ktorí majú rovnaký zámer – sprevádzať a podporovať dieťa v napredovaní.**

Rodičia detí môžu zaujať rôzne postoje vo vzťahu k škole a jej procesom, volia si rôzne roly – od pasívnych klientov po aktívnych partnerov.

→ **Rodič ako klient**

Je zameraný na výsledky, môže byť nespokojný, ak hodnotenie nevyhovuje jeho očakávaniam. Hodnotenie dostáva ako výslednú informáciu o procese, ktorého nie je súčasťou. Je to do istej miery pohodlné riešenie, v ktorom má žiak úlohu vzdelávaného, rodič je vzhľadom na svoje právne postavenie klientom a učiteľ má rolu „rozhodcu“ pridelujúceho známky, percentá či iné sumatívne hodnotenie za výkon žiaka.

→ **Rodič ako občan**

Vníma školu ako inštitúciu, ktorú má právo ovplyvňovať. Pozná formálne procesy a vie ich využívať pri ovplyvňovaní hodnotenia dieťaťa. Táto rola sa dá využiť aj pozitívne v prípade, že škola má veľmi presne a transparentne nastavené formálne kritériá hodnotenia a procesy. V prípade konfliktov či nesúhlasu s hodnotením a neochotou participovať na ňom sa dajú využiť formálne protokoly na vedenie stretnutí s rodičmi. Práve tu inštitucionalizácia a odosobnenie môžu viesť k podpore vytvorenia dohôd a nastaveniu funkčných zmien v prospech dieťaťa – príklady uvedieme ďalej.

→ **Rodič ako partner**

Vzťah je založený na rovnosti a rešpekte, aktívne sa zapája do vzdelávacieho procesu, je súčasťou hodnotenia na podporu učenia sa aj hodnotenia ako učenia sa prostredníctvom spoločných aktivít. Spolupracuje s pedagógmi aj dieťaťom s cieľom podporovať jeho napredovanie.

→ **Rodič ako „problém“**

Zaujíma rôzne postoje od ignorancie a dehonestácie vzdelávacieho procesu a pedagógov až po intenzívny záujem o výsledky svojho dieťaťa. Záujem sa v extrémnom prípade prejavuje invazívnym, atakujúcim správaním rodiča smerom k škole a učiteľom, ak výsledky nezodpovedajú jeho predstavám. Môže vyžadovať zmenu

výsledkov hodnotenia, často bez ohľadu na dieťa. Širokú škálu týchto postojov spája to, že dieťa a jeho reálna podpora sú v úzadí. Zmeniť túto rolu je náročné, občas až nemožné, vyžaduje to špecifické zručnosti v oblasti komunikácie, ktoré obvykle zabezpečí niekto zo špecialistov v škole.

Aká je úloha rodičov pri hodnotení žiakov?

Rodičia, ktorí zvládli prevziať rolu partnera vo vzdelávaní dieťaťa, majú aktívnu a nenahraditeľnú úlohu pri hodnotení svojich detí tým, že komunikujú s učiteľmi a prostredníctvom spoločných aktivít poskytujú deťom podporu, spätnú väzbu a sprevádzanie na ceste za dosahovaním úspechov v ich vzdelávaní. Cez partnerský prístup spolu s učiteľmi tvoriacimi podporujúce prostredie v škole vytvárajú aj doma prostredie, ktoré podporuje úspech a rast dieťaťa.

4.2 Budovanie partnerstva s rodičmi

Na nás pedagógov je, či budeme akceptovať rodičov v role, s ktorou do interakcie so školou a hodnotením prichádzajú, alebo budeme aktívne pracovať na budovaní partnerstva. Spočiatku si takáto snaha krátkodobo vyžaduje to isté čo tvorba akéhokoľvek iného partnerstva – námahu a otvorenosť. Vynaloženie úsilia na prípadnú zmenu svojho postoja a prijatie rodiča ako partnera. Tiež čas a vytrvalosť pri tvorbe a realizácii aktivít, ktorými partnerstvo spolu vytvoríme. Funkčné partnerstvo podporuje učenie sa a napredovanie detí, urýchľuje ho a dlhodobo tak šetrí čas a energiu. Je súčasťou procesu hodnotenia na podporu učenia sa aj hodnotenia ako učenia sa. Získavanie rodičov pre aktívne partnerstvo je proces, ktorý sa začína hneď prvým stretnutím, často ešte pred ním, tým, ako nastavíme „tón“ komunikácie.

PRÍKLAD

„Máme spolu dieťa.“ To je jedna z prvých viet, ktorú autorka tejto kapitoly hovorí na úvodnom stretnutí rodičom. Myslí ju vážne.

„Som presvedčená, že nič nie je vzácnejšie. Žiak žije v dvoch svetoch – domácom a školskom. My sme jeho sprievodcovia a je na nás, ako tieto svety prepojíme. Navrhujem spoluprácu. Nemusíme sa zhodnúť vo všetkom, ale poďme hľadať spôsoby, ako podporovať naše deti v ich napredovaní...“ Takýmto spôsobom začína komunikáciu s rodičmi Ľubica Noščáková.

Ako môžeme zapojiť rodičov do procesu hodnotenia a získať ich aktívnu účasť?

Zapojenie rodičov do procesu hodnotenia je kľúčové pre komplexný rozvoj dieťaťa. Tu sú nástroje a aktivity, ktoré môžete použiť.

Komunikácia

Má byť partnerská, poskytovať dostatok informácií pred vzdelávaním, počas neho aj po jeho skončení. Informácie o cieľoch, metódach a kritériách vzdelávania a hodnotenia a komunikácia o nich sú súčasťou tvorby partnerského vzťahu s rodičmi pri hodnotení.

Stručne, jasne a pravidelne (v dohodnutých časoch a na dohodnutých miestach v on-line priestore či naživo) informujeme rodičov o tom, čo je cieľom vzdelávania v danom časovom období, aké sú jeho témy a obsahy a ako sú nastavené hodnotiace metódy a kritériá, ktoré používame. Hodnotenie na základe vopred jasných kritérií podporuje zmysluplnosť učenia a umožňuje tým aj lepšiu spoluprácu so žiakmi a s rodičmi. Súčasťou komunikácie môže byť naše pomenovanie očakávaní (čo čakám od rodičov ako partnerov, v ktorej časti a ako môžu participovať).

Dotazník pre rodičov o prioritách

Jedným z príkladov dobrej praxe je nastavovanie spolupráce aj pri hodnotení na základe dotazníka, v ktorom rodičia dostanú možnosť vyjadriť sa k tomu, čo je pre nich dôležité a čo je teda primárnou bázou ich očakávaní.

Spoločná komunikácia učiteľa, žiaka a rodiča potom odráža, ako jednotlivé vzdelávacie aktivity pomáhajú napredovať žiakovi práve v týchto oblastiach.

Fotogaléria

Po dohode s rodičmi (od 1. triedy ZŠ) fotí autorka tejto kapitoly rôzne aktivity v triede. Dáva ich do online galérie, ktorá je sprístupnená výhradne rodičom triedy. Majú možnosť nahliadnuť do toho, čo sa v triede robí. Výrazne to pomáha aj pri rôznych skresleniach, ktoré vznikajú v dôsledku rôznych interpretácií rôznych zážitkov zo školy, ktoré deti prinášajú domov.

Kaviareň

Jedna z overených aktivít na podporu zapojenia rodičov do partnerskej spolupráce na hodnotení. Dvakrát do mesiaca mala autorka vyčlenený čas na kaviareň s rodičmi. Konala sa naživo alebo online, pričom viedla neformálny rozhovor o živote triedy s tými, ktorí chceli a mohli. Vďaka tomu rodičia videli na chvíľu dianie v triede očami učiteľky a ona očami ich rodín. Táto výmena a vzájomné aktívne počúvanie tvorili most a dôveru, ktoré potom pomáhali pri konzultáciách a ŽUR-kach.

Netradičné rodičovské združenia

Autorka ich organizovala formou, ktorá niesla v sebe znaky vyučovacích aktivít, a dala tak možnosť rodičom zažiť aktivitu aj spôsob jej hodnotenia a reflektovania z pozície detí. Napr. s deťmi pripravili stoličky do kruhu, napísali na tabuľu inštrukcie k aktivite o vstupe do triedy. Tretiaci vyrobili menovky rodičov v hlaholike (na tejto téme žiaci pracovali) a rodičia ho dekovali. Mali za úlohu nájsť svoje meno a sadnúť si na stoličku, na ktorej bolo. Volili rôzne stratégie, ako nájsť svoje miesto. Následne im učiteľka poskytla dekodovaciu tabuľku, aby si mohli overiť mená. Prešla spolu s rodičmi reflexiou a procesom hodnotenia aktivity a jej výsledkov a ich úspešnosti tak, ako so žiakmi pri podobných aktivitách. Nakoniec každý z nich našiel podľa svojho mena v hlaholike aj list od dieťaťa s poďakovaním. Tento spoločný zážitok posilnil prepojenie medzi všetkými zapojenými. Spoločný čas a skúsenosť z hodnotenia svojho výkonu, hodnotenia ako učenia sa a hodnotenia pre učenie sa potom využívali ako základnú bázu pri spolupráci pri hodnotení so žiakmi a s rodičmi.

Spätná väzba

Povzbudzte rodičov k poskytovaniu spätnej väzby na hodnotenie ich dieťaťa. Overujte, či im hodnotenie dáva zmysel, nakoľko je pre nich zrozumiteľné a použiteľné pri podpore dieťaťa. Reflexia z domáceho prostredia je skvelou súčasťou celistvejšieho obrazu, ktorý dáva širšiu možnosť podpory a sprevádzania žiaka. Po vypočutí/zdieľaní ich spätnej väzby môžete prispieť svojím pohľadom. Na prepojenie môžete využiť rozhovory nad portfóliom, dotazníky, kontrolné zoznamy, osobné stretnutia počas konzultačných

hodín s určeným časom a štruktúrou, ale aj krátke správy cez Edupage a maily. Vždy, keď zachytíte pokrok žiaka a dáte o ňom vedieť rodičom, prehlbujete dôveru, partnerstvo a tvoríte základ pre dobrú spoluprácu aj pri riešení prípadných konfliktov.

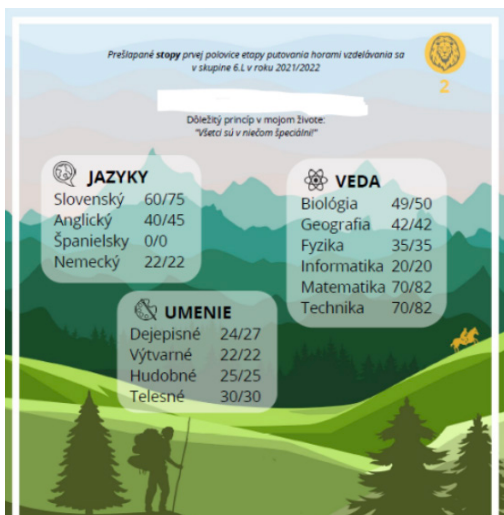
PRÍKLADY

Stretnutie ŽUR (žiak – učiteľ – rodič)

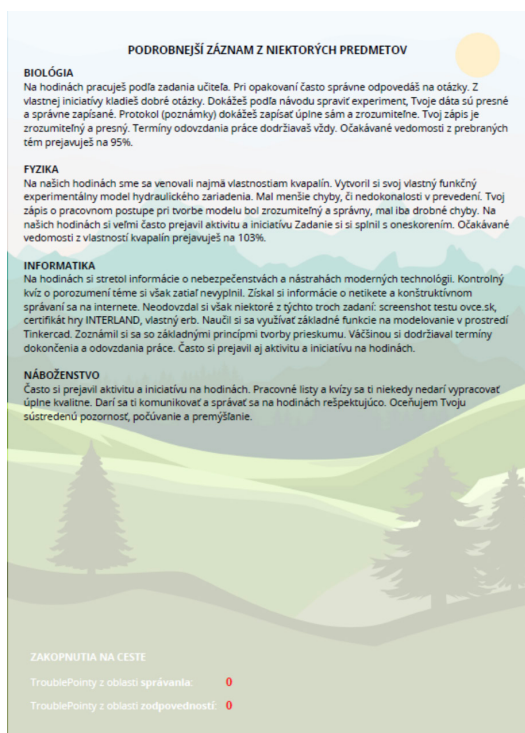
Má rôzne formy a protokoly. Toto je opis autorkinej skúsenosti z projektu Step by Step: Stretnutie prebehlo raz mesačne, bolo naň vymedzených 10 minút. Žiak si pripravil portfólio s prácami a hodnoteniami, aktuálne zadania a kritériá ich hodnotenia. Mal slovo ako prvý – prechádzal portfóliom a hodnotil svoje napredovanie, pomenovával úspechy a výzvy. Následne dostal slovo rodič, ktorý hodnotil, čo a ako vidí on. Posledný mal slovo učiteľ, ktorý zhrnul, čo povedali žiak a rodič, doplnil svoje pozorovania a položil záverečné otázky: „V čom si dosiahol/dosiahla úspech? Aké sú tvoje ďalšie ciele? Čo sú tvoje výzvy a akú podporu by si privítal/-a od rodičov, od pedagóga?“ Následne sa urobil krátky zápis zo stretnutia a podpísali sa dohody. Doplnila sa mapa pokroku žiaka (alebo vyfarbil rubrics – hodnotiace kritériá vo forme tabuľky, ktoré popisujú dosiahnutú úroveň v danej oblasti). Každý ďalší ŽUR potom otváral učiteľ prečítaním dohôd z predošlého stretnutia a začínalo sa reflektovaním toho, ako kto dodržal dohody, čo urobil pre ich naplnenie a následne sa debatovalo nad portfóliom. Do portfólia si žiak zakladá všetky podklady pre hodnotenie a to potom slúži ako podklad na tvorbu mapy pokroku žiaka.

Spätná väzba

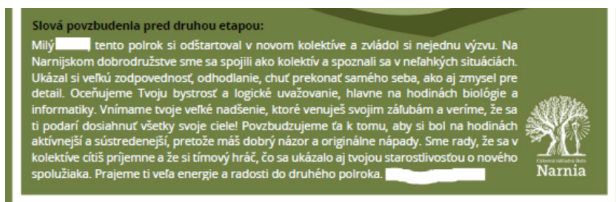
Podľa skúsenosti autorky je dobré, ak si pri zavádzaní nového hodnotenia vypýtate naň od rodičov spätnú väzbu. Pomôže vám vyhodnotiť dosah, efektívnosť a zmysluplnosť takto nastaveného hodnotenia.

Obrázok 13: Ukážka spätnej väzby

Obrázok 14: Ukážka spätnej väzby

Obrázok 15: Ukážka spätnej väzby

Zdroj pre obrázky 13 – 19:
L. Noščáková, CZŠ Narnia

Spätná väzba ku REPORTU Z CESTY

Experiment s tabuľkovým slovným hodnotením v 6. ročníku. Ogravedňujeme sa za technické, stylistické a grafické nedostatky, je to len testovacia fáza základného rámca.

1. Vyjadríte sa prosím, ako sa Vám čítal testovací REPORT Z CESTY na konci Siesteho ročníka. *(Bol zrozumiteľný? Užitočný? Podporil konkrétnejšie rozprávanie so s dieťaťom a predmetoch? ...)*
2. Čo by ste Vy očakávali od súhrnného hodnotenia, ktoré by Vám viac pomohlo s konkrétnym nastavením a podporou svojho dieťaťa v ďalšom školskom roku?
3. Ak ste ochotní nám zanechať Vaše meno, môže nám to niekedy pomôcť v budúcnosti v ďalších debátach:

Odoslať

LION Point

Ďakujem za pomoc a podporu pri tvorení, si vynikajúcim vzorom pre mladších. Tvoj záujem, ochota pomôcť a na záver ostať a pomáhať s uprataním miestnosti sú vzácné. Ďakujem. Ľubka

04.10.2023 14:37

Zapísal ...

Shasta #2

Ďakujem za zapájanie sa do PBL výzvy o znížení negatívneho dopadu školy na životné prostredie. Táto výzva vyžaduje úsilie a čas, vstupné aktivity ste zvládli a tak Vám udeľujem Lion point, keďže oide o vlastnú iniciatívu nad rámec povinností a zároveň to, čo vyskúmate v eríme, pomôže aj ostatným v škole

22.01.2024 13:11

Zapísal |

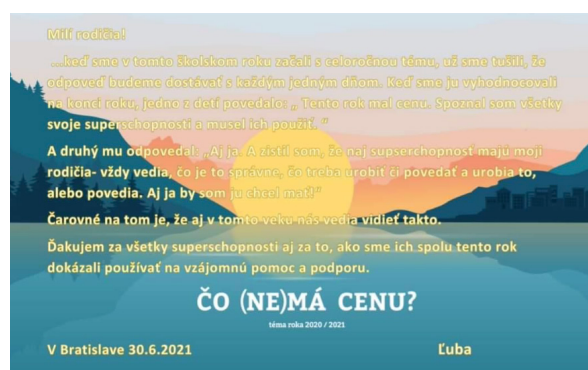
Shasta #3

_____ bola si nominovaná na čin 2. stupňa za svoju nezištnú pomoc spolužiacke, ktorá mala zlomený malíček. Veríme, že v dobrých skutkoch budeš pokračovať.

16.06.2024

....., ďakujem za to, ako premýšľalš nad všetkým, čo spolu v triede robíme a hľadáš cesty, ako môžeš prispieť k tomu, aby sme sa mohli mať naozaj dobre. Tvoja otázka: Čo môžem nabudúce urobiť lepšie? ma milo prekvapila. Ďakujem, že nad tým premýšľalš.

L'ubica Noščáková

...kde sme v tomto školskom roku začali s celoročnou témou, už sme tušili, že odpovedí budeme dostávať s každým jedným dňom. Keď sme ju vyhodnocovali na konci roku, jedno z detí povedalo: „Tento rok mal cenu. Spoznal som všetky svoje superschopnosti a musel ich použiť.“

A druhý mu odpovedal: „Aj ja. A túžil som, že naj superschopnosti majú moji rodičia- vtedy vedľa, čo je to správne, čo treba urobiť či povedať a urobiť to, alebo povedať. Aj ja by som ju chcel mať!“

Čarovné na tom je, že aj v tomto veku nás vedľa vidieť takto.

Ďakujem za všetky superschopnosti aj za to, ako sme ich spolu tento rok dokázali používať na vzájomnú pomoc a podporu.

ČO (NE)MÁ CENU?

téma roka 2020 / 2021

V Bratislave 30.6.2021

Ľuba

Krátke správy o úspechu

Idete o správy pre rodičov o niečom dobrom, čo ako pedagóg zachytíte, alebo o poďakovania smerované rodičom.

[illegible]

Meno:

Rodičovský odkaz

V tomto období nás potešilo, že si si uvedomili, že ztvorenia školy pre ľahko manipulovateľný a pochopili si, že sa treba pripravovať do školy a nádeji si je daniť rúžom. Boli sme radení, ako si na pustú do čítania knih a stanovili si si vývoj na prečítanie sledných kníh. Oceňujeme, že si sa s nasadením púšťali do objavovania IT zručností potrebných na online vyučovanie. Sme radi, že niektoré výkony na IT zručnosti zvládali rýchlejšie ako mama. Ceníme si, že sa prekonali a pochopili si, že na upratovaní sa musíme podieľať všetci spoločne.

Všimli sme si, že v týchto oblasťach sa IT zručná naša pomoc a podpora. Sme radi, že sa pochopili, že vo všetkých zručnostiach a schopnostiach sa nerodíme a nemusí ich vedieť hneď a niektoré získame trpezlivým učením, opakovaním a pričutím a požitím si môžeme robiť poznámky.

Ďakujeme Ti, že si nám v tomto období pomohol s organizáciou dŕi Tvojou snahou o samostatný prístup k učeniu a si si začiatke volal starým rodičom. Tata Ti dúkam, že si ho naučil väčšej trpezlivosti.

Zdroj: L. Noščáková, CZŠ Narnia

Participácia

Ak sú tomu rodičia naklonení, zapojte ich do procesu nastavenia cieľov žiaka a ich prehodnocovania. Umožnite im podieľať sa na vytváraní individuálnych vzdelávacích plánov či portfólia žiaka. Možnosťami sú už spomínané dotazníky a ich reflektovanie pri hodnotení, rozhovory nad portfóliom, ukážka tvorby zápisu a vyplňania rubriík daného predmetu so žiakom či tvorba mapy pokroku so žiakom na základe vyplnených rubriík. Rodič je spočiatku sledujúci, neskôr preberá rolu sprievodcu a pracuje so žiakom týmto spôsobom aj doma, čím participuje na tvorbe podporujúceho prostredia pre dieťa. Súčasťou hodnotenia žiaka môže byť okrem hodnotenia učiteľom aj sebahodnotenie žiakom a hodnotenie od rodiča. Rodiča môžeme prizvať aj do aktivít, ktoré robíme s deťmi v škole, a to ako rovnocenného partnera alebo v role žiaka (napr. počas aktivity Festival učenia sa žiaci tvoria vzdelávacie aktivity pre rodičov, ktorí prejdú nimi aj ich spoločným hodnotením, pričom žiaci majú roly učiteľa).

PRÍKLADY

Vzdelávacie workshopy

Organizujte workshopy, kde rodičia môžu získať viac informácií o hodnotení, učia sa mu rozumieť a skúšajú si, ako sa doň môžu zapojiť. Ich súčasťou by malo byť aj zdieľanie vlastných skúseností a priestor na otázky. U nás organizujeme takéto workshopy s účasťou rodičov a pedagógov, kde sa učíme spolu.

Sledovanie pokroku

Predstavte rodičom nástroje hodnotenia vašej školy skôr, ako ich začnete používať. Nástroje, ktoré rodičovi umožňujú sledovať pokrok svojho dieťaťa, mu musia byť ľahko dostupné, zrozumiteľné a mal by ich vedieť využívať. Nástroje, ktoré vznikajú počas roka – portfóliá, denníky alebo digitálne hodnotiace systémy, postupne napĺňané obsahom, kontrolné zoznamy, pomocou ktorých môžu rodičia sledovať priebežný výkon dieťaťa, by mali mať určené miesto a aj čas, kedy ich žiaci nosia domov, a čas, keď o nich žiak, učiteľ a rodičia spolu komunikujú. Rodičia tak do nich môžu prispievať svojimi postrehmi.

Domáce prostredie

Povzbudzte rodičov, aby doma vytvárali podmienky na učenie sa, ktoré podporuje hodnotiaci proces. Poskytnite im nástroje a zdroje na podporu svojho dieťaťa. Predmetové listy, kritériá hodnotenia prác a projektov, ktoré majú žiaci vopred, ukážky toho, čo naplňa dané kritériá, a jasná časová os aktivít/zadaní/hodnotených úloh pomáhajú domáce prostredie prepojiť so školským.

4.3 Nastavenie efektívnej komunikácie s rodičmi

Efektívna komunikácia s rodičmi o pokroku ich detí je kľúčovým prvkom úspešného vzdelávacieho procesu. Tvorba priateľského prostredia pre partnerskú komunikáciu výrazne prispieva k porozumeniu toho, aké sú ciele vzdelávania, k ich individualizácii a nastavovaniu u žiakov tak, aby mohli zažiť úspech. Uvádzame niekoľko znakov efektívnej komunikácie.

Pravidelnosť a zdieľanie

Pravidelne aktualizujte informácie o pokroku žiaka prostredníctvom stretnutí, e-mailov alebo školských aplikácií. Opakovaný, plánovaný a predvídateľný kontakt pomáha vytvoriť spoľahlivý komunikačný kanál. Rodičia by mali vopred poznať termíny stretnutí, konzultácií a iných pravidelných, cyklických spôsobov hodnotenia.

Transparentnosť a objektívnosť

Pri prezentácii hodnotenia a spätnej väzby využívajte konkrétne údaje, príklady prác a konkrétnych situácií. Vyhnite sa vágnym alebo subjektívnym vyjadreniam. Dopredu stanovujte jasné kritériá hodnotenia daného zadania, práce alebo aktivity, hovorte o nich so žiakmi aj s rodičmi a uistite sa, že im rozumejú. Poskytnite ich aj v písomnej forme. Pri hodnotení potom postupujte podľa nich. Vyhnite sa tak pocitu neobjektívnosti zo strany žiaka a rodiča, ale aj možným výkyvom v hodnotení, ktoré sú ľudské a môžu vychádzať zo situácie, ktorá hodnoteniu predchádzala. Kritériá sú skvelý rámec a podpora. Hodnotíme proces a úroveň zvládania vzdelávacej aktivity a zmeny, nie dieťa.

Jasne nastavené pravidlá a štruktúra komunikácie a stretnutí pri riešení problémov

Na efektívnu komunikáciu je dôležité mať nastavené pravidlá, postup a čas, prípadne konkrétny podporný protokol, podľa ktorého budú stretnutia prebiehať. Pri stretnutí vo veci konkrétnej výzvy/problému/konfliktu v úvode pomenujeme, o čo ide (rešpektujúco, opisom situácie akoby okom kamery, bez hodnotení). Vyhradíme priestor na vyjadrenie aj pre rodiča a aktívne ho počúvame (robíme si poznámky, kladieme doplňujúce otázky). Potom si berieme slovo a definujeme, že bude aktívne počúvať rodič.

Pozitívny prístup a konštruktívna kritika

Pri komunikácii používame rešpektujúci jazyk. Začneme s pozitívnymi aspektmi správania a výkonu dieťaťa. Následne poukážeme na oblasti, ktoré by bolo treba zlepšiť, pričom dávame konštruktívne a efektívne odporúčania. Ak ide o riešenie konfliktných situácií, pomenujeme ju, definujeme očakávania a návrh riešenia. Overíme porozumenie komunikácie, spolu stanovujeme najbližšie konkrétne kroky, spisujeme zápis a uzatvárame dohody.

Empatia a rešpekt

Počúvajte rodičov s porozumením a empatiou. Rešpektujte ich perspektívu a skúsenosti. Nemusíte súhlasiť s tým, aký je ich uhol pohľadu či návrhy. Pripomeňte si, že máte spolu

Obrázok 22: Ukážka spätnej väzby

Zadanie- vypracuj pracovný list z matematiky pre spolužiakov

Dátum zadania: 20.11.2019

Dátum odovzdania: 6.12.2019

Čo je obsahom:

1. Zvolím si prostredie, alebo prostredia, ktoré budú súčasťou môjho pracovného listu
2. Vytvorím príklady- PL musí byť „ako jedna strana nášho pracovného zošitu“- čiže rozsah na A4, rozloženie na strane podobné ako v PZ
3. Nie je daný počet „príkladov“ na stranu, no obvykle sú tam min 3 a max 6 rôznych cvičení
4. Stránka musí byť napísaná a vytvorená tak, aby sa dala priamo okopírovať a rozdať ako PL spolužiakom
5. Príklady musia mať zadanie a ich ťažkosť musí zodpovedať našej triede- aby neboli „príliš ľahké“ ani príliš „ťažké“
6. Ku každému PL musí byť druhá rovnaká strana, v ktorej autor vypočítal a uvedie správne riešenia jeho zadání

Čo bude hodnotené:	Maximálny počet bodov	Hodnotenie Spolužiakov po vypočítaní PL	Hodnotenie učiteľa
Vzhľad PL- rozloženie na strane, čitateľnosť a grafické zobrazenie PL	10		
Vytvorené príklady- ich jasnosť, zrozumiteľnosť a riešiteľnosť pre spolužiakov	10		
Správne vytvorený PL riešeni k môjmu PL	10		
Počet príkladov na stranu- je/nie je podobný PZ, je ich tak akurát	10		
Nápad, prevedenie a celkový dojem	10		
Spolu	50		

Spolu teda môžem získať 100 bodov za PL, 50 v rovesníckom hodnotení a 50 v učiteľskom. PL má v hodnotení v pointbooku 20 stoeovú váhu.

Zdroj: L. Noščáková, CZŠ Námia

dieťa a cieľom je práve jeho podpora. Hľadajte, na čom sa viete zhodnúť, a začnite tam. Vzájomné pochopenie môže zlepšiť spoluprácu.

Inklúzia a prispôsobenie

Prispôbte jazyk komunikácie špecifikám rodičov. Hľadajte spoločnú reč, voľte čas, ktorý vyhovuje obom stranám. V prípade potreby využívajte tlmočníka alebo ďalšie zdroje. Hľadajte spolu s kolegami a odborníkmi riešenia pre špecifické situácie (napr. ako poskytnúť slovné hodnotenie dieťaťa rodičom, ktorí nevedia čítať). Dôležité je poznať potreby a špecifiká tých, s ktorými chceme ísť do partnerskej komunikácie a hodnotenia.

Obrázok 23: Ukážka spätnej väzby

Zdroj: L. Noščáková, CZŠ Namia

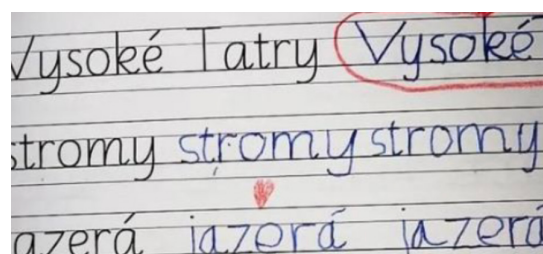
4.4 Prispôsobenie hodnotenia a spätnej väzby individuálnym potrebám rodín

Individuálne prispôsobené hodnotenie je kľúčom k tomu, aby každý žiak dosiahol svoj maximálny potenciál. Pri zohľadňovaní individuálnych potrieb rodín je dôležité byť flexibilný a citlivý. Rodiny, rovnako ako deti, sa vedomosťami, zručnosťami a schopnosťami participovať v procese učenia sa a hodnotenia nachádzajú v čase nástupu do školy na rôznych štartovacích čiarach. Tie sú dané ich špecifikami, osobnými príbehmi, prostredím, situáciou, v ktorej žijú. Práve prostredníctvom hodnotenia ako súčasti učenia sa môžeme s nimi začať na ich štartovacej čiare. Robíme tak prostredníctvom nasledovných stratégií.

Personalizované hodnotenie

Spôsob hodnotenia podľa individuálnych potrieb a schopností žiakov. Vstupná diagnostika nám pomôže definovať, kde je štartovacia čiara daného dieťaťa a rodiny, a na základe toho volíme v hodnotení rôzne formáty, ktoré pomáhajú dieťaťu zažiť úspech a rodine umožňujú byť jeho súčasťou, vidieť ho a podporovať. Napr. pri písaní v prvej triede žiak označuje tvar, ktorý sa mu zdá najviac „vydarený“, a učí sa tak rozoznávať a vidieť cieľ – tvar, ktorý chce dosiahnuť. Nie je pritom dôležité to, ako presne sa tvar podobá, ale to, ako sa v tom žiak zlepšuje a že sa učí vidieť to.

Obrázok 24: Sebahodnotenie

Zdroj: L. Noščáková, CZŠ Namia

Individualizovaná spätná väzba

Poskytujte spätnú väzbu, ktorá je špecifická a zameraná na konkrétne potreby žiaka. Zohľadňujte jeho osobné ciele, silné stránky a pomenovávajúte výzvy.

Obrázok 25: Individualizovaná spätná väzba

Zdroj: L. Noščáková, CZŠ Narnia

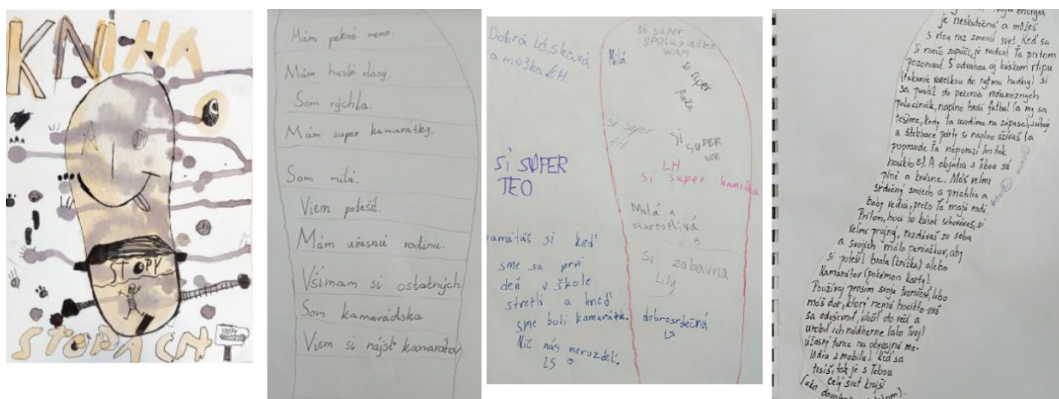
	1.polrok	2.polrok
2. ročník	Milý , vnímam všetky Tvoje pokroky, ktoré si tento polrok urobil a snahu, ktorú do učenia dávaš. Vybavujem si deň, keď sme takmer celé doobedie pracovali na projektoch 3D námestí. Ty si bol spolu s , úplne zahľbený do modelovania mini fontán a sôch na Hviezdoslavovom námestí. S maximálnou presnosťou si tieto miniatúry strihal, skladal, vylepšoval. Bolo úžasné sledovať Ťa pri práci- úplne ponorený a nadšený z toho, čo pod Tvojimi rukami vznikalo. Nech Ťa toto nadšenie neopúšťa. Aj vďaka nemu sa budeš posúvať vpred v tom, čo Ťa baví. Chcem Ťa povzbudiť, aby si na hodinách venoval pozornosť tomu, o čom sa rozprávame. Vnímam, že Ťa vŕ udalosti v centre niekedy odnesie do rozhovorov so spolužiakmi, aj keď na to práve nie je vhodný čas. Vďaka za to, čo do našej triedy prinášaš,	Milý , na hodinách nás často prekvapuješ vedomosťami, ktoré si získal vďaka svojej zvedavosti a bádaniu vo voľnom čase. Tvoje nadšenie pre geografiu a vlajky je veľmi nákazlivé! Vymyslieš štát, ktorého vlajku ešte nepoznáš je pre mňa úloha vskutku náročná. Tvoja túžba po vedomostiach Ťa na hodinách posúva vpred. Spoliehaš sa pri tom na svoje sily, no dokážeš spolupracovať aj s ostatnými členmi tímu. Keď Ťa Lenka poprosila o pomoc pri upratovaní, nielen že si pomôcť neodmietol, no urobil si aj niečo navyš. Tvoje miesto v našej triede je pevné, tvoríš si silné priateľstvá a ja budem s radosťou z diaľky sledovať, kam Ťa ďalšie roky v Narnii povedú. Som vďačná, že naše cesty sa na dva roky stretli a ja som Ťa mohla spoznať. Veľa šťastia, . Nech je každý Tvoj deň naplnený radosťou.

Aktivizácia a zapájanie rodičov

Aktívne zapájajte rodičov do vzdelávacieho a hodnotiaceho procesu tak, aby mu rozumeli a mohli byť jeho súčasťou. Prepojte ich so školskými cieľmi a individuálnymi cieľmi pre dieťa. Povzbudzujte ich, zdieľajte svoje pozorovania a návrhy. Dajte im možnosť vyjadriť sa a zažiť úspech, z ktorého sa môžu radowať spolu s deťmi. V prípade, že sa stavajú do roly „problémového rodiča“, požiadajte o pomoc a riešenie školský tím špecialistov – psychológa, špeciálneho pedagóga či iného odborníka. Rodičov zapájame tak, ako oni chcú a vedia, spočiatku môžu byť len pozorovatelia, potom účastníci aktivít a nakoniec spolutvorcovia aktivít aj hodnotenia.

PRÍKLAD

V projekte Stopy podľa Klimáčkovej knihy Noha k nohe hľadali deti stopy, ktoré zanechávajú vo svete a v živote iných. Jedna časť projektu bola aj stopa, do ktorej rodičia dieťaťa napísali svoj odkaz, akú stopu zanecháva dieťa v ich živote. Každá bola iná, rodičia sa zapojili každý osobne, s individualizovaným odkazom-hodnotením, rovnako ako deti písali o sebe samých, sebe navzájom. Takisto im písala odkaz do stopy aj učiteľka.

Obrázok 26: Projekt Stopy

Zdroj: L. Noščáková, CZŠ Narnia

Flexibilita a adaptabilita

Bud'te otvorení prispôsobovať svoj prístup hodnotenia špecifickým potrebám rodín. Napr. ak rodina čelí náročným životným okolnostiam, môžete zmeniť frekvenciu alebo formát spätných väzieb. Ak rodičia nevedia čítať alebo nemajú prístup k internetu a elektronickým zariadeniam s aplikáciami na hodnotenie či nevedia s nimi pracovať, hľadajte riešenia na mieru.

Spoločný plán rozvoja

Spolu s rodičmi počúvajte a sprevádzajte dieťa, premýšľajte a diskutujte aj s ním a tvorte plán rozvoja dieťaťa smerom od jeho štartovacej čiary vpred. Mal by obsahovať konkrétne ciele, kroky na ich dosiahnutie a spôsob hodnotenia priebežného pokroku. Spoločné nastavenie cieľov podporuje angažovanosť a zodpovednosť dieťaťa aj celej rodiny.

Kľúčové myšlienky kapitoly

- **Vo vzťahu s rodičmi sa riadime myšlienkou: „Máme spolu dieťa.“**
- **Partnerstvo rodičov so školou podporuje napredovanie, dosahovanie úspechov a spokojnosť žiakov.**
- **Rodičia môžu zaujať vo vzťahu k škole rôzne postoje. Tieto vieme meniť a používať v prospech lepšieho učenia sa žiakov.**
- **Budovanie partnerstva vyžaduje úsilie, ale má dlhodobé pozitívne účinky na učenie sa žiakov.**
- **Učiteľ dokáže cez rôzne aktivity dosiahnuť aktívne zapojenie rodiča do procesu hodnotenia ako učenia sa a pre učenie, ktoré sú základom podpory žiaka v napredovaní a postupnom prevzatí osobnej zodpovednosti žiaka za svoje učenie sa.**

5

Ako učiť deti hodnoteniu a sebahodnoteniu

Kľúčové otázky

- **Prečo treba učiť žiakov hodnotiť?**
- **Je sebahodnotenie vhodné do každej triedy a pre každého žiaka?**
- **Aké konkrétne techniky formatívneho hodnotenia môžeme použiť na rozvoj sebahodnotenia a rovesníckeho hodnotenia?**

Hodnotenie je neoddeliteľnou súčasťou nášho každodenného života. Niektorí učitelia považujú proces hodnotenia za výlučne svoju úlohu, do ktorej by nemal zasahovať nikto iný. Avšak rozvoj schopnosti sebahodnotenia u žiakov je kľúčový, pretože umožňuje žiakom objektívne zhodnotiť svoje vedomosti a výkony, stanovovať si dosiahnuteľné ciele a neustále zlepšovať svoje učebné výsledky. Rozvoj schopnosti sebahodnotenia je dôležitý aj v ďalšom živote, pretože pomáha ľuďom neustále sa učiť a rásť tým, že dokážu lepšie vidieť svoje silné a slabé stránky a efektívne si stanovovať a dosahovať ciele.

Sebahodnotenie má tri základné atribúty: aktuálnu úroveň, cestu k výsledku a výsledok. Ak žiak dokáže zhodnotiť svoj súčasný stav vedomostí a definovať želaný výsledok, ľahšie si naplánuje kroky potrebné na dosiahnutie tohto cieľa. Schopnosť sebahodnotenia sa neformuje sama od seba, ale pod vplyvom rôznych faktorov. Jedným z hlavných faktorov je práve hodnotenie učiteľa, ktoré pomáha žiakom naučiť sa objektívne posúdiť svoje schopnosti a výkony a stanovovať si dosiahnuteľné ciele. Okrem toho, že žiaci vidia, ako ich učiteľ hodnotí, by mal učiteľ vedome a plánovane rozvíjať ich schopnosť hodnotiť a sebahodnotiť. Sebahodnotenie žiakov prispieva k zvýšeniu kvality vyučovania a poskytuje žiakom príležitosť neustále zlepšovať svoje učebné činnosti.

Cieľom učenia sa má byť hlboké porozumenie, osvojenie si vedomostí a zručností, ako aj rozvoj ďalších kognitívnych funkcií, nielen získanie známky.

5.1 Prečo rozvíjať sebahodnotenie a vzájomné hodnotenie žiakmi

Vedeli ste, že v triede môže byť v jednom momente aj viac učiteľov? Pokojne aj 23? Keď spolužiak vysvetľuje niečo spolužiakovi, nejde o súťaž, ale o pomoc. Jeden by mal aktívne počúvať a druhý vysvetľovať. Tieto dve zručnosti by sa mali v učiacom prostredí rozvíjať denne. Učiteľ, ktorý vedome a plánovane podporuje žiakov v pomoci a vo vzájomnej podpore, nepochybne vychováva ohľaduplných a empatických ľudí.

Sebahodnotenie a rovesnícke hodnotenie má vysoko praktický význam. Keď si predstavíme žiaka, ktorý hodnotí výkon, môžeme s istotou povedať, že týmto spôsobom aktívne formuje svoje komunikačné zručnosti. Žiak, ktorý dokáže ohodnotiť svoj alebo spolužiakov výkon, rozvíja zároveň svoju samostatnosť a zodpovednosť. Uvedomuje si, že za svoj výkon zodpovedá on sám, čím rastie jeho sebavedomie. Ako sme spomenuli v úvode kapitoly, hodnotenie je súčasťou každodenného života každého z nás, a žiaci, ktorí sa naučia objektívne hodnotiť, získavajú pevné základy tejto kompetencie pre svoj budúci pracovný život už v mladom veku. Systematickým postupom v rámci sebahodnotenia a rovesníckeho hodnotenia sa rozvíja aj kritické myslenie, teda schopnosť jasne a racionálne myslieť a uvedomovať si spojenosti medzi myšlienkami.

Aktívne počúvanie v kontexte rovesníckeho hodnotenia medzi žiakmi je zručnosť, ktorá umožňuje žiakom efektívne sa navzájom počúvať, porozumieť a reagovať na názory a práce svojich spolužiakov. Táto forma hodnotenia môže byť mimoriadne prospešná, pretože podporuje kritické myslenie, empatické interakcie a rozvoj komunikačných schopností žiakov.

Aktívne počúvanie je podstatnou zložkou hodnotenia a sebahodnotenia.

Pri rovesníckom hodnotení zahŕňa aktívne počúvanie nasledujúce aspekty.

- **Pozornosť a sústredenie** – žiaci by sa mali plne sústrediť na to, čo hovorí ich spolužiak, bez toho, aby ich rozptyľovali vonkajšie rušivé elementy alebo vlastné predpojatosti.
- **Porozumenie** – je dôležité, aby žiaci nezostávali len pri povrchnom pochopení toho, čo bolo povedané, ale snažili sa hlbšie chápať myšlienky, argumenty a emócie, ktoré ich spolužiaci vyjadrujú.
- **Empatia** – žiaci by mali prejavovať schopnosť vcítiť sa do pocitov a perspektív svojich rovesníkov, čo môže zlepšiť vzájomné porozumenie a podporu.
- **Spätná väzba a konštruktívna kritika** – aktívne počúvanie pri rovesníckom hodnotení zahŕňa schopnosť formulovať užitočnú, pozitívnu a konštruktívnu spätnú väzbu, ktorá podporuje učenie sa a pokrok žiaka.

PRÍKLAD

Aktivita „**Akvárium**“ je skvelou metódou na rozvoj aktívneho počúvania a diskusných zručností žiakov. Umožňuje žiakom nielen hovoriť a vyjadrovať svoje názory, ale predovšetkým ich naučí, ako byť dobrými poslucháčmi.

Príprava:

- **Vyberte tému** alebo otázku na diskusiu, ktorá je relevantná pre učebný plán a zaujímavá pre žiakov.
- **Vysvetlite pravidlá** a ciele aktivity, kladúc dôraz na význam aktívneho počúvania a pochopenia stanovísk druhých.

Priebeh aktivity:

- **Usadenie:** Usporiadajte stoličky do dvoch kruhov, vnútorného a vonkajšieho. Žiaci vo vnútornom kruhu (v akváriu) budú diskutovať o danej téme, zatiaľ čo tí vo vonkajšom kruhu budú ticho pozorovať a počúvať.
- **Diskusia:** Žiaci vo vnútornom kruhu diskutujú o vopred určenej téme. Je dôležité, aby mali príležitosť vyjadriť svoje myšlienky bez prerušovania a aby ostatní aktívne počúvali bez zasahovania do diskusie.
- **Pozorovanie:** Žiaci vo vonkajšom kruhu majú za úlohu pozorovať a zaznamenávať, ako ich spolužiaci diskutujú: ako používajú jazyk, aké argumenty predkladajú, ako reagujú na názory druhých a predovšetkým ako praktizujú aktívne počúvanie. Je vhodné vytvoriť pre týchto žiakov kontrolný zoznam alebo tabuľku s položkami, ktoré majú sledovať.
- **Výmena úloh:** Po určitej dobe sa žiaci z vnútorného kruhu a z vonkajšieho kruhu vymenia, aby mal každý príležitosť byť súčasťou diskusie aj pozorovania.

- **Reflexia:** Na konci aktivity diskutujte so žiakmi o ich zážitkoch z oboch úloh. Pýtajte sa na to, ako sa cítili ako hovoriaci a ako poslucháči, čo sa naučili o aktívnom počúvaní a ktoré zručnosti by chceli zlepšiť.

Prínosy aktivity:

- **Rozvoj empatie:** Učí žiakov, ako byť empatickými poslucháčmi.
- **Zlepšenie komunikačných schopností:** Podporuje vyjadrovacie schopnosti a argumentáciu.
- **Posilnenie tímovej práce:** Podporuje spoluprácu a zvyšuje vzájomné porozumenie medzi žiakmi.

5.2 Klíma ako dôležitý faktor pri hodnotení a sebahodnotení

Aby už v škole nerástli žiaci vedľa seba ako súperi, ale ako rovnocenní partneri, je potrebné starať sa o klímu v triede. Tvorí ju celková atmosféra a prostredie, ktoré ovplyvňujú učenie sa a správanie žiakov a ktoré zahŕňajú vzťahy medzi žiakmi a učiteľom, pocity bezpečia, podpory a spolupráce. Klíma v triede je dôležitá na rozvoj zručnosti rovesníckeho hodnotenia a sebahodnotenia, pretože podporuje prostredie dôvery, rešpektu a spolupráce, v ktorom sa žiaci cítia bezpečne pri vyjadrovaní svojich názorov a hodnotení seba i ostatných, čo im umožňuje efektívne sa učiť a rásť.

PRÍKLAD

Klíma v triede musí byť optimálna z jednoduchého dôvodu – predstavte si, že pri rovesníckom hodnotení sa do dvojice dostane žiak so spolužiakom, s ktorým má konflikt, alebo, naopak, ktorého priazeň sa usiluje získať. V takom prípade je pravdepodobné, že hodnotenie nebude objektívne a môže viesť k ďalším konfliktom.

Už sa vám niekedy stalo, že žiak povedal, že domácu úlohu si robil v škole, lebo školu a triedu považuje za druhý domov? Pravdepodobne to povedal s istou dávkou humoru, avšak ak tam bolo aspoň trochu pravdy, môžeme byť ako učitelia hrdí. Aby sa žiak takto v triede cítil, mal by každý učiteľ vytvárať pozitívnu klímu v kolektíve a následne sa o ňu starať. Celý proces tvorby klímy začína od učiteľa, ktorý je jej spolutvorcom. Učiteľ, ktorý sa usiluje o pozitívnu klímu v triede, sa úprimne zaujíma o žiaka, vytvára mu učiace prostredie a pomáha každému žiakovi zažiť úspech. Ak učiteľ chápe potreby žiakov a snaží sa im rozumieť, jeho autoritatívna rola ide do úzadia a aktivita a iniciatíva sa prenecháva žiakom, čo pozitívne vplyva na klímu triedy. Tým sa vytvára ideálne prostredie na rozvoj sebahodnotenia a rovesníckeho hodnotenia, pretože žiaci sa cítia bezpečne a podporovaní pri zdieľaní a hodnotení svojich výkonov.

Aby malo rovesnícke hodnotenie zmysel, musíme mať v triede priaznivú klímu a musíme sa o ňu starať.

5.3 Práca s chybou

Súčasťou dobrej klímy v triede je spoločná akceptácia chyby a práca s ňou. Je žiaduce, aby sme spoločne so žiakmi budovali priestor na bezpečnú prácu s chybou a ukázali im, že chyba je v poriadku, aby sa chýb nebáli. Vyhne sa tak začarovanému kruhu, v ktorom sa ocitnú žiaci, ktorí si osvojili stratégiu, že ak sa nehlásia, nič nepokazia, nedostanú zlú známku. Táto pasivita môže viesť k nezájmu, ktorý môže súvisieť so školou ako celkom. Chyba je prirodzenou súčasťou nášho života a nemali by sme ju skrývať, hanbiť sa za ňu. Skôr sa skúsme o chybe viac rozprávať, hľadať dôvody jej vzniku a možnosti odstránenia. Taktiež je vhodné zameriavať pozornosť viac na pozitívne javy ako na chyby.

Odporúčania na prácu s chybou:

- *Vytvorte v triede pozitívne prostredie, v ktorom sa žiaci nebudú báť robiť chyby.* Vysvetlite im, že sú prirodzenou súčasťou učenia sa.
- *Analyzujte chyby systematicky.* Spolu so žiakmi identifikujte, čo bolo príčinou chyby, napr. nepochopenie základných konceptov, nesprávne aplikovanie vzorcov alebo nedostatok praxe.
- *Organizujte aktivity, pri ktorých žiaci pracujú v skupinách a riešia problémy spoločne.* Vysvetlenie problému jazykom rovesníka môže byť mnohým veľmi nápomocné.
- *Žiakom so špecifickými problémami navrhujte konkrétne kroky a cvičenia,* pomocou ktorých môžu svoj problém odstrániť.
- *Využívajte úlohy s chybami.* Požiadajte žiakov, aby chyby v úlohách hľadali a diskutovali o tom, prečo sa chyba vyskytla a ako ju opraviť.
- *Využívajte vzájomné hodnotenie prác medzi žiakmi.* Naučia sa takto identifikovať chyby, čo podporuje kritické myslenie, a poskytovať konštruktívnu spätnú väzbu.

Efektívne techniky práce s chybou zahŕňajú rôzne metódy, ktoré pomáhajú žiakom vnímať chyby ako príležitosti na učenie sa a zlepšenie.

- **Popisná spätná väzba.** Učiteľ poskytne konkrétny opis toho, čo bolo nesprávne a prečo. Napr.: „V tejto časti príkladu si nezohľadnil tento krok.“
- **Návrhy na zlepšenie.** Učiteľ ponúka návrhy, ako chybu napraviť a čo zlepšiť. Napr.: „Nabudúce skús postupovať podľa kontrolného zoznamu, ktorý sme si vytvorili, a skontroluj každý krok.“
- **Striedanie rolí.** Učiteľ môže organizovať aktivity, pri ktorých žiaci hodnotia prácu svojich spolužiakov, pričom sa učia poskytovať konštruktívnu spätnú väzbu. Napr.: „Každý z vás si teraz vymení prácu so spolužiakom a poskytne mu tri návrhy na zlepšenie.“
- **Reflexné denníky.** Žiaci pravidelne píšú denníky, v ktorých reflektujú na svoje chyby a pokroky. Napr.: „Dnes som mal problémy s touto úlohou. Zistil som, že som zadaniu neporozumel správne. Nabudúce sa budem snažiť čítať úlohu pozornejšie.“
- **Sebahodnotiace formuláre.** Po dokončení úlohy alebo projektu žiaci vyplnia formulár, v ktorom popíšu, čo sa im podarilo a kde vidia priestor na zlepšenie. Napr.:

„Pri tomto projekte sa mi podarilo dobre si zorganizovať čas, ale mal som problémy s výskumom. Mohol som si lepšie naplánovať vyhľadávanie informácií.“

- **Chyba dňa (týždňa).** Učiteľ identifikuje v kolektíve chybu, ktorá sa počas dňa (týždňa, preberaného učiva) vyskytovala, a v spoločnej diskusii so žiakmi ju analyzujú – prečo, prípadne kedy vznikla, hľadajú riešenia, ako ju odstrániť, prípadne eliminovať.
- **Podpora otvorenosti.** Učiteľ by mal vytvárať prostredie, v ktorom sa žiaci pri zdieľaní svojich chýb cítia bezpečne a učia sa z nich. Napr.: „Je v poriadku robiť chyby, všetci sa z nich učíme. Poďme sa teraz pozrieť, ako môžeme túto chybu napraviť.“
- **Posilnenie empatie a podpory.** Učiteľ by mal povzbudzovať žiakov, aby sa navzájom podporovali a učili sa z chýb. Napr.: „Každý z nás občas spraví chybu. Skúsme si teraz pomôcť a zistiť, čo sme sa pritom naučili.“

PRÍKLAD

Žiak v 3. ročníku píše diktát zameraný na vybrané slová po „r“. V diktáte je 15 slov, ktoré sú na daný jav zamerané. Nachádza sa tam tiež niekoľko desiatok ďalších slov, v ktorých sa žiak môže z rôznych dôvodov pomýliť – diakritika, vlastné podstatné meno, interpunkcia, cudzie slová, tvrdé a mäkké spoluhlásky. Žiak urobí v diktáte 5 chýb a dostane známku. Oceňme to, že ďalších minimálne 20 slov má správne, a nesústredíme sa len na to nesprávne. Samozrejme, chybám, dôvodu ich vzniku a hľadaniu spôsobu na ich odstránenie sa nepochybne treba venovať.

Vzťah spolužiakov, rovesníkov dáva možnosť vysvetliť učivo adekvátnym slovníkom, ktorému žiak dokáže porozumieť lepšie ako po vysvetlení učiteľom, ktorý sa uplatnením procesu rovesníckeho hodnotenia v istom zmysle delí o svoju rolu hodnotiteľa a upevňuje tak kolektív. Benefit pri rovesníckom hodnotení nemá len hodnotený žiak, ale i žiak-hodnotiteľ, ktorý si rozvíja mnoho zručností.

5.4 Rešpektujúca komunikácia pri práci s chybou pri rovesníckom učení

Rozvíjanie rešpektujúcej komunikácie pri práci s chybou je kľúčové na vytváranie pozitívnej učebnej klímy, najmä pri rovesníckom hodnotení. Uvádzame niektoré osvedčené metódy, ako to dosiahnuť.

Vzorový prístup učiteľa

- **Ukážka rešpektujúcej komunikácie.** Učiteľ by mal sám ukazovať, ako komunikovať s rešpektom, keď sa objaví chyba. Napr.: „Vidím, že si v tomto výpočte urobil chybu. Poďme sa spolu pozrieť, kde nastala a ako ju môžeme opraviť.“
- **Aktívne počúvanie.** Učiteľ by mal praktizovať aktívne počúvanie, čím ukáže, že si váži a rešpektuje názory a pocity žiakov. Napr.: „Počul som, že si mal problémy s touto úlohou. Môžeš mi povedať viac o tom, kde si sa zasekol?“

Používanie pozitívneho jazyka

- **Zameranie sa na riešenie, nie na problém.** Namiesto zdôrazňovania chyby by mal učiteľ zamerať pozornosť na riešenie a učenie sa z chyby. Napr.: „Tento problém nám dáva príležitosť naučiť sa niečo nové. Ako môžeme túto úlohu vyriešiť iným spôsobom?“
- **Ocenenie snahy.** Pochvala za snahu a úsilie, aj keď výsledok nie je dokonalý. Napr.: „Vidím, že si na túto úlohu vynaložil veľa úsilia. Poďme sa pozrieť, ako môžeme vylepšiť tento krok.“

Podpora empatického rovesníckeho hodnotenia

- **Rovesnícke hodnotenie s dôrazom na empatiu.** Pri rovesníckom hodnotení by mal učiteľ žiakom ukázať, ako poskytovať spätnú väzbu citlivo a konštruktívne. Napr.: „Keď poskytuješ spätnú väzbu, skús povedať, čo sa ti páčilo a čo by sa dalo zlepšiť. Napr.: Myslím, že tvoj úvod v prezentácii bol výborný, zaujal si nás, ale mohol by si viac rozvinúť tento bod.“
- **Diskusné skupiny.** Žiaci diskutujú o svojich chybách v skupinách, čo podporuje kolektívne učenie sa a spoluprácu.

Vytváranie pravidiel pre rovesnícke hodnotenie

- **Spoločné stanovenie pravidiel.** Učiteľ spolu so žiakmi môže vytvoriť pravidlá pre rovesnícke hodnotenie, ktoré zdôrazňujú rešpekt a konštruktívnu kritiku. Napr.: „Dohodnime sa, že sa sústredíme na to, ako môžeme veci zlepšiť.“
- **Pravidelné pripomínanie pravidiel.** Učiteľ by mal pravidelne pripomínať dohodnuté pravidlá a ubezpečiť sa, že sa dodržiavajú. Napr.: „Pamätajte na naše pravidlo hovoriť s rešpektom. Ako môžeme tento komentár formulovať pozitívnejšie?“

Podpora sebahodnotenia s dôrazom na rešpekt

- **Reflexné otázky.** Povzbudzovanie žiakov k sebareflexii pomocou otázok, ktoré ich vedú k rešpektujúcemu sebaoceneniu. Napr.: „Čo sa ti na tvojej práci najviac páčilo? Čo sa ti najviac podarilo? Kde vidíš priestor na zlepšenie?“

5.5 Ciele a kritériá z pohľadu sebahodnotenia a rovesníckeho hodnotenia

Aby sme vo vyučovacích predmetov a vzdelávacích oblastiach mohli zmysluplne pracovať so sebahodnotením a s rovesníckym hodnotením, je dôležité uvedomiť si, že žiak má rozumieť cieľu danej aktivity/hodiny. Nie je dostačujúce, keď žiak cieľ len počuje, prečíta, zopakuje. Aby žiak mohol objektívne zhodnotiť svoj alebo spolužiakov výkon, musí prísť do kontaktu s cieľom, ktorý pochopí, a vie objektívne zhodnotiť, v akej miere bol/nebol naplnený.

Stáva sa, že učiteľ pracuje s cieľom s určitou dávkou automatizácie, čo môže spôsobiť nejasnosť znenia cieľa. Správne naformulovaný cieľ musí spĺňať atribúty merateľnosti, dosiahnuteľnosti a špecifickosti. Samozrejme, cieľ má byť vždy koncipovaný z „pohľadu“ žiaka.

PRÍKLAD

Naučiť žiakov, že po tvrdých spoluhláskach píšeme y, ý. Nesprávna formulácia, pretože ide o cieľ z pohľadu učiteľa.

Precvičiť si písanie i, í, y, ý po mäkkých a tvrdých spoluhláskach. Nesprávna formulácia, pretože sloveso „precvičiť“ nespĺňa atribút merateľnosti.

Zdôvodniť písanie i, í, y, ý v slovách po konkrétnych spoluhláskach. Správna formulácia, pretože sloveso „zdôvodniť“ pomenúva procesy, na základe ktorých vieme posúdiť, či a dokonca v akej miere bola aktivita vykonaná správne.

Na začiatku práce s cieľmi v rámci triedy odporúčame, aby ste si stanovili kritérium a prislúchajúce indikátory pre každú aktivitu. Takto bude žiak vedieť, či dosiahol cieľ a aká bola úroveň jeho úspešnosti.

PRÍKLAD

Matematika – 3. ročník

Práca s pracovným listom, kde má žiak hľadať násobky čísel 4 a 6.

(Pracovný list obsahuje čísla: 2, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 19, 24.)

Cieľ 1: Nájsť a príslušnou farbou zvýrazniť násobky čísel 4 a 6.

Kritérium 1: Nájsť čísla podľa zadaných kritérií.

Aby bolo hodnotenie presnejšie, nastavte si indikátory, ktoré určia úroveň úspešnosti:

Našiel som všetky čísla.

Našiel som 5 čísel – 4 čísla.

Našiel som 3 – 2 čísla.

Našiel som 1 alebo žiadne číslo.

Vyššie uvedený príklad, t. j. analytický súbor kritérií, môže mať pri viacerých cieľoch, a teda aj kritériách tabuľkovú podobu:

Kritérium/ indikátor	Išlo mi to výborne	Rozumiem všetkému, občas som sa pomýlil	Často sa mýlim, musím trénovať	Potrebujem vysvetlenie
Nájdenie čísel podľa kritérií	Našiel som všetky čísla	Našiel som 5 čísel – 4 čísla	Našiel som 3 – 2 čísla	Našiel som 1 – žiadne číslo
Kritérium 2 (prislúchajúce k cieľu 2)	Indikátor – úroveň 4	Indikátor – úroveň 3	Indikátor – úroveň 2	Indikátor – úroveň 1

Hodnotiace kritériá, ako sme spomenuli vyššie, vychádzajú z cieľov a sú s nimi úzko prepojené. Je dobré, ak ku každému cieľu patrí jedno konkrétne kritérium. Pri stanovovaní kritérií, ako napr. samostatnosť alebo tvorivosť, je dôležité, aby boli indikátory jasne definované.

Predstavte si, že kritérium je „samostatnosť“ a indikátory by boli formulované nasledovne: pracoval som sám, pracoval som s malou pomocou spolužiaka, pracoval som s veľkou pomocou učiteľa. Tieto formulácie môžu mať pre každého žiaka iný význam. Preto odporúčame používať jasné a konkrétne formulácie, ktoré hovoria o miere pomoci. Napr.: nepotreboval som pomoc, potreboval som pomoc spolužiakov, potreboval som pomoc učiteľa viac ako dvakrát, potreboval som pomoc pri každej otázke.

Takto definované kritériá a indikátory umožňujú jednoznačne určiť výkon žiaka za predpokladu, že cieľ, kritérium a indikátor sú nastavené správne. Vďaka tejto štruktúre majú žiaci jasný návod, čo sa od nich očakáva a do akej miery majú danú činnosť zvládnuť. Ku každému indikátoru môžu byť pridelené body, čo pomáha žiakom lepšie si predstaviť svoj výkon. Alternatívou je slovný popis výkonu, ako sme uviedli v tabuľke.

Odporúčame, aby:

- každý cieľ mal jedno kritérium,
- každé kritérium malo 4 až 5 indikátorov.

Pri tvorbe indikátorov je vhodné začať s najlepším a najmenej úspešným výkonom a potom definovať stredné úrovne. Na začiatku tvorí kritériá učiteľ, prípadne ich konzultuje s kolegami a upravuje. Žiaci sa môžu do procesu postupne zapájať a nakoniec sa môžu stať spoluautormi kritérií.

5.6 Stratégie a techniky formatívneho hodnotenia na sebahodnotenie a rovesnícke hodnotenie

Aj jednoduché gesto, ako je zdvihnutie palca, môže byť formou sebahodnotenia žiaka. Pri rozvoji sebahodnotenia a rovesníckeho hodnotenia možno využiť mnoho stratégií formatívneho hodnotenia, ktoré sú pri vhodnej modifikácii ľahko zvládnuteľné aj pre žiakov.

Z rôznych typov učebníc a pomôcok učiteľa už dobre poznajú hodnotiace nástroje ako emotikony, symboly, terče, dúhy a ďalšie. Tieto nástroje sú užitočné, pretože sú vizuálne a jednoduché na použitie, čo uľahčuje proces sebahodnotenia a rovesníckeho hodnotenia v triede.

UKÁŽKY KONKRÉTNÝCH TECHNÍK FORMATÍVNEHO HODNOTENIA

Vyber – vymeň – vyber

Táto technika je ideálna na hodnotenie psychomotorických zručností, napr. pri nácviku písania. Učiteľ zadá žiakom, aby napísali určitý počet písmen alebo slov. Potom si každý žiak vyberie jedno písmeno alebo slovo, ktoré sa mu najviac podarilo, a označí ho. Prácu si vymení so spolužiakom, ktorý tiež označí písmeno, ktoré považuje za najlepšie. Ak sa výbery nezhodujú, žiaci diskutujú o dôvodoch svojich rozhodnutí.

Variant: Žiak vyberá najlepšie aj najmenej vydarené písmeno alebo slovo.

Dve hviezdičky a jedno pranie

Táto technika sa používa pri sebahodnotení aj rovesníckom hodnotení. Žiak po práci s pracovným listom napíše dve pozitívne veci (hviezdičky) o práci a jedno pranie (návrh na zlepšenie). Techniku možno použiť aj pri nácviku hodnotenia prezentácií, projektov, skupinovej práce.

Bodka na konci riadka

Učiteľ alebo žiak dá bodku na koniec riadka, v ktorom je chyba. Žiak potom hľadá chybu a diskutuje o nej so spolužiakom.

Rovesnícke hodnotenie domácich úloh

Skupiny žiakov hodnotia úlohy iných skupín. Ak žiak nemá urobenú domácu úlohu, nie je súčasťou hodnotenia a nemôže sa zúčastniť na diskusii. Pri projektoch si skupiny navzájom dávajú otázky a návrhy, pri matematických úlohách kontrolujú správnosť výsledkov.

Farbičky (tégliky, karty)

Pri samostatnej práci majú žiaci k dispozícii 4 farebné ceruzky:

- Zelená: Mám hotovo, vedel som to a som pripravený pomôcť spolužiakovi.
- Modrá: Pracujem, ide mi to, nepotrebujem pomoc.
- Biela: Pracujem, ale rád by som to prediskutoval so spolužiakom, ktorý má hotovo.
- Červená: Nerozumiem, prosím o pomoc učiteľa.

Predikčná karta

Žiaci predpovedajú pravdivosť výrokov z učiva, ktoré ešte len budú preberať, a diskutujú o svojich tvrdeniach. Na konci hodiny, keď už majú k daným tvrdeniam konkrétne informácie, si kartu opätovne prejdú a zhodnotia svoje predpovede.

Dve otázky/tri otázky

Na konci hodiny učiteľ kladie žiakom dve alebo tri otázky, napr.:

- Čo bolo dnes pre teba náročné?
- Čo ťa prekvapilo?
- Čo z dnešnej hodiny nebolo pre teba nové?

Semafor

Žiaci pomocou troch farebných kariet položených na lavici signalizujú, ako rozumejú učivu:

- Červená: Vôbec nerozumiem, žiadam pomoc!
- Žltá: Rozumiem, ale potrebujem sa uistiť.
- Zelená: Rozumiem, môžem komukoľvek pomôcť.

Ruža – trň – púčik

Žiaci reflektujú na tri aspekty:

- Ruža: Čo sa im páčilo, čo im išlo, z čoho majú radosť.
- Trň: Čo im nešlo, čo sa im nepáčilo, čo ich nebavilo.
- Púčik: Otázky a nejasnosti k danej téme, možnosti rozvoja.

Gallery walk

Žiaci sa v skupinách prechádzajú po stanovištiach v triede, kde sú rozmiestnené postery s otázkami k téme, ktorej je hodina venovaná. Za skupinu sformulujú odpoveď, napíšu ju na poster, premýšľajú o odpovediach iných skupín, dopĺňajú a kladú otázky.

Pochvala – otázka – návrh

Žiaci hodnotia svoj alebo spolužiakov výkon. Pochvália pozitívny aspekt, opýtajú sa na nejasnosti a navrhnu, čo by sa dalo zlepšiť.

Podaj papier

Podobné ako Gallery walk, prebieha však v laviciach. Skupina žiakov písomne odpovedá na otázku alebo otázky kladené učiteľom, prípadne môže byť ich úlohou v časovom limite napísať všetko, čo k danej téme vedia. Papier potom posunú inej skupine, tá si preštuduje zápis a doplní informácie, ktoré tam ešte nie sú uvedené. Postupne sa papiere vystriedajú medzi všetkými skupinami.

Nedokončené vety

Žiaci dopĺňajú vety podľa seba:

- Chcel by som vedieť viac o...
- Potrebujem ešte lepšie vysvetliť...
- Pri skupinovej práci som dnes...

Kľúčové myšlienky kapitoly

- **Vytvárajme žiakom učiace sa prostredie, dovoľme si navzájom robiť chyby a ošetrojme klímu triedy.**
- **Cieľ aktivity/hodiny musí žiak nielen počuť, ale aj pochopiť a musí vedieť na základe cieľa zhodnotiť svoj výkon a výkon spolužiakov.**
- **Sebahodnotenie a rovesnícke hodnotenie je vhodné implementovať do vyučovania už od 1. ročníka prostredníctvom rôznych aktivít a techník s dodržiavaním zásady postupnosti a primeranosti veku, čo predpokladá reálne očakávania pedagóga v oblasti hodnotenia aj so zreteľom na potenciál žiaka.**

6

Nehodnotiaci prístup

Kľúčové otázky

- **Čo je to nehodnotenie a prečo ho v škole používať?**
- **Čo robiť namiesto hodnotenia vo vzdelávaní?**
- **Ako zistíme, či si žiak osvojuje vedomosti, ak ho nehodnotíme?**
- **Čo robiť, ak žiak neprospieva podľa očakávaní?**
- **Ako podporovať sebahodnotenie pri nehodnotení?**
- **Čo dať žiakom na vysvedčenie pri nehodnotení?**

6.1 Vymedzenie pojmov

(Školské) hodnotenie (napr. klasifikácia, slovné hodnotenie) je zamerané na osobu a na jej výkon alebo na školskú prácu. Ide o hodnotiaci súd obsahujúci pozitívnosť alebo negatívnosť vzhľadom na žiaka a jeho činnosť.

Spätná väzba je rozhovor, pri ktorom učiteľ nevystupuje ako autorita a hodnotiteľ, ale skôr ako pomáhajúci a prijímajúci partner v diskusii. Cieľom je získať predstavu o procese učenia sa žiaka a prípadne spoločne hľadať cesty k ďalšiemu rozvoju. Spätná väzba neobsahuje hodnotiace súdy zamerané na osobu. V tomto zmysle je spätná väzba nehodnotiaca.

Zhodnotenie úlohy alebo činnosti – jej správnosti (napr.: výsledok je správny; 6 plus 5 je 11; Dunaj sa vlieva do Stredozemného mora; záver je nesprávny). Ide o informáciu, či je už úloha ukončená alebo je potrebné sa vrátiť v procese a riešiť úlohu ďalej. Táto informácia nie je hodnotiaca, neobsahuje pozitívnosť alebo negatívnosť, je neutrálna. Cieľom zhodnotenia nie je hodnotiť žiakovu prácu, ale dať mu informáciu (o správnosti riešenia), ktorá mu pomôže nasmerovať sa k ďalšej činnosti v školskej práci.

Nehodnotenie je taká komunikácia so žiakom v oblasti jeho školskej práce, pri ktorej sa neaplikujú hodnotiace súdy. Všetky informácie v procese učenia sú pri nehodnotení nasmerované na rozvoj a učenie sa, nie na hodnotiace súdy o žiakovom učení sa. Používa sa najmä popis pozorovanej (videnej, počutej) skutočnosti bez pridávania vlastných názorov, náhľadov alebo postojov. Pri nehodnotení nie je prítomný externý motivačný prvok (odmena, pochvala, trest, známka). Nehodnotenie je súčasťou vytvárania podmienok na vnútornú motiváciu.

Vyžiadané a nevyžiadané hodnotenie. Cieľom vyžiadaného hodnotenia je vlastný rast, učenie sa a rozvoj (ide pritom o konkrétne popisy, čo je správne a čo nie je správne a ako sa posunúť ďalej). Ak si žiak vyžiada hodnotenie, negatívne účinky hodnotenia sa strácajú. Cieľom nie je odlíšiť sa od okolia, porovnávať sa s okolím alebo naprávať svoju sebahodnotu chválením od druhých ľudí. Ak človek pri hodnotení očakáva uznanie iných, nejde o skutočné vyžiadané hodnotenie.

6.2 Prečo nehodnotiť

Mozog je nastavený na efektívne učenie sa, ak nemusí riešiť ohrozenia, ak je situácia bezpečná. Dôsledkom ohrozenia môže byť strach zo zlyhania, neochota zdravo

riskovať, strach urobiť chybu, pomýliť sa, neochota vyjadriť sa alebo naopak žiak sa miesto učenia a rozvoja sústreďuje na to, aby vyzeral „múdro“ a aby bol lepší ako ostatní. Žiak sa namiesto vlastného učenia sa zameriava na to, ako vyzerá pred ostatnými. V atmosfére triedy sa rozvíja konkurencia (ktorá je zdrojom ďalších ohrození). Žiak sa učí pod tlakom vonkajšej motivácie. Zameriava sa na získanie dobrého hodnotenia a radosť zo získavaných poznatkov sa dostáva do úzadia alebo sa stratí. To všetko brzdí efektívne učenie sa.

Pri nehodnotení tieto ohrozenia odpadajú. Žiak v bezpečnom prostredí nemá strach zo zlyhania, prirodzene prichádza na riešenia prostredníctvom chýb a pokusov. Spolupráca sa stáva skutočnou, žiaci sa v skupine zameriavajú na proces riešenia, nie na to, či druhá skupina bude lepšia alebo rýchlejšia. Komunikácia pri spolupráci je vysvetľujúca, inšpirujúca, nezameriava sa na to, ako byť lepší ako ostatní. Na rozdiel od konkurencie nastáva pravá spolupráca. Žiak sa učí, pretože ho daná téma zaujíma alebo jednoducho preto, že je to potrebné.

Hodnotenie v procese učenia sa môže byť ešte silnejším ohrozením alebo zbytočnou formou v prípade žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (napr. žiaci s intelektovým nadaním so sklonmi k dysfunkčnému perfekcionizmu), v prípade citlivejších žiakov, žiakov s úzkosťami, žiakov, ktorí prechádzajú rôznymi ťažkými obdobiami a krízami.

PRÍKLAD

Sárka, prváčka, cez prestávku ukazuje učiteľke veľký plagát zložený zo zlepených papierov. Na každom papieri je jedna kapitola z témy kone. Plagát popisuje druhy koní, starostlivosť o ne, konské športy a pod. Učiteľka je presvedčená, že jej ukazuje referát, ktorý si deti mali pripraviť v rámci pr-
vovky. V skutočnosti sa Sárka o kone zaujíma a plagát robila preto, že ju to baví.

Ako by reagovala učiteľka s hodnotiacim prístupom (pochvala, nálepkovanie osoby, vytváranie konkurenčného prostredia):

„Sárka, to je ale krásne, aká si šikovná, že si to takto pekne vypracovala, zavesíme plagát na nástenku, aby si bola príkladom pre spolužiakov. Žiaci, pozrite sa, čo urobila Sárka! Vezmite si z nej príklad!“

Ako by reagovala učiteľka s nehodnotiacim prístupom (prejavenie záujmu, ocenenie, otázky a diskusia so Sárkou):

„Sárka, tak toto je zaujímavé, nevedela som, že predchodca koní sa nazýva eohippus a bol taký nízky. To muselo zabrať dosť času, asi najmä tie ilustrácie. Odkiaľ si čerpala informácie? Vidím, že tu máš nalepenú fotku z konských dostihov, bola si tam? Ako to prebiehalo? Môžeme sa na prvouke o koňoch porozprávať. Mohli by sme tvoj plagát zavesiť na nástenku, aby si ho mohli pozrieť aj spolužiáci?“

6.3 Učebné – rozvojové verzus fixné – výkonové nastavenie

Pri hodnotení sa zameriavame na výkon, hodnotíme, či niečo bolo alebo nebolo dosiahnuté. V žiakoch tak podporujeme výkonové – fixné nastavenie. Dôsledkom výkonového nastavenia môže byť zameranie sa na jednoduché úlohy (v ktorých sa výkon ľahšie dosiahne), vyhýbanie sa výzvam, strach zo zlyhania. Žiak sa nezameriava na učenie sa, ale na dosiahnutie výkonu a hodnotenia. Jeho sebavedomie je ohrozené, ak sa výkon (v dostatočnom čase alebo v dostatočnej kvalite) nedostaví.

Pri nehodnotení sa zameriavame najmä na proces. Nezameriavame sa na výkon ako na konečný stav, ale na hľadanie ciest rozvoja. Rozvoj, proces učenia sa je spojený so skúšaním rôznych možností, so snahou, s usilovnosťou, ochotou riskovať, vytrvalosťou a pod. Tieto atribúty je možné oceňovať alebo popisovať v procese učenia sa a tým zameriavať žiakov na rozvojové nastavenie. Pri rozvojovom nastavení odpadá strach zo zlyhania, z chyby alebo z výziev, pretože pri ňom sa žiak zameriava na rôzne cesty, ako sa učiť. Jeho sebavedomie nie je ohrozené, ak sa výkon nedostaví.

PRÍKLAD

Žiaci na matematike riešia úlohu, ktorú dokážu urobiť len pokusom a omylom (spájanie rôznych čísel, ktorých súčet je daný). Deti čísla spájajú, zisťujú, že ďalšie spojenia nevychádzajú, spojenia vygumujú a skúšajú znova. Niektoré potrebujú povzbudenie, napr.: „Vyskúšaj ešte toto číslo, či ti to nevyjde. Tak teraz vieš, že toto nefunguje, a môžeš vyskúšať ďalšiu trojicu.“

Keď sa žiak napokon dopracuje k výsledku, popíšeme (alebo oceníme) proces, napr.: „Tak asi sa ti napokon uľavilo, že sa po toľkom gumovaní napokon ukázalo riešenie. Prešiel si si mnohými pokusmi a posilnil si si vytrvalosť.“

PRÍKLAD

Žiaci robia násobilkovú rozcvičku. Lenka na rozdiel od ostatných ešte nemá násobilku zautomatizovanú, dopočítava si výsledky sčítaním. Ostatní už majú výsledok napísaný, ale Lenka ešte počíta. Spolužiáci sú netrpezliví, Lenka ich oslovuje, aby ešte počkali.

Po hodine si učiteľka zavolá Lenku na rozhovor. „Všimla som si, že si potrebovala viac času na počítanie. Žiadala si spolužiakov, aby počkali. Ako si to vnímala?“

Lenka odvetí, že ešte jej násobenie nejde a hnevá ju, že zdržuje ostatných.

Učiteľka jej popíše možnosti: „Niekomu trvá dlhšie, kým násobilku zvládne, kým sa mu zautomatizuje, sprievodným javom ale sú situácie, akú si dnes zažila pri rozcvičke, a treba sa na takéto situácie pripraviť. Alebo je možné automatizovanie urýchliť precvičovaním.“

„Ak by si si vybrala prvú možnosť, mohla by som ti dať dopredu rozcvičkové príklady a počítala by si vlastným tempom. Ak by si si vybrala druhú možnosť, môžeme si spolu prejsť nejaké úlohy a spraviť plán, ako by si si ich postupne precvičovala a urýchlila tak osvojenie násobilky.“

Lenka si vybrala druhú možnosť. Po mesiaci precvičovania si násobilku plne osvojila. Zažila skúsenosť, že usilovnosť a trpezlivosť vedú k rozvoju a k učeniu sa.

PRÍKLAD

Carol Dweck, zakladateľka fixného a rozvojového nastavenia (myslenia), v jednej zo svojich prednášok spomína školu v Chicagu, v ktorej študenti, ktorí neuspeli v teste, dostali hodnotenie NOT YET (ešte nie), čo im dáva obraz o tom, že učenie je krivka, a dáva im pohľad do budúcnosti (ešte sa to naučia). Na rozdiel od hodnotenia výkonu, ktorý je statický – zameraný na fixné nastavenie, „yet“ (ešte) má v sebe potenciál rozvoja.

6.4 Ako vytvárať podmienky na motivovanie žiakov pri učení sa bez hodnotenia žiaka

Hodnotenie je vonkajšou motiváciou pre učenie sa. Učenie sa prestáva byť prirodzenou a príjemnou súčasťou detskej aktivity, dieťa sa neučí preto, aby sa rozvíjalo, dozvedelo, upokojilo svoju zvedavosť, ale preto, aby získalo odmenu (dobré hodnotenie).

Ak hodnotenie nie je prítomné, je možné vytvárať podmienky na vnútornú motiváciu prostredníctvom:

- zmysluplnosti obsahu,
- možnosti výberu (t. j. mať svoju činnosť pod vlastnou kontrolou),
- kooperácie (prirodzená spolupráca ako opak konkurencie) (Kohn, A., 1993).

Ak je téma zaujímavá, atraktívna alebo ak učiaci sa vníma jej užitočnosť, nie sú potrebné žiadne externé motivácie, pretože téma je sama osebe motivujúca. Hodnotenie autoritou odoberá učiacemu sa kontrolu nad vlastnou činnosťou. Ak má žiak pod vlastnou kontrolou to, čo robí alebo čo má robiť, zvyšuje to ochotu k tejto činnosti. Kooperácia v zmysle prirodzenej spolupráce medzi žiakmi prispieva k učiacej sa atmosfére na vyučovaní.

V hodnotiacom systéme je známka alebo slovné hodnotenie a ďalšie formy hodnotenia (bodovanie, „plusky“, bonusy, percentá, grafy) prostriedkom vonkajšej motivácie k učniu sa žiaka. Očakáva sa, že ak je známka nedostatočná, pre žiaka je to informácia, že sa treba učivo doučiť.

V nehodnotiacom prístupe nefunguje systém externého hodnotenia. Vytvárajú sa podmienky pre vnútornú motiváciu. Základnou podmienkou je zmysluplnosť učenia sa. Ak žiak vidí zmysel v učive, aktivite, činnosti, nepotrebuje k učniu sa iný motivátor. Naopak, vonkajšia motivácia v tomto prípade môže eliminovať vnútornú motiváciu. Ďalšími prostriedkami na vnútornú motiváciu sú možnosť výberu a spontánna kooperácia. Ak u žiaka nefunguje vnútorná motivácia, potom požiadavka/oznámenie o tom, že danú aktivitu/úlohu treba realizovať/vypracovať, je podobne účinná ako externé hodnotenie (pozri Kohn, Nováčková), ale bez negatívnych dôsledkov vonkajšej motivácie (Kohn, A., 1993, Nováčková, J. 2016).

Niekedy namiesto hodnotenia a pripomínania dieťaťu, čo (ešte) nevie, stačí jednoducho počkať na vývin bez hodnotenia a komentovania (toto platí najmä pre osvojovanie si základných zručností – čítanie, kalkulačné zručnosti).

6.5 Čo je a čo nie je hodnotenie (v komunikácii)

Pri nehodnotiacom prístupe pedagóg komunikuje bez hodnotiacich súdov – komunikuje popisnou rečou. V prípade, ak si žiak neosvojuje učivo a zručnosti podľa očakávaní, pedagóg sa snaží nájsť príčiny a na základe týchto zistení upraviť ďalšie postupy vo vzdelávaní.

PRÍKLAD

Situácia: Žiak pomaly číta

Hodnotenie: Dám známku alebo slovne ohodnotím žiaka – čítaš pomaly, treba pridať v čítaní, čítanie ti ešte nejde.

Nehodnotenie: Vyučujúci si jav všimne a porozmýšľa, či treba niečo zmeniť v prístupe alebo v metodike čítania, v ponuke aktivít alebo čakať na vývin dieťaťa (a zmieriť sa s tým, že čítanie si osvojí neskôr ako zvyšok triedy). Pred žiakom nič nekomentuje – nehodnotí, nezdôrazňuje úroveň čítania dieťaťa.* Prípadne si všíma okolnosti, ktoré neumožňujú dieťaťu postupovať tak, ako sa očakáva (napr. nepozornosť, poruchy zraku).

* Žiak informáciu o pomalom čítaní nepotrebuje. Buď to sám vidí a zdôrazňovaním zo strany pedagóga sa môže zvyšovať jeho frustrácia, alebo to nevníma a nie je potrebné mu to zdôrazňovať. Upozornenie na nedostatok neplní cieľ, nedáva žiakovi možnosť zlepšiť sa v čítaní alebo rozvíjať pozitívny vzťah k čítaniu. K tomu nie je potrebné vyhodnocovať nedostatky žiaka.

Žiak napíše diktát a má veľa chýb

Hodnotenie: Pedagóg podčiarkne výraznou farbou všetky chyby, napíše ich počet a k tomu výslednú známku.

Nehodnotenie: Pedagóg vyznačí nesprávne napísané slová („zhodnotí úlohu“), ale nekomentuje (nespočítava chyby) alebo zobrazí diktát na tabuli a žiak hľadá rozdiely. Potom žiak nesprávne slovo vygumuje a napíše ho správne.

Pedagóg analyzuje situáciu (sám pre seba). Hľadá možné príčiny, prečo žiak spravil veľa chýb (Opakuje sa to pri každom diktáte? Ide o špecifický gramatický jav? Má žiak rozvinutú jemnú motoriku? Aké má fonemické uvedomenie? Prežíva veľký stres? a pod.). Následne premýšľa nad ďalšou stratégiou (napr. zmena metodiky, ponechanie času na dozretie, konzultácia so školským podporným tímom).

Žiak nemá zautomatizované písomné delenie

Hodnotenie: Známky za odpoveď alebo matematické päťminútovky zamerané na malé písomné delenie, prípadne slovné hodnotenie, napr.: „V delení si ešte príliš pomalý. V písomnom delení robíš chyby.“

Nehodnotenie: Žiaci počítajú príklady na písomné delenie (rozcvička), spolu napíšu na tabuľu správne výsledky. Každý si samostatne porovná výsledky so správnymi výsledkami. Učiteľ dá žiakom ponuku: „Ak by niekto chcel urýchliť svoje písomné delenie alebo poradiť s nejakými doplňujúcimi úlohami, môže za mnou prísť...“

Ak nejaký žiak príde, môžu si dať spätnú väzbu a vyučujúci navrhne aktivity alebo úlohy, ktorými si precvičí písomné delenie. Môžu si dohodnúť ďalšiu spoluprácu (či bude úlohy odovzdávať na „kontrolu“, alebo sa nechá učiteľom po určitom čase „preskúšať“ a pod.).

Žiak nepracuje na hodine

Hodnotenie: Žiak dostane poznámku alebo ho učiteľ z daného učiva preskúša a dá mu známku.

Nehodnotenie: Učiteľ sa stretne so žiakom a popíše mu, ako vníma situáciu: „Všimol som si, že posledné dva týždne si na hodinách pozeral z okna, nezapájal si sa do diskusie a neriešil si zadané úlohy. Nemal si otvorenú učebnicu.“ Skúša odhadnúť, čo by žiak potreboval: „Sústredilo by sa ti lepšie, ak by si sedel na inom mieste? Potreboval by si viac vysvetľovania/pomalšie tempo/iné témy...?“

Ak žiak spolupracuje (súhlasí so spätnou väzbou), pravdepodobne sa rozhovorí o tom, prečo na hodine nepracuje (napr. je nevyspatý alebo nevidí v učive zmysel), a spolu s vyučujúcim môžu hľadať cesty, ako si osvojiť učivo a zručnosti alebo ako sa zapojiť do učebného procesu.

6.6 Monitorovanie procesu učenia

Informácie o tom, či si žiak osvojil potrebné vedomosti a zručnosti, sú dôležité pre ďalší postup vo vyučovaní alebo v učení sa samotného žiaka. Pri hodnotiacom prístupe sa najčastejšie hodnotí písomná práca alebo ústna odpoveď (známkou, percentami alebo slovným hodnotením). Pri nehodnotiacom prístupe je možné použiť podobné nástroje, ale s iným výstupom (napr. test, ale výsledkom nie je známka).

Pre napredovanie žiaka v učení sa v školskom systéme je potrebné, aby boli dosiahnuté v istom čase určité míľniky. Na ich monitorovanie nie je potrebné vyhodnotenie stupňa osvojenia si učiva (napr. známka alebo slovné hodnotenie), ale len dosiahnutie minimálneho cieľa, pričom pri rozbere žiakovej práce (napr. overenia, testu, zadania) učiteľ odpovedá na otázku, napr.: Rozumie žiak danému konceptu tak, aby mohol nadviazať na ďalšie učivo? Odpoveďou je áno alebo nie. Odpoveď áno znamená, že žiak dosiahol daný míľnik.

Pri nehodnotiacom prístupe sa viac zameriavame na samotný proces ako na výsledok učebnej činnosti (výsledok je prirodzeným vyústením procesu učenia sa). Prechod žiaka týmto procesom je možné monitorovať prostredníctvom čiastkových aktivít alebo úloh. Učiteľ zisťuje a môže priebežne zaznamenávať, či žiak/žiaci učivu rozumie/rozumejú a či si ho osvojuje/osvojujú. Zároveň monitoruje aj svoje prístupy a môže ich korigovať.

PRÍKLAD

Žiak vypracoval test, pričom správne odpovedal na štyri z desiatich otázok. Učiteľ môže:

- označiť správne/nesprávne odpovede (zhodnotiť úlohy);
- v rozhovore so žiakom zistiť, čo je príčinou nesprávnych odpovedí (rozumie zadaniu?, chýbajú mu niektoré znalosti?);
- odporučiť žiakovi doučiť sa konkrétne učivo.

Ak žiak nedosiahol požadované minimum, dohodnú si opravný test.

6.7 Ako postupovať v prípade, ak si žiak neosvojuje očakávané vedomosti a zručnosti alebo sa nezúčastňuje na učebných aktivitách

Podobne ako v hodnotiacom prístupe, aj pri nehodnotení škola vstupuje do komunikácie s rodičmi v prípade, ak žiak nespolupracuje alebo ak nemá osvojené učivo/zručnosti do takej miery, že ho to brzdí v ďalšom rozvoji v prostredí triedy. V rozhovore analyzujú príčiny daného stavu a určia ďalší postup v súlade s príčinami (napr. dohodnutie pravidelnej spätnej väzby medzi rodičom a pedagógom, zvýšenie rodičovského dohľadu, zmeny v organizácii štúdia žiaka).

6.8 Zhodnotenie úlohy alebo činnosti bez hodnotenia žiaka (popis verzus hodnotenie)

Žiak v procese učenia sa potrebuje informáciu o vhodnom/správnom alebo nesprávnom riešení úlohy. Pri nehodnotiacom prístupe sa používa popis, ktorý je odlišný od hodnotenia. Popis je neutrálny, bez citového zafarbenia, bez domýšľania, moralizovania (správny výsledok je 17, je to akuzatív, esej spĺňa podmienky zadania, týchto šesť odpovedí je správnych, tieto štyri nie).

6.9 Nehodnotenie ako predpoklad pre prácu s chybou

Práca s chybou je dôležitou súčasťou procesu učenia sa. Ak je žiak pri chybe hodnotený (to znamená, že nie je prijatý, akceptovaný, dostane signál, že nie je správne robiť chyby), chce sa vyhnúť takejto situácii a v budúcnosti sa bude chybám vyhýbať. Nebude rozmyšľať nad rôznymi riešeniami, ale nad tým, aby nespravil chybu. Pri pocite ohrozenia nastáva strach zo spravenia chyby. Ak sa žiak bojí spraviť chybu, nenastáva učenie sa prostredníctvom práce s chybou.

6.10 Ocenenie ako nehodnotiaca forma vyjadrenia

Ocenenie je jednou z foriem, ako dať žiakovi pozitívnu spätnú väzbu bez hodnotenia. Pri ocenení si pedagóg všimne zaujímavé riešenie, prejaví zvedavosť nad žiakovým postupom, spýta sa ho na postup riešenia, diskutuje s ním o riešení. Ocenenie je zväčša spontánne, autentické a konkrétne vyjadrenie. Je zamerané na potrebu uznania.

PRÍKLADY

- Takéto riešenie som si vôbec nevšimla, ako si sa k nemu dopracoval?
- Toto sa mi vidí ako zaujímavý nápad, ako si k nemu dospel?
- Desaťkrát si tie výsledky vygumovala, dala si do toho veľa námahy a napokon sa riešenie ukázalo.
- Dnes sme sa celý čas koncentrovali na učenie sa a podarilo sa nám dokončiť všetky úlohy.
- Fajn, že sa toľkí zapojili do diskusie.
- Podarilo sa nám spolu nájsť dvanásť rôznych riešení.

6.11 Sebahodnotenie v procese nehodnotenia

Sebahodnotenie **je intímny proces, ktorý si jedinec riadi sám a má nad ním plnú kontrolu**. Sebahodnotenie súvisí s vývinom, človek postupne získava skúsenosti v sebaavímaní a v budovaní sebaúcty. Pri sebahodnotení jedinec v časovej špirále spoznáva seba samého, nastavuje si rozvojové ciele a cesty na ich dosahovanie a následne si vyhodnocuje ich plnenie.

Človek je ochotný zdieľať hodnotenia seba samého len v bezpečnom prostredí. Ak na-riadiť žiakovi, aby sa „sebahodnotil“, zoberieme mu kontrolu nad týmto procesom, ktorý tak prestáva byť sebahodnotením. Učiteľ sprevádza žiaka v procese učenia sa, nie je hodnotiaci, teda nie je ohrozujúci. Žiak si prirodzene k nemu vytvára dôverný vzťah a je ochotný zdieľať vnímanie seba samého, čo je napr. dôležité v procese spätnej väzby.

V škole vieme len vytvárať podmienky na to, aby prebiehal proces sebaavímania, seba-regulácie, sebahodnotenia. K týmto podmienkam patrí bezpečie, neohrozenie, neprítomnosť popierania a hodnotenia. Sebahodnotiace procesy môže pedagóg podporovať kladením otázok a diskusiou.

Príklady otázok:

- Čo by sme sa ešte mohli naučiť?
- Pomohlo by ti, keby sme si to ešte precvičili?
- Čo ťa najviac zaujalo?
- V čom nám chyby pomáhajú?
- Koľko pokusov si urobil?
- Bolo to namáhavé?
- Chceš s niečím pomôcť?
- Ako si postupoval pri riešení tejto úlohy?

6.12 Vysvedčenie pri nehodnotení

Nehodnotiacemu prístupu podľa aktuálnej legislatívy najviac zodpovedá forma: aktívne absolvoval/absolvoval/neabsolvoval. Škola si stanoví podmienky aktívneho absolvovania, absolvovania, resp. neabsolvovania.

PRÍKLADY

Podmienky pre aktívne absolvoval – vypracované všetky procesné aktivity a overenia (procesné aktivity sú ciele zadania zamerané na osvojenie si a upevnenie daných vedomostí a zručností, „vypracované“ znamená vypracované do takej miery, že je zrejmé, že žiak učivu rozumie a postupne si ho osvojuje).

Podmienky pre absolvoval – vypracované všetky procesné aktivity a/alebo overenia.

Podmienky pre neabsolvoval – nie sú vypracované ani procesné aktivity, ani overenia.

6.13 Ako nehodnotiť správanie žiakov

Správanie žiaka sa pri hodnotiacom prístupe hodnotí slovne (napr. pochvaly, poznámky, pokarhania, rôzne formy podmieňovania). Pri nehodnotiacom prístupe, ak sa vyskytnú nežiaduce prejavy správania, pedagóg (v spolupráci s ostatnými pedagógmi, so školským podporným tímom, s rodičmi) hľadá príčiny a následne prístupy, ktoré by viedli k úprave prejavov. Prvým krokom je overenie, či žiak rozumie dôsledkom svojho správania.

Pri prejavoch správania nie je potrebné žiaka hodnotiť (obviňovať, vyčítať, moralizovať, podmieňovať). Žiak si je zväčša vedomý, že jeho prejavy sú nežiaduce alebo že porušuje pravidlá. Ak si toho nie je vedomý, možno použiť popis správania (bez hodnotenia), ktorý mu pomôže uvedomiť si prejavy svojho správania.

PRÍKLAD

Jarka hľadala gumu, povedala, že ju má padnutú v aktovke. Učiteľka sa jej spýtala, či jej môže pomôcť s hľadaním. Jarka prikývla. Učiteľka siahla do aktovky a s gumou vytiahla aj desať triednych magnetov.

Učiteľka sa Jarky spýtala, či sú magnety jej alebo školské. Jarka odpovedala, že školské. Pritom sa ošívila a zdalo sa, že jej je situácia nepríjemná. Bolo zjavné, že si uvedomila svoj prešľap.

V hodnotiacom prístupe by učiteľka žiačku obvinila alebo by Jarku poučovala („Jarka, vieš, že toto je krádež? Jarka, vieš, že sa nesmie kradnúť? Napíšem ti poznámku...“).

V nehodnotiacom systéme sa len Jarky spýtala, či by mohla magnety pripnúť na tabuľu. Jarka súhlasila a bez akéhokoľvek rozruchu vrátila magnetky na miesto.

PRÍKLAD

Žiak cez hodinu vyrušuje, otáča sa k ostatným spolužiakom, zaoberá sa rôznymi zábavkami, chodí po triede. Situácia sa opakuje dlhodobo na hodinách jazyka a matematiky.

Pri hodnotiacom prístupe:

Pedagóg žiaka upozorňuje, nasledujú poznámky pre rodičov. Vyrušovanie pokračuje, žiak si neosvojí učivo a zhorší si známku v týchto predmetoch. Pri štvrtročnom hodnotení dostane pokarhanie od triedneho učiteľa.

Pri nehodnotiacom prístupe:

Pedagóg vedie rozhovor so žiakom, pýta sa ho, ako vníma vyučovacie hodiny, čo ho baví a čo nie. Uisťuje sa, či žiak rozumie tomu, ako jeho správanie na hodinách vyrušuje ostatných spolužakov, či chápe školské pravidlá a či je nastavený na ich dodržiavanie. Z rozhovoru vyplynie, že žiak nevidí zmysel v učení sa jazyka a matematiky, a preto sa na hodinách nudí. Učiteľ navrhne, aby si dohodli pravidlá, čo je nutné na hodine spraviť a čo má žiak spraviť v prípade, ak má nutkanie vyrušovať. Tiež navrhne, že ak to nebude fungovať, skúsia prizvať k spolupráci rodičov, aby spolu prišli na také riešenie, pri ktorom sa bude žiak cítiť spokojnejšie a trieda nebude vyrušovaná. Pri rozhovoroch s rodičmi si môžu dohodnúť napr. oznamovací systém alebo rodičia budú viesť so žiakom rozhovory zamerané na zmysel učenia sa, prípadne žiakovi zabezpečia doučovanie alebo supervíziu.

6.14 Princípy nehodnotiaceho prístupu

- **Učiteľ analyzuje príčiny (pri nežiaducich prejavoch, pri neprosperovaní žiaka podľa očakávaní) a nezaťažuje tým žiaka. Zameriava sa na proces (čo zmeniť v prístupe, stratégii, metodike).**
- **Učiteľ nespája chybu so zlyhaním žiaka, ale s dosiahnutím istej méty v procese učenia sa (po chybe nastáva hľadanie ďalších možností, a teda ďalšie učenie sa).**
- **Učiteľ nezdôrazňuje zlyhanie, ale ani nechváli. Použije popis alebo ocenenie.**
- **Učiteľ nekomentuje, nevyčíta, nemoralizuje – konštatuje, popisuje, informuje.**
- **Ocenenie nie je hodnotenie. Oceniť možno prejavom záujmu a zdôraznením procesov.**
- **Pri spätnej väzbe je dôležitý súhlas oboch strán.**
- **Nie je potrebné zdôrazňovať, že žiak urobil chybu (pri nežiaducich prejavoch správania). On to vie. Ak to nevie, možno použiť popis alebo informáciu.**

7

***Mýty
o hodnocení***

V rámci hodnotenia je na Slovensku hlboko zakoreneným fenoménom hodnotenie výkonu žiakov prostredníctvom číselných známok. Tento spôsob hodnotenia sa považuje za objektívny a prehľadný, čo prispieva k jeho popularite medzi učiteľmi, žiakmi a rodičmi. Avšak klasifikácia prináša aj množstvo problémov, ako napr. stres a tlak na žiakov, ktorí sa boja zlyhania a sústredia sa skôr na známky než na skutočné učenie. V súčasnej dobe sa čoraz viac odborníkov zhoduje, že je potrebné zavádzať aj iné formy hodnotenia, ktoré lepšie reflektujú individuálne schopnosti a potreby žiakov.

Zavedenie rôznorodých metód hodnotenia môže podporiť hlbšie pochopenie učiva, rozvoj kritického myslenia a zlepšovanie sa na základe konkrétnej spätnej väzby. Je dôležité, aby učitelia, rodičia aj žiaci dostali čo najviac informácií o výhodách týchto prístupov a prekonávali zažitý mýtus spojený s hodnotením. Iba tak môžeme dosiahnuť, aby hodnotenie v školách skutočne podporovalo učenie sa a rozvoj každého žiaka.

Mýtus 1: Znamky sú najobjektívnejším spôsobom hodnotenia

Znamky poskytujú len obmedzenú informáciu o pokroku žiakov a ich schopnostiach. Nezachytávajú celkový rozvoj, ku ktorému patrí kritické myslenie, kreativita, samostatnosť či práca v tíme. Tieto faktory možno lepšie ohodnotiť rôznymi prvkami formatívneho hodnotenia, reflexie či sebareflexie, ktoré poskytujú priebežnú spätnú väzbu, zameriavajú sa nielen na výstup, ale pomáhajú hľadať cesty na zlepšenie a podporujú učenie sa počas celého procesu.

Mýtus 2: Hodnotenie musí byť prísne a náročné

Prílišná prísnosť môže demotivovať žiakov a znížovať ich sebadôveru. Motivácia a napredovanie sa efektívnejšie dosahujú cez konštruktívnu, popisnú spätnú väzbu. Chyby by mali byť vnímané ako príležitosť na rast.

Mýtus 3: Rovnaké hodnotenie pre všetkých

Niektorí učitelia sa domnievajú, že spravodlivosť znamená rovnaké hodnotenie pre všetkých žiakov bez ohľadu na ich individuálne potreby a schopnosti. Diferencované hodnotenie je však často efektívnejšie pri podpore individuálneho pokroku.

Mýtus 4: Zlé známky znamenajú, že som hlúpy

Žiaci môžu mylne spájať svoje akademické výkony so svojou inteligenciou alebo hodnotou ako osoby. Je dôležité pochopiť, že klasifikácia je len jedným z mnohých spôsobov merania pokroku a schopností. Znamky odrážajú výkon v konkrétnom čase a oblasti, nie celkovú inteligenciu alebo hodnotu človeka. Učitelia a rodičia by mali poskytovať žiakom podporu a uistiť ich, že chyby a slabšie známky sú príležitosťou na zlepšenie. Kladme dôraz na rastové nastavenie.

Mýtus 5: Iné typy hodnotenia než klasifikácia sú časovo náročné

Učiteľ si môže vybrať, ktoré prvky z iných typov hodnotenia bude používať. Ich výhodou je, že sa dajú integrovať do bežných vyučovacích činností (upevnenie učiva, záverečné zhrnutie, vyhodnotenie dosiahnutia cieľa). Pri správnom výbere, príprave a sústavnom používaní prvkov formatívneho hodnotenia, reflexie či sebareflexie môže učiteľ získať cennú spätnú väzbu bez toho, aby sa musel vo zvýšenej miere venovať hodnoteniu mimo vyučovacích hodín.

Mýtus 6: Iné typy hodnotenia než klasifikácia nie sú dostatočne zrozumiteľné a jasné pre žiakov a rodičov

Pre učiteľov je dôležité naučiť sa používať jasné a jednoduché jazykové formulácie pri slovnom hodnotení a poskytovať konkrétne príklady, aby bola spätná väzba ľahko zrozumiteľná. Veľmi dôležité je aktívne a vedomé zapojenie žiakov do procesu hodnotenia, čo im pomôže lepšie pochopiť a prijať spätnú väzbu.

8

***Desatoro efektívneho
hodnotenia***

1.

Cieľom hodnotenia je podporiť rozvoj každého žiaka a zlepšiť proces učenia sa.

2.

Žiaci musia chápať, na základe ktorých kritérií sú hodnotení. Je dobré, ak sa učia spolupracovať na tvorbe hodnotiacich kritérií.

3.

Žiakom je potrebné umožniť, aby sa učili **hodnotiť svoje vlastné výkony i výkony spolužiakov** objektívne, na základe kritérií.

5.

Nepoužívajte hodnotenie ako trest. Cieľom hodnotenia je podporovať učenie sa a rozvoj, nie vyvolávať strach a negatívne pocity.

4.

Neporovnávajte výkony žiakov. Každý žiak má iné podmienky a schopnosti, jedinečný spôsob učenia sa a vlastné tempo, čo si vyžaduje individuálny prístup k hodnoteniu.

6.

Vnímajte chyby ako príležitosť na učenie sa. Analyzujte ich príčiny a spôsoby, ako ich odstrániť.

8.

Poskytujte žiakom priestor na reflexiu, v ktorom si uvedomia svoje pokroky, identifikujú oblasti na zlepšenie a prevzímú tak zodpovednosť za svoje učenie sa.

7.

Spätná väzba musí byť jasná a zrozumiteľná. Učme žiakov, ako ju prijať a využiť.

9.

Podrobne informujte o procesoch hodnotenia aj rodičov, ideálne ich doň priebežne zapájajte. Posilňujete tak vzťah medzi rodinou a školou.

10.

Využívajte rôzne formy hodnotenia. Získate tak celistvejší a objektívnejší obraz o pokroku a rozvoji žiakov.

Záver

Hodnotenie je kľúčovým nástrojom, ktorým môžu učitelia ovplyvniť rozvoj žiakov, ich motiváciu a schopnosť celoživotného učenia sa. Táto príručka poskytla prehľad zmien a inovácií v oblasti hodnotenia, ktoré reagujú na potreby moderného vzdelávacieho systému.

Hodnotenie sa má stať nielen kontrolou dosiahnutých výsledkov, ale predovšetkým cestou k zlepšeniu, podpore sebavedomia a objavovaniu potenciálu žiakov. Formatívne hodnotenie, sebahodnotenie, rovesnícke hodnotenie či práca s portfóliami, sú praktickými nástrojmi, ktoré prinášajú merateľné výsledky a zároveň rešpektujú individualitu každého dieťaťa.

Zmena prístupov k hodnoteniu si vyžaduje od učiteľov odvahu experimentovať, trpezlivosť a spoluprácu. Dôležité je začať malými krokmi a vytvárať si vlastné postupy, ktoré sa osvedčia v konkrétnych podmienkach školy a triedy. Zdieľanie skúseností a vzájomná podpora medzi kolegami môže byť silným impulzom pre úspešnú implementáciu nových prístupov.

Literatúra

Barret, H., 2007. *Researching Electronic Portfolios and Learner Engagement. The REFLECT Initiative. Journal of Adolescent & Adult Literacy*. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/40015496?origin=JSTOR-pdf>

Bell, S., 2010. *Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future*. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00098650903505415>

Čapek, R., 2022. *Líný učitel – Vše o školním hodnocení*. Praha: Raabe.

Dixon, D. D.; Worrell, F. C. 2016. Formative and Summative Assessment in the Classroom. *Theory Into Practice*, 55(2), 153–159. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00405841.2016.1148989>

Dweck, C., 2014. *The Power of Yet*. TEDx Norrköping. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=J-swZaKN2Ic>

Fletcher-Wood, H., 2021. *Responzivní výuka. Kognitivní vědy a formativní hodnocení v praxi*. Praha: Edukační laboratoř.

Fridrichová, P., 2017. *Prierezové (transverzálne) kľúčové kompetencie v odbornom vzdelávaní a príprave*. Dostupné na: <https://archiv.mpc-edu.sk/sk/pedagogicke-rozhlady/clanky/prierezo-ve-transverzalne-klucove-kompetencie-v-odbornom-vzdelavani-a>

Hart, S., Hodson, V., 2020. *Bezpečná trieda. Metodika na riešenie konfliktov a rozvíjanie vzťahov*. Bratislava: Cenada, n. o.

Hattie, J., & Timperley, H., 2007. *The Power of Feedback*. Review of Educational Research. Dostupné na: <https://www.columbia.edu/~mvp19/ETF/Feedback.pdf>

Charakter. Vzdelávacie štandardy. 2023. Bratislava. Dostupné na: https://www.minedu.sk/data/files/11818_charakter.pdf

Kohn, A., 1993. *Punished by rewards*. New York: Houghton Mifflin Comp.

Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., Kopřivová, T., 2012. *Respektovat a být respektován*. Praha: Spirála.

Moon, J., 2006. *Learning Journals: A Handbook for Reflective Practice and Professional Development*. London: Routledge.

Nováčková, J., 2016. *Mýty ve vzdělávání*. Bystřice pod Hostýnem: PhDr. Pavel Kopřiva

O'Connor, K., 2017. *How to Grade for Learning*. Thousand Oaks: Corwin.

Starý, K., Laufková, V. 2016. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál.

Referenčný rámec kompetencií pre demokratickú kultúru. 2018. Štrasburg: Rada Európy. Dostupné na: <https://rm.coe.int/reference-framework-vol2-slovak-final/168098f7df>

Rosenberg, M., 2016. *Nenásilná komunikace*. Praha: Portál.

Thomas, J., 2000. *A Review of Research on Project-Based Learning*. Dostupné na: https://my.pblworks.org/resource/document/a_review_of_research_on_project_based_learning

Východiská zmien v kurikule základného vzdelávania. 2022. Bratislava. Dostupné na: <https://vzdelavanie21.sk/wp-content/uploads/2022/06/Vychodiska-zmien-v-kurikule-zakladneho-vzdelavania.pdf>

William, D., Leayhová, S. 2018. *Zavádění formativního hodnocení*. Praha: Edukační laboratoř.

Hodnotenie žiakov a ich vzdelávacích výsledkov

Spríevodca

Autori:

Mgr. Anna Jančová
PhDr. Jana Jurášková, PhD.
Mgr. Martina Mátychová, PhD.
PaedDr. Ľubica Noščáková
Mgr. Maroš Maslen

Recenzentky:

doc. PaedDr. Dana Kollárová, PhD.
Mgr. Dagmar Čtvrtníčková

Jazyková úprava:

PhDr. Martin Lokša

Grafické spracovanie:

Miroslav Lukačovič

Vydal: NIVaM
Vydanie: prvé
Formát: elektronicky
Rok vydania: 2024

ISBN: 978-80-565-1645-4
EAN: 9788056516454

